

**POPÜLER TARİH DİZİLERİ İŞİĞINDA
TÜRK TARİHİNİN MEDYADA YANSITILMA BİÇİMİ:
“DİRİLİŞ ERTUĞRUL” DİZİSİ ÖRNEĞİ**

Betül GÜNGÖR

**Yüksek Lisans Tezi
Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı
Dr. Öğr. Üyesi Fatih DEĞİRMENCİ
2019
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI**

Betül GÜNGÖR

**POPÜLER TARİH DİZİLERİ IŞIĞINDA TÜRK TARİHİNİN
MEDYADA YANSITILMA BİÇİMİ: “DİRİLİŞ ERTUĞRUL”
DİZİSİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Dr. Öğr. Üyesi Fatih DEĞİRMENCİ**

ERZURUM – 2019

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

...../.../20....

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "Popüler Tarih Dizileri Işığında Türk Tarihinin Medyada Yansıtılma Biçimi: 'Diriliş Ertuğrul' Dizi Örneği" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim *.

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

Betül GÜNGÖR

* LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE

.....
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEZ KABUL TUTANAĞI

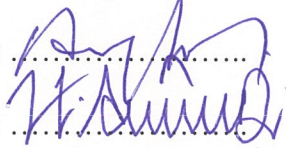
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dr. Öğr. Üyesi Fatih DEĞİRMENCİ danışmanlığında, Betül GÜNGÖR tarafından hazırlanan bu çalışma 09 / 09/ 2019 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından. Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

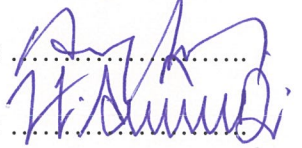
Başkan : Dr. Öğr. Üyesi FATİH DEĞİRMENCİ

İmza:

Jüri Üyesi :Dr. Öğr. Üyesi AYHAN DOĞAN

İmza:

Jüri Üyesi :Dr.Öğr. Üyesi HÜSEYİN AYDOĞDU

İmza:

Prof. Dr. Sait UYLAŞ
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
KISALTMALAR DİZİNİ	VII
ÖNSÖZ.....	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MEDYA BİLİNCİ VE TARİH BİLİNCİ

1.1. MEDYA KAVRAMINA GENEL BAKIŞ	7
1.2. MEDYA TÜRLERİ	13
1.2.1. Görsel-İşitsel Medya	14
1.2.1.1. Televizyon	14
1.2.1.2. Radyo.....	15
1.2.2. Yazılı Medya	16
1.2.2.1. Gazete	16
1.2.2.2. Dergi	17
1.3. MEDYANIN İŞLEVLERİ	18
1.3.1. Medyanın Toplumsal İşlevi.....	18
1.3.1.1. Bilgilendirme İşlevi	20
1.3.1.2. Eğlendirme İşlevi.....	20
1.3.1.3. Kamuoyu Oluşturma İşlevi.....	21
1.4. TARİH KAVRAMINA GENEL BAKIŞ	21
1.4.1. Tarih Bilimi	23
1.4.2. Tarihin İşlevselliği ve Yorumu	24
1.4.3. Tarih ve Anlatı	25
1.4.4. Tarih Anlatımı ve Algı Farklılığı	25
1.4.5. Tarih Yazıcılığının Türleri	26
1.4.5.1. Hikâyeci (Rivayetçi) Tarih	26
1.4.5.2. Öğretici (Pragmatik) Tarih	27
1.4.5.3. Araştırmacı Tarih.....	29

1.4.6. Tarihin Bölümlemesi.....	30
1.4.6.1. Zamana Göre Bölümleme.....	31
1.4.6.2. Bölgeye Göre Bölümleme	31
1.4.6.3. Konuya Göre Bölümleme.....	31
1.4.7. Tarihin Faydalandığı Disiplinler	32
1.4.7.1. Felsefe.....	32
1.4.7.2. Sosyoloji	33
1.4.7.3. İktisat	33
1.4.7.4. Antropoloji	34
1.4.7.5. Arkeoloji.....	34
1.4.7.6. Etnografi ve Etnoloji	34
1.4.7.7. Sosyal Antropoloji.....	35
1.4.7.8. Filoloji	35
1.4.7.9. Coğrafya	35
1.4.7.10. Paleografya	36
1.4.7.11. Diplomatik.....	37
1.4.7.12. Epigrafi	37
1.4.7.13. Nümizmatik	37
1.4.7.14. Onomastik.....	37

İKİNCİ BÖLÜM

MEDYADA TÜRK TARİHİNİN YANSITILMA BİÇİMİ VE “DİRİLİŞ ERTUĞRUL” DİZİSİ

2.1. TARİH HABERCİLİĞİNDE İLKELER	39
2.1.1. Tarafsızlık.....	40
2.1.2. Tarih Haberciliğinin Olumlu ve Olumsuz Sonuçları	40
2.2. TARİHİN İLGİLENDİĞİ KONULARIN TELEVİZYON İLE İLİŞKİSİ	41
2.2.1. Televizyon Dizilerindeki Tarih	42
2.3. 2012-2018 DÖNEMİNDE YAPILAN TARİHİ DİZİLER	42
2.3.1. Diriliş Ertuğrul	42
2.3.2. Vatanım Sensin	43
2.3.3. Muhteşem Yüzyıl	43

2.3.4. Kurt Seyit ve Şura	43
2.3.5. Muhteşem Yüzyıl: Kösem.....	43
2.3.6. Sevda Kuşun Kanadında	44
2.3.7. Filinta	44
2.3.8. Kurt Kanunu	44
2.3.9. Payitaht Abdülhamit.....	44
2.3.10. Bir Zamanlar Osmanlı	45
2.3.11. Fatih.....	45
2.3.12. Son Yaz	45
2.3.13. Mehmetçik Kut’ül Amare	45
2.4. DİZİLERİN TÜRLERİ	46
2.5. “DİRİLİŞ ERTUĞRUL” DİZİSİNİN TANITIMI	46
2.5.1. “Diriliş Ertuğrul” Dizisinin Künyesi.....	46
3.5.2. “Diriliş Ertuğrul” Dizisinin Konusu.....	48
3.5.3. Diriliş Ertuğrul Dizisindeki Karakterlerin Analizi	50
3.5.4. “Diriliş Ertuğrul” Dizisinin Yapım Özellikleri	54
3.5.4.1. Ön Yapım Çalışması.....	54
3.5.4.2. Dizinin Genel Teknik Bilgileri	55
3.5.4.3. Mekânların Belirlenmesi	57
3.5.4.4. Kostüm, Aksesuar ve Diğer Yapım Gereçleri	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

“DİRİLİŞ ERTUĞRUL” DİZİSİNİN SÖYLEM ANALİZİ YÖNTEMİYLE İNCELENMESİ (BİRİNCİ SEZON)

3.1. “DİRİLİŞ ERTUĞRUL” DİZİSİNİN İNCELENMESİNDE KULLANILAN YÖNTEM.....	58
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM	58
3.2.1. Evren	58
3.2.2. Örneklem	58
3.3. VERİLERİN TOPLANMASI	59
3.4. ANALİZ VE YORUMLAR.....	59
3.4.1. Milliyetçi Ögeler Barındıran Söylemlerin Analizi.....	59

3.4.2. Dini Ögeler Barındıran Söylemlerin Analizi	63
3.4.3. Kültürel Ögeler Barındıran Söylemlerin Analizi	73
3.4.3.1. Kadın	73
3.4.3.2. Aile	77
3.4.3.3. Çocuk.....	78
3.4.4. Toplumsal Yapıya Yönelik Ögeler Barındıran Söylemlerin Analizi	79
3.4.5. Yönetim/Siyaset/Devlet Anlayışına Yönelik Ögeler Barındıran Söylemlerin Analizi	83
3.4.6. Tarih Bilinci Oluşturmaya Yönelik Ögeler Barındıran Söylemlerin Analizi ...	90
3.4.6.1. Tarihi Gerçekler ve Hatalar	90
3.4.6.2. Popüler Tarih	95
TARTIŞMA VE SONUÇ	97
KAYNAKÇA	102
ÖZGEÇMİŞ.....	108

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****POPÜLER TARİH DİZLERİ IŞIĞINDA TÜRK TARİHİNİN MEDYADA
YANSITILMA BİÇİMİ: “DİRİLİŞ ERTUĞRUL” DİZİ ÖRNEĞİ****Betül GÜNGÖR****Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Fatih DEĞİRMENCİ****2019, 108 sayfa****Jüri: Dr. Öğr. Üyesi Fatih DEĞİRMENCİ****Dr. Öğr. Üyesi Ayhan DOĞAN****Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin AYDOĞDU**

Televizyon bir fikrin, düşüncenin ve herhangi bir ideolojinin insanlara aktarılıp, benimsenmesinde en önemli ve etkili kitle iletişim aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüzde televizyon dizilerinin toplumsal hayatı etkileyen, gündelik yaşam içerisinde yeri olan büyük bir yapıt olduğu kabul edilmektedir. Bu etkin özellik göz önüne alındığında, televizyon dizilerinin yeni teknolojik gelişmelerle birlikte daha kaliteli yapımlar haline gelmesi ve bunun sonucunda pek çok insan tarafından beğenilip izlenmesi tesadüfen oluşmuş bir sonuç değildir.

Televizyon kanallarında yayımlanan dizilerin irdelenip incelenmesi sosyoloji, psikoloji gibi çeşitli bilim dalları açısından önemli doneler sağlamaktadır. Bu amaçla hazırlanan tez Diriliş Ertuğrul dizisinin incelenmesiyle oluşturulmuştur. Osmanlı İmparatorluğu’nun kuruluş dönemlerini anlatan dizi 2014 yılında yayınlanmaya başlamış günümüzde hala devam etmektedir. Yayınlandığı her hafta büyük bir izleyici kitlesi tarafından takip edilen dizi reytinglerde birinci olmuştur. Tarihsel bir gerçekliğe dayanan olay örgüsü, kahramanları, kostümleri ve ele aldığı dönemi yansıtan mekân atmosferiyle bu alanda çalışma yapan araştırmacıların dikkatini çeken başlıca yapıtlardan olmuştur. Çarşamba akşamlarının birincisi olan izlenirliği ve güncel olan atıfları ile son beş yıla damga vuran, set ziyaretçileriyle de ülke gündemine oturan bir yapımdır.

Bu çalışmada tarihin Türk televizyonlarındaki yansıtılma şekillerinden biri olan tarihi dizilerden ‘Diriliş Ertuğrul’ dizisi örnek alınarak “medya-tarih” bağlamında analiz yapılmıştır. Ele alınan ‘Diriliş Ertuğrul’ dizisinin ilk sezonunu oluşturan 26 bölüm izlenmiştir. TRT1 ekranlarında yayınlanan bu dizinin öncelikle karakterleri ve konusu anlatılmış, daha sonra dizi aracılığıyla “milliyetçi-dini-kültürel-toplumsal öğeler” ile “yönetim-siyaset-devlet anlayışı ve tarih bilinci oluşturmaya yönelik öğeler” söylem analizi yöntemiyle irdelenmiştir.

Çalışmada kategorileştirilen başlıklar altında analiz yapılırken Türk tarihinin köklü ve çok zengin bir birikime sahip olduğunun, dipsiz bir kuyu gibi sınırlarının ve sonunun olmadığını farkına varılıp konunun dışına çıkılmamasına özen gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Diriliş Ertuğrul, Dizi, Tarih, Medya, Analiz

ABSTRACT**MASTER'S THESIS****THE REFLECTION OF TURKISH HISTORY IN THE MEDIA IN THE LIGHT
OF POPULAR HISTORY SERIES: “DIRILIS ERTUGRUL” EXAMPLE****Betul GUNGOR****Advisor: Assist. Prof. Dr. Fatih DEĞİRMENCİ****2019, 108 pages****Jury: Assist. Prof. Dr. Fatih DEĞİRMENCİ****Assist. Prof. Dr. Ayhan DOĞAN****Assist. Prof. Dr. Hüseyin AYDOĞDU**

Television is the most important and effective mass communication in the transfer and adoption of an idea, thought and any ideology to people. Today, it is accepted that television series is a great work that affects social life and has a place in daily life. In view of this effective feature, it is not a coincidence that television series have become more quality productions with new technological developments and as a result many people like it and watch it.

The analyzing and scrutinizing of the television series provide important data for various disciplines such as sociology and psychology. In this thesis prepared for this purpose, *Diriliş Ertuğrul* series is discussed. The series describing the founding periods of the Ottoman Empire have been published since 2014. Every week when it was published it was followed by a large audience and ranked first in the ratings. It has been one of the main works that attracted the attention of researchers working in this field with its theme, which is based on a historical reality, its heroes, costumes and the atmosphere of space reflecting the period in which it was dealt. It became an important series in terms of being first in the ratings on Wednesday, making references to the present day and being spoken by important names.

In this study, ‘*Diriliş Ertuğrul*’ series, one of the historical series, which is one of the reflections of history on Turkish television, is analyzed in the context of “media-history. 26 episodes of the first season of ‘*Diriliş Ertuğrul*’ were watched. Firstly, the characters and the subject of this series published on TRT1 screens were explained, and then, through the series, “nationalist-religious-cultural-social elements” and “elements of management-politics-state understanding and items for creating historical awareness” were analyzed with discourse analysis method. While analyzing under the categorized headings in the study, it was attention not to go beyond the subject by being aware of Turkish historical consciousness.

Keywords: *Dirilis Ertugrul* Series, History, Media, Analysis

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BBC	: British Broadcasting Corporation (İngiliz Radyo Televizyon Kurumu)
Hız	: Hazreti
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
KDKA	: 1920’de ABD’de yayına başlayan İlk Radyo İstasyonu
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MÖ	: Milattan Önce
MS	: Milattan Sonra
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
s	: Sayfa
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TV	: Televizyon
vb	: ve benzeri
vd	: ve diğeri
WEAF	: 1922’de kurulan İlk Ticari Radyo İstasyonu

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans eğitimime başladığım günden itibaren, çalışmalarımın her aşamasında yanımda olduğunu hissettiren, çok yoğun olduğu dönemlerde bile bana vakit ayıran, desteğini hep üzerimde hissettiğim öncelikle hocam ve sonrasında tez danışmanım olan Dr. Öğr. Üyesi Fatih DEĞİRMENCİ'ye sonsuz teşekkür ederim.

Teşekkürlerin az kalacağı, beni bugünlere sevgi ve saygı kelimelerinin anlamlarını bilecek şekilde yetiştirerek getiren, dua ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen bu hayattaki en büyük şansım olan sevgili annem Zilif GÜNGÖR ve babam Mehmet GÜNGÖR'e, çalışma süresince tüm zorlukları benimle birlikte göğüsleyen ve hayatımın her evresinde bana destek olan kardeşlerime şükranlarımı sunarım.

Her an yanımda olarak bütün yorgunluğumu ve stresimi paylaşan, çalışmam hakkında da önemli tavsiye ve yardımlarda bulunan can dostum Hatice Nur YILDIZ'a teşekkürlerimi sunarım.

Erzurum, 2019

Betül GÜNGÖR

GİRİŞ

Teknoloji çağı olarak da adlandırılan günümüzde kitle iletişim araçları çok hızlı bir şekilde ilerlemekte ve her geçen gün çok daha fazla insanın hayatına etkili bir şekilde girmektedir. Son zamanlarda bu iletişim araçları olmadan bir hayat düşünülememekte; televizyon olmayan evlerde büyük bir eksiklik varmış gibi, telefonun yokluğunda ise hiçbir şey yapılamayacak gibi hissedilmektedir.

Kitle iletişim araçlarının başında gelen televizyonun kişiler ve toplumlar üzerinde göz ardı edilemeyecek kadar çok etkili olduğu yapılan farklı çalışmalarla incelenmiştir. Medyanın bilindiği gibi toplumsal birçok görevi bulunmaktadır; toplumu bilgilendirmek, kamuoyu oluşturarak kitleleri harekete geçirmek, kültürün gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamak medyanın en bilinen özelliklerinin başında gelmektedir. Bunu kitle iletişim araçlarında yayınlanan belgesel, sinema, dizi ve film gibi birçok program aracılığıyla yerine getirmektedir.

Son zamanlarda kültürün gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamak amacıyla medya, tarihi televizyon dizilerini yoğun olarak kullanmaktadır. Bu dizilerde Türk tarihinin çeşitli evreleri izleyiciye aktararak kültürün tarihteki varlığının izleyiciye gösterilmesi ve böylece öğretilmesi, benimsetilmesi ve kalıcı hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Hizmet ettiği toplumun değerlerinin, inançlarının, sorunlarının ağırlıklı olarak konu edildiği dizi ve filmler, toplumun gerçek beklentilerini yansıttığı ölçüde izlenmektedir.

Televizyon dizilerinin izleyiciler üzerinde etkili olabilmesi için izleyicilerin o dizileri neden izlediğinin ya da izleyebileceğinin araştırılıp tespit edilmesi ve bu araştırmalardan elde edilen veriler ışığında dizilerin televizyon ekranlarında yayınlanması gerekmektedir. Bu dizilerin izlenmesinde etkili olan etmenler tespit edilmeden yayınlanan televizyon dizileri izleyicinin ilgisini yakalamada başarı sağlayamamaktadır. Türkiye’de son yıllarda ciddi biçimde gündeme gelen ve geniş izleyici kitlesini kendine bağlayan dizilerin tarihi yansıtma konusunda bir takım özgün nitelikler taşıdığı görülmektedir. Bu çalışmada tarihi diziler aracılığıyla inşa edilen ve yayılan tarih bilincini oluşturan belli başlı öğelerin tespit edilip analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Toplumların millet olabilmesindeki en büyük etken kùltùrdür. Bir kùltùre sahip olan toplumlar tüm zorluklara göğüs germeyi başarabilmiş, tarih boyunca varlıklarını sürdürebilmişlerdir.

Kùltürel miras, insanlığın tarih boyunca biriktirdiğı, geliştirdiğı, sentezleyerek yeni bir forma soktuğı ve bunu sürdürebilmek için gelecek kuşaklara aktardığı birikimdir. Bu birikimde insanlığın tüm tarihsel ve kùltürel evreleri, toplum içindeki ilişkiler, diğerk toplumlarla ilişkiler mevcuttur.

Kùltür, bir milletin geçmişten getirip nesiller yoluyla geleceğk aktardığı maddi ve manevi değerkler bütünüdür. Bir toplumun devamının sağlanması kùltür aracılığıyla gerçekleşir. Bunun için de asırlar boyunca gelişen değerklerin geleceğk aktarılması için kùltürün belli aktarıcı araçları vardır. Bunlardan biri de televizyon dizileridir. Teknolojik gelişmelerle beraber gelen konu çeşitliliğı izleyicileri ilgi alanlarına göre televizyonun başına çekmektedir. Televizyon dizileri geniş kitleleri etkileyebilme özelliğıyle toplumda ortak bir bilinç yaratma konusunda önemli bir yere sahiptir.

Televizyon dizilerinde bir tür olan tarihi diziler de milli kùltürü gelecek kuşaklara aktarmada önemli rol oynar. Dizi ve filmler izleyicilerine kùltürü, o dönemlerdeki siyasi ilişkiler, toplumsal ilişkiler, ekonomik ilişkiler, yaşam tarzları, giyim kuşam gibi göstergeler aracılığıyla aktarmaktadırlar.

Tarihi diziler yapımı yüksek bütçeli ve teknoloji gerektiren yapımlardır. Son dönemlerde dizi sektöründe görülen teknolojik gelişmeler dizi yapımcılarını tarihi dizilere yönlendirmiştir. Ülkemizde geçmişten günümüze yapılan tarihi dizilere baktığımızda, teknolojinin ilerlemesiyle birlikte günümüzde yapılanların seksenli yıllarda yapılan dizilerden daha kaliteli yapımlar olduğı görölmektedir. Böylece bu yapımların kùltürü gelecek nesillere aktarmada geçmiş yapımlardan daha etkili oldukları görölmektedir. Türk televizyonlarında milli kùltürü aktarma görevi gören diziler genellikle Osmanlı İmparatorluğunun çeşitli dönemlerini anlatan dizilerdir.

Son zamanlarda tarih ve tarihi konular büyükten küçüğk her gruptan insanın dikkatini çekmektedir. Bundan dolayı da pek çok televizyon kanalında tarihi konu alan dizi ve filmler yapılmaktadır fakat yapılan bu dizi ve filmlerin tarihi gerçekleri hangi ölçüde yansıttığı tartışma konusu olmaktadır.

Tarihi dizilerle ilgili yapılmış olan güncel akademik çalışmaların büyük ölçüde tarih ve iletişim disiplinleri çerçevesinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Çalışmalarda çoğunlukla belirlenen herhangi bir temanın (propaganda, toplumsal cinsiyet, milli öğeler... gibi) tarihi dizilerde nasıl ele alındığı incelenmiştir. Literatür taraması yapıldığında görülen şudur ki; bu veya buna benzer konularda yapılan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu çalışmaları incelediğimizde; Melis Yalçın'ın *Diriliş Ertuğrul* adlı dizide kullanılan etnografik iletişim kodlarını inceleyen "Popüler Kültür Ürünü Olarak Türk Televizyon Dizilerinde Etnografik İletişim Kodlarının Kullanımı: *Diriliş Ertuğrul* Dizisi Örneği" isimli çalışması, Cengiz Özmen-Harun Er-Fatma Ünal'ın yapmış oldukları televizyon dizilerinin tarih bilinci üzerine etkilerini araştıran "Televizyon Dizilerinin Tarih Bilinci Üzerindeki Etkisi: *Muhteşem Yüzyıl* Dizisi Örneği" adlı çalışmaları, Gürsel Yaktıl Oğuz'un yapmış olduğu kitle iletişim araçlarının çeşitli rol ve değerlerini topluma benimsettiğini inceleyen "Tv Dizileri ve Kültürel İletilerin Yayılma Süreci, Türk Televizyon Tarihinde Bir Fenomen: *Bizimkiler* Dizisi" başlıklı araştırması, Ali Emre Bilis'in tarih ile medya arasındaki ilişkiyi araştırdığı "Popüler Televizyon Dizilerinden *Muhteşem Yüzyıl* Dizisi Örneğinde Tarihin Yapı Sökümü" isimli çalışması, Yunus Emre Ökmen'in *Diriliş Ertuğrul* adlı dizinin izler kitle üzerindeki etkilerini araştıran "Kamu Kanalı TRT'de Yayınlanmaya Başlayan *Diriliş Ertuğrul* Dizisinin İzler Kitle ve Etki Çözümlemeleri: Birinci ve İkinci Sezon" başlıklı çalışması karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda bu çalışmada yayına girdiği andan itibaren yayın süresi ve reyting açısından son dönemlerde izleyici üzerinde büyük bir etkiye sahip olan *Diriliş Ertuğrul* dizisinin bütüncül bir şekilde analiz edilip tarihi dizinin izlenmesindeki önemli etmenler incelenerek televizyon dizilerinin kültürle ilişkisinin ortaya çıkarılması ve tarihin medyada yansıtılma biçimlerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Buradan hareketle çalışmanın devamında *Diriliş Ertuğrul* dizisinde yer alan olaylar, ihtiyaç duyulduğu yerlerde gösterge bilimsel çözümlemelere de yer verilerek, söylem analizi yöntemiyle elde edilen bulgular çerçevesinde değerlendirilerek dizinin bölümlerinde ön plana çıkan genel temalar ve eğilimler kategorileştirilerek analiz edilmektedir. Böyle bir tercihin nedeni araştırmaya konu olan materyalin en geniş biçimde değerlendirilmek istenmesidir. Çünkü söylem analizi, sosyal araştırmalar içerisinde bir yöntem olarak, mevcut söylemleri yeniden üretme, değiştirme, dönüştürme

yahut mevcut bulunan söylemlerin özelliklerini açığa çıkarma işlevine sahiptir (Sözen, 1999:83).

Televizyon reklam, dizi ve filmlerinkarin hemen her sahnesinde bir gösterge mevcuttur. Göstergeler görünenin arkasında yatan gerçeği anlamak ve bu anlatılanı yorumlamak için kullanılan bir anlamlandırma yöntemidir (Agocuk, 2013:31). Televizyonda yayımlanan reklam, dizi ve filmlere yönelik göstergebilimsel bir analiz yapılmasının sebebi bu filmlerin her bir sahnesinde göstergelerin açık bir şekilde gösterilmemesidir. Yapılan analizde göstergelerin anlatmak istedikleri asıl amaç gün yüzüne çıkarılarak sorgulanabilir bir biçime getirilmektedir (Barthes, 1993).

Söylem, dilbilgisel ve dilsel olmayan tüm faaliyetlerin ve özelliklerin bir arada meydana getirdiği anlamlandırma ve bölümlendirme sistemidir. Dilsel söyleyişlerde kullanılan bütün unsurlar çağrıştırdıkları yan ve karşıt anlamları ile karmaşık bir yapı oluşturmaktadırlar. Söylem analizi ise, bu karmaşık yapıya sahip olan söylemin dilbilgisel özellikleri dikkate alınarak niteliksel olarak çözümlenmesidir. Bilhassa son 20-25 yıl içinde kitle iletişim araçlarının geniş halk kitlelerini tesir altına almasıyla artarak yaygınlaşan iletilere, çeşitli göndermeler yapılarak onların niceliksel değil niteliksel olarak analizi yapılmaktadır. Kitlelere aktarılan mesajların anlamının ne olduğunun ortaya konulması için yazılı, sözlü ve görüntülü ileti üzerinden çözümlenmesi gereksinimi doğmuştur. Bütün bu gereksinim ve gelişmeler söylem analizini aranan ve çokça başvurulan bir yöntem haline getirmektedir. Söylem çözümlemesinde, söylem içerisindeki sözcüklerin, tanımların veya cümlelerin anlamlarının ya da nerelere gönderme yaptığı önceki cümlelere bağlı olabilir. Söylemin bu yönü, yine ulusal ve uluslararası kültür özelliklerini önemli bir öge olarak araştırmacılara sunmaktadır (Aziz, 1994: 135-136).

Söylem, dil kullanımının toplumsal ve kültürel açıdan incelenmesi olup hiçbir temele dayanmayan veya dayandırılmayan bir kavramdır. Söylem alanı bir belirsizlik alanıdır bu alanın içerisinde ise sınırsız insan ve dil mevcuttur. Söylemin ele alınmasının asıl amacı ise kişiler arası iletişimi bir bütün olarak anlamaktır (Sözen, 1999:21).

Fairclough ve Wodak'ın Eleştirel Söylem Analizi (Critical Discourse Analysis) isimli makalelerinde tanımladıkları söylem analizinin özellikleri şu şekildedir:

- Söylem analizi sosyal problemlere yönelerek bu problemlerin incelemesini yapar.
- Söylem analizi toplum ve kültürü inşa etmektedir.
- Söylem analizi tarihseldir.
- Söylem analizi hem yorumlayıcı (interpretative) hem de açıklayıcıdır (explanatory).
- Söylem analizi sosyal-kültürel yapılar ile metinler arasında bağlantılar kurmaktadır (Fairclough ve Wodak, 1998:271-280).

Dini içerikli hareketler, kadın-erkek ilişkilerine yönelik hareketler, mücadeleci hareketler gibi sosyal içerikli davranışlar; el yazmaları, biyografiler, hatıralar gibi yazılı metinler; herhangi bir yerde ve herhangi bir toplulukta gerçekleşen sohbetler, kişilerarası diyalog gibi sözlü iletişim şekilleri ve tarihi yapılar, modern yapılar gibi sözlü olmayan yapılar gibi belirsiz ortamların bütünü söylem analizinin konusu olabilir. Bu yüzden söylem bütünüyle yaratılmış ve soyut bir obje bakımından tanımlanmamalı, aynı zamanda farklı bağlamlarla ilişkisi açısından da analiz edilmelidir. Yorum olmayan bir söylemi ‘hiç’ olarak nitelendiren Sözen’e göre söylemin kalbi bağlamda atmaktadır ve dolaşımı yorumdur (Sözen, 1999:159-162).

1970’lerde ve 1980’lerde doruk noktasına ulaşan söylem analizi, sosyal araştırmalar arasındaki yöntemlerdendir. Söylem analizi çok yönlü eleştirel bir analiz yöntemi olup söylem üretme yollarındandır. Diğer sosyal araştırmalarda olduğu gibi söylem analizinde de bir takım veriler, analizler ve sonuçlar mevcuttur. Bu analiz yönteminde herhangi bir söylem incelemesi yapılırken analitik bir yöntem aranmamaktadır (Fairclough, 1998:225).

Bu çalışmanın analizinde senaryo repliklerinden, olay kurgularından ve farklı tarihi kaynaklardan yararlanılacaktır. Söylem analizine başvurularak yapılan bu çalışmanın evreni tarihi dizilerin geneli olup örneklem olarak Diriliş Ertuğrul dizisinin ilk sezon incelemesi yapılacaktır. Yayın hayatına devam etmekte olan (10 Aralık 2014- 2019) dizi beşinci sezonunda olup 146.bölümüyle ekranlara gelecektir.

Bu çerçevede çalışmanın ilk bölümünde tarihi dizilerin günümüzde önemli bir medya içeriği olması nedeniyle ana hatlarıyla medya ve medya bilinci üzerinde durularak geçmişten günümüze medya tanımlanmaya çalışılacaktır.

İkinci bölümde tarih kavramı genel bir bakış açısıyla ele alınıp tarih biliminin günümüzde nasıl yorumlandığına ve işlevselliğine dair açıklık getirilmeye çalışılacaktır.

Üçüncü bölümde medya ve tarih ilişkisi anlatılarak televizyonun çeşitli film ve diziler aracılığıyla tarihi aktarırken birey ve toplum üzerinde oluşturduğu etkinin öneminden bahsedilecektir.

Dördüncü bölümde çalışmanın örneklemini oluşturan Diriliş Ertuğrul dizisinin künyesi hakkında bilgi verilerek ön yapım çalışmaları ve yapım özellikleri hakkında elde edilen bilgiler aktarılacaktır.

Son bölüm olan beşinci bölümde, Diriliş Ertuğrul dizisi söylem analizi yöntemiyle ele alınıp dizide anlatılan olay örgüsünün kurgulanan tarih, popüler tarih, tarihi gerçekler ve hatalar gibi başlıklar altında incelenerek vurgulanmak istenen çeşitli konularla ele alınacaktır.

Diriliş Ertuğrul dizisinin toplumsal, kültürel, milli öğelerin aktarılmasına yönelik etkisine ve tarih bilinci oluşturma özelliğine ek olarak senaryoya aktarılan tarihin aslına sadık kalınarak ekranlara getirilmesinin gerekli olduğu düşüncesinin ortaya konulduğu bu çalışmada birinci sezonun tüm bölümlerini içeren toplam yirmi altı bölüm incelenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

MEDYA BİLİNCİ VE TARİH BİLİNCİ

1.1. MEDYA KAVRAMINA GENEL BAKIŞ

Medyanın tanımına geçmeden önce, bu kavrama açıklık getirmek, anlatmak istenilen konunun anlaşılması yönünden büyük önem arz etmektedir. Günümüzde yoğun olarak kullanılmasına rağmen “medya” kavramının sınırları ve kapsamını net olarak belirleyebilmek oldukça güçtür. Örneğin, genel anlamda medya kavramı çerçevesinde “televizyon medyası” ve benzeri alt kategorilerden bahsedilmekte, bunun yanında; yazılı basın, radyo ve televizyon (hatta internet) başta olmak üzere hepsini kastetmek için yine “medya” kavramı kullanılabilmektedir (Kocadaş, 2005: 5). Medya kavramı kapsam ve sınırlılığı itibarıyla kitle iletişim araçları olarak da nitelendirilmektedir. İletişim disiplini açısından ‘medya’ kavramı değerlendirildiğinde medya ortam ve araçlarının çoğunlukla tek yönlü bir iletişime dayandığı ve hedef kitlenin etki altına alınmasında medyanın önemli bir işlevi olduğu yönünde yaygın bir kanı mevcuttur. Medya kapsamı açısından radyo, televizyon, gazete gibi yazılı, sözlü ve görsel yayın araçlarının oluşturduğu iletişim ortamı, basın yayın olarak nitelendirilir.

“Medya sözcüğü (Latince “ortada bulunan” anlamındaki medius) alıcı ve verici arasında önemli bir etkileşim olasılığı bulunmadan, bir başka deyişle bireylerarası iletişimden (yüz yüze alışveriş) farklı olarak, alıcının vericiye zayıf bir yanıt verme yetisi bulunduğu, küçük topluluklarda örgütsel iletişimden (örneğin şirket iletişimi ya da okulda ders) ayrılan uzaktan iletişim kurmaya göndermede bulunur” (Meirget, 2014: 41).

Günümüzde basın yayın olarak bilinen, bununla beraber dijital anlamda gelişen bir teknoloji ile kitle iletişim imkânını çok daha kolaylaştıran teknolojilerden bahsetmek gerekmektedir. Yığınlarla iletişiminin sağlanması için, teknoloji altyapısı ve bu alandaki gelişmelerin genel olarak insanlara ve toplumlara sağladığı avantajları incelemek konuyu daha da aydınlatacaktır. Genel kapsam ile medya tanımı; yazılı basın, radyo ya da televizyon gibi iletişim araçları olarak tanımlanırken, bu teknolojilerden bir veya daha fazlasını çok sayıda insanla iletişim kurmak üzere kullanan geniş ölçekli organizasyonlar toplamı olarak görülmektedir (Gordon, 2005: 484). Kitle iletişim araç ve gereçleri gelişen

teknoloji ile yeniden yapılanmış ve kapsamını oldukça genişletmiştir. Televizyon, gazete, radyo ve film gibi klasik kitle iletişim araçlarının yanına internet siteleri, mobil uygulamalar sosyal medya uygulamaları eklenmiştir ve kapsam olarak epey geniş bir çerçeveye sahip olmuştur.

İletişim araçlarının çok hızlı gelişimi, son bir yüzyılı bu konuda çok daha ayrıcalıklı bir hale getirmiştir. Öncelikli olarak iletişim teknolojisinin kitlelere bilgi aktarma ve ulaşım konusunda çok büyük yardımları olmuştur. Enformasyon ve iletişim anlamındaki muazzam gelişimler ile birlikte, fiziksel olmasa da mecazi anlamda dünyanın küçüldüğüne şahitlik edilmekte, McLuhan'ın ifadesiyle günümüz dünyası adeta “küresel köy” görünümünü almaktadır (McLuhan, 1962). Ülkemizde bu altyapıların kurulması dünya çapındaki gelişmelerden uzak olmasa da bu yöndeki ilk gelişmeler internet ve bilişim altyapılarındaki maliyet ve teknik yetersizlikler sebebiyle üniversitelerin mühendislik bölümleri ya da önemli kurumlar ile sınırlı kalmıştır. İnternet, dünyada ve buna bağlı olarak Türkiye’de yaygın olarak kullanılmaya başlandığı 1990’lu yılların ikinci yarısından itibaren kendi kullanım biçimine ilişkin devrimleri yapmakta son derece tereddütsüz yol kat etmeyi başaran bir mecraadır. Teknolojinin gelişmesi ve ilerleyen teknolojinin internetin kullanım biçiminde meydana getirdiği değişiklikler, internetin hayatımızda edindiği yeri de sürekli yenilenmiştir (Irak, 2012: 7).

Haberdar olma konusunda ki imkânların çeşitlenmesi, medyayı günümüzde merkezi konumda olan bir kavram haline getirmiştir. Aslında çok önemli ve güncel bir sektör olarak da değerlendirilebilecek bu muazzam mecra, günümüzde hayatı en hızlı ve etkili şekilde etkileyen unsurlardan biri haline gelmiş durumdadır. Bilginin temel kaynak olarak alınması, dağıtılması ve daha geniş kitlelere ulaştırılması, bir görev haline gelmiştir. Bu unsur ve sektör içerisindeki çalışmalar belli bir prensiple gelişim göstermektedir. Bilim adamlarının genel bakış açısı ise insanların bilgiye ulaşma noktasında medya avantajlarından çok daha net ve ayrıcalıklı bir şekilde yararlandığını ortaya koymaktadır. “Beş altı yıl öncesine kadar yeni iletişim teknolojileri dendiğinde anlaşılan; uydudan televizyon yayını ve birtakım telekomünikasyon hizmetleriyken, bugün bu terim kullanıldığında daha ziyade sayısal (dijital) televizyon ve internet akla gelmektedir.” (Tuncel, 2005: 91). Gazete, televizyon, yazılı ve görsel basın olarak tanıtılırken tüm medya kuruluşlarının bu sistem içerisinde belli bir görev üstlendiği bilinmektedir. En çok dikkat çeken unsur ise dijital ortamdaki muazzam gelişimler ve

internetin de katkısıyla birlikte sürekli hızlanan ve gelişen iletişim teknolojisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Haber değeri taşıyan tüm olgular günümüzde profesyonel bir anlayışla dünya geneline çok hızlı bir şekilde servis edilmeye başlanmıştır. Bu da medya şirketlerinin günümüzün şartlarına hızla adapte olduklarını göstermektedir. Bireysel olarak da çok hareketli bir yapıya sahip, aynı zamanda yüksek teknolojiyi kişisel tabanda kullanıma olanak sağlayan iletişim araçları, artık her bireye bu konuda hızlı ve gelişmiş imkânlar sağlamaktadır.

Toplumların gelişmeye başladığı andan itibaren medya olgusu gerçekten çok daha hızlı bir şekilde anlam kazanmaya başlamıştır. Hem ifade hem de bilgi paylaşımı noktasında bu hızlı ve etkileyici sistemin bir çığ gibi büyüdüğüne ve geliştiğine şahitlik etmekteyiz. Sürekli nüfusunu arttıran toplumların her konuda ihtiyacının karşılanması nasıl önemliyse, bilgi, haber ve iletişim anlamında da ihtiyaçlar sürekli büyüyerek devam etmektedir. “Yeni medya artık yaşamın her anında yer almakta ve her alanında kullanılmaktadır: kişilerarası iletişim, ticaret, siyaset, sağlık, kariyer ve oyun...” (Binark, 2007: 5). Kitle iletişiminin toplumlar arasındaki bağlantıyı kurma, anlaşma ve gelişme noktasında da çok önemli sorumluluklar ortaya koyduğu görülmektedir. Bir şekilde mesaj olarak başlayan ve detaylı habere dönüşen pek çok medya uzantısının ürettiği unsurlar, haber niteliği ve değeri taşıdığı gibi, bilgi içeriği bakımından da çok önemli bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir.

Genel olarak insanların bireysel bakış açıları birbirinden farklılıklar gösterse bile, genel anlamda medya ve onun olumlu sonuçlarının bilgi paylaşımı noktasında muazzam bir sistem ve altyapı görevi üstlendiği söylenebilir. Dünyanın bir kısmı birleşme ve küreselleşme konusunda hızlı adımlar atsa bile dezavantajlı konumda olan toplumların da hatırı sayılır bir miktarda olduğu söylenebilir. Yine de hem insanların hem de toplumların düşüncelerinin anında paylaşılıp karşılık görüyor olabilmesi, medyanın ne kadar geliştiğini göstermektedir. Bu şekilde hem toplumların izlediği yol ve düşüncelerini öğrenmek hem de tüm dünyanın bu bilgilerden etkilenmesini sağlamak da mümkün hale gelmektedir.

Genellikle bilim ve bilim altyapısıyla beraber iletişime avantajları ile destek sağlayan teknolojiler, insanların bu alandaki bakış açısını daha da ileri taşımaktadır.

Bireyler ve toplumlar arasında oluşan farklılıklar günümüzde her ne kadar belirleyici konumda olsa da, bu farklılığı ortadan kaldıracı için daha çok iletişim kurma potansiyeli çözüm olarak görülebilmektedir. Coğrafi ve kültürel yapı farkı ile birlikte, toplumların yaşantısı, hayata bakış açısı ve değerleri de farklılık oluşturabilmektedir. “Günümüz toplumbilimcileri 19. yüzyıldan itibaren toplumların kitleleştiğini ve kitle toplumu haline geldiğini ifade etmişlerdir. Büyüyen kentlerde üretim, tüketim, ulaşım nasıl değişik ve büyük bir boyut aldıysa iletişimin boyutu da değişmiştir.” (Kılıç, 2010: 73). Kitle iletişimi noktasında ne kadar çok ve hızlı adımlar atılırsa, insanlar arasındaki bütünleşme (entegrasyon) ve birleşme ve anlaşma çok daha kolay sağlanmaktadır. Medya ise her zaman burada etkili bir çözüm aracı olarak dikkat çekmiş, insanların ve toplumların en güvendiği olgu ve unsurlardan biri olmaya devam etmiştir.

İnsanların yaşantısı hayat standardı ve dünya görüşü paylaşıldıkça çok daha kolay anlaşılmaktadır. Burada bilimin ortaya koyduğu çalışmalar genel olarak tüm insanların yararınadır. Medya, haberleşme ve iletişim anlamında da bu tür çalışmaların genel olarak insanların tamamına pozitif bir etki yarattığı açıkça görülmektedir. İçinde yaşadığımız çağa iletişim çağı denilmesinin sebeplerinden birisi de kitle iletişim araçlarının hayatımızda merkezi bir yer işgal ediyor olmasıdır (Kurşun, 2017).

Günümüzde bilgi ve gelişim için çok fazla pozitif sonuçların ortaya konduğu bir dönem yaşanmaktadır. Toplumsal olarak ihtiyaçların doğru belirlendiği ve karşılandığı bir dönemde, öncelikli olarak iletişimin çok önemli görevler üstlendiğini ve bazen de üstlendiği görevlerden de fazlasını yerine getirdiği görülmektedir. Enformasyon ya da bilgi çağı, bilginin üretim için temel kaynak olduğu, bilgi üretimi ve iletiminin yaygınlaştığı, bilgi üretimi ve dağıtımında çalışanların çoğunlukta olduğu, sürekli öğrenme ve bilgilenme yoluyla değişme ve gelişmenin kaçınılmaz hale geldiği yeni toplumsal ve ekonomik örgütlenme dönemini işaret etmektedir (Balay, 2004: 61-82). Sosyal olarak daha gelişmiş ve büyük toplumlarda yaşamayı öğrenen insanların, dünyayı daha yakından takip edebilmek ve gelişmeleri izleme bakımından medya aracılığı ile iyi bir ulaşım potansiyeline ulaştığı görülmektedir. Bilimin ortak değer ve payda olduğu bir dönemde, bilim konusundaki tüm gelişmelerin yakından takip edilebilmesi, medyanın üstlendiği sorumluluk ve görevler arasında yer almaktadır.

İletişimi daha da hızlandırabilmek adına sürekli artan uydu sayısı, dünya çevresi ve uzayın da iletişim anlamında kullanılmaya çalışıldığını göstermektedir. Birkaç saniyelik gecikmeyle de olsa anında ve sorunsuz iletişim imkânı sağlayan bu yeni teknolojiler, medyanın gelişimine ve insanlar üzerindeki etkisine gerçekten önemli derecede katkı yapmaktadır. Medyanın “yenileşmesi” yalnızca içerisinde olduğumuz 21. yüzyıla ait bir durum değildir. Rönesans resimlerinden, günümüz dijital medyasına, teknolojiye hızlı gelişmelere paralel olarak, medya da sürekli olarak kendisini yenilemiştir (Akın, 2015: 192). Öğrenmeyi bir vazife haline getiren insanlar, gelişimle beraber teknolojilerini daha da yukarı çıkarmak için yüksek performans ile mücadele etmektedirler. Bilgi iletişim konusunda özellikle manyetik alanların hızlı ve etkili kullanılması ile birlikte, haberleşme anlamında da çok hızlı bir sürecin ortaya çıktığı görülmektedir. Genellikle bunu eğlence amaçlı olarak kullanan büyük bir kesim olduğu gibi, pozitif anlamda iletişimin ve haberleşmenin sağladığı imkânları kullanan büyük kalabalıkların olduğunu da söylemek mümkündür.

Dünya ile aynı anda tüm gelişmeleri yakından takip edebilmek, toplumların gelişmesine de çok önemli katkı sunmaktadır. İletişim kendi koyduğu hedef ve amaçlarına ulaşan teknolojiyi verimli kullanan ve bunu sürekli geliştiren bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal yaşam içerisinde bireyin iletişim yeteneklerine sahip olması günümüzün temel eğitim amaçlarından birisidir (Bilis, 2015: 399). Bu kavramı kullanarak daha etkili ve olumlu sektör haline gelmiş olan medya, aynı zamanda bilimsel altyapıya ve geniş imkânlarla da vurgu yapan muazzam bir sistem olarak kendini göstermektedir. Teknolojik gelişmeler boyut değiştirmekte ve sınır tanımaz bir yapıya kavuşmaktadır. Hızlı iletişim ve çabukluk konusunda, özellikle medyanın üstlendiği çok önemli görevler dikkat çekici olmaktadır. İletişim ile alakalı tüm teknolojik gelişmelerin, aynı zamanda medya gibi çok büyük bir olguyu da etkisi altına aldığı gözlenmektedir. Hem ekonomik anlamda hem de bilimsel araştırma anlamında değişkenleri tüm dünya geneline ulaştıran muazzam bir altyapı oluşmaktadır. Gelişen yeni iletişim teknolojileri, çağımızın ekonomik sistemine yeni bir mecra kazandırmıştır ki bu mecraya sosyal medya denilmektedir (Ustakara, 2015: 131). Dünyanın bir ucunda olan tüm gelişmeler ve olayların, anında diğer ucuna ulaşması çok daha kolay ve hızlı süreçlerle gerçekleşmektedir. Yüksek teknolojiye vurgu yapan tüm özel hassas ve farklı denge

içeren çalışmaların, artık büyük bir sistem ile tüm dünya geneline ulaştırıldığı bir dönem yaşanmaktadır.

Medya insanların algısını oluşturma konusunda büyük bir potansiyele sahip olmaktadır. Kitle iletişim alanında ileri düzeyde gelişmiş teknolojilerin kullanılması, medyaya çok geniş dinleyici ve izleyici kitlelerine ulaşma imkânı tanımaktadır (Arslan, 2017). Bunu sadece bir iletişim olarak görmek kesinlikle eksik kalır. Bunun yerine, üzerinde çalışılmış, işlenmiş, hatta çoğu zaman süslenmiş şekilde sunulan bilgi paylaşımı veya mesaj vermeyi daha etkili bir süreç olarak görmek gerekmektedir. Gelişimi tanımlamak ve insanların teknolojiden kazanımlarını daha net anlayabilmek için, kitle iletişim cihazlarının önemi gerçekten çok büyüktür. Medya konusunda profesyonel çalışmalarla tüm dünyaya hükmetmeyi bir görev başarısı olarak gören ajansların, çoğu zaman kontrolü ele aldığı görülmektedir. Esasen bakış açısına göre objektif olup olmama konusu değişirken, yapılan yayınlar ve medya araçlarının iletişimde takındığı tavrın da burada çok etkili olduğu söylenebilir.

“Dilimizde medya sözcüğünün yerine “kitle iletişim araçları” ifadesi de kullanılmaktadır. Günümüzde medya kavramı içinde tanımlanan kitle iletişim araçları; televizyon, radyo, gazete, dergi, internet, cep telefonları, kitaplar, afişler ve billboardlar olarak sayılabilir” (Kılıç, 2010: 77). Medya sözcüğünün sadece bizim dilimize değil dünya üzerinde aktif kullanılan dillere nasıl girdiği ve yansıdığı önemli olsa da daha önemlisi bu kavramın bir sektöre dönüşmesi ve tüm dünyayı etkisi altına almasıdır. Neredeyse dünyanın ortak dili ve paydası haline gelen bu sözcük, hem önemli bir unsur hem de çok kuvvetli ve kitleleri yönlendiren bir olgu haline gelmiş ve çok büyük kitlelerin dikkatini toplamayı başarmıştır. İletişimin tüm teknolojilerini temsil eden, amacını, uygulamalarını ve hedefini ortaya koyan bu çalışmalarda, esasen insanların genel düşünce yapısını değiştirecek ve farklı bir şekilde etkileyecek potansiyel bile, kendini göstermektedir.

Medya dendiğinde ilk olarak aklımıza gelenler, televizyon, radyo, gazete ve bununla birlikte dijital ortamdır. Böylesine muazzam bir altyapı tüm dünya genelini kapsarken her toplumun veya girişimcinin bu imkânları dilediği gibi kullanma şansı ortaya çıkmaktadır. Esasında çoğu zaman haber olarak sunulan pek çok bilginin, bir mesaj ya da anlam içerdiğini anlamak bile hayli zaman almaktadır. Onun yerine insanlar hızlı

iletişim ve onun etkili sonuçlarıyla çok daha ilgili görünmektedir. Toplumumuzun benimsediği ve kabul ettiği, aynı zamanda nimetlerinden faydalandığı medya ile alakalı tüm çalışmalar, aynı şekilde dünya üzerinde yaşayan başka toplumları daha verimli ve etkili bir şekilde kendine çeken yapıya sahiptir. Pek çok ülkede otoritenin de üzerine çıkan, gücün sahibi olan bu muazzam sistem, gücünü bilimden ve özellikle de kullanış amacı ve değişik amaçlara hizmet eden yorumlamalardan almaya devam etmektedir. Çoğu zaman insanlara haber ve objektif sunumlar yerine mesaj içeren ve bilinçaltına işaret eden yayınlarla da çalışmalarını sürdüren tüm medya kuruluşları, hem ekonomik hem de gelişim anlamında muazzam bir gücün temsilcisi haline gelmiş durumdadır. Medya, demokrasilerde dördüncü erk (gücü) olarak bilinir; bizde ise, bizzat medyayı kurup yönetenlerin de belirttiği gibi birinci ve en önemli gctr. Bu iddia sahiplerine göre; diğer erkleri de yönlendiren gücü, medyadır. Profesyonel olarak bu işle uğraşan ve kendi standartlarını dünya genelindeki iletişim olguları ile bütünleştirmeyi başaran medya kuruluşları, her şekilde varlığını sürdürüp gelişim ile beraber (topluma, kendine ya da başka amaçlara) hizmet konusunda da çıtayı yükseltmeye devam etmektedir. Bunun hem sevindirici yanı hem de etkileyici bir yönü aynı zamanda endişe verici bir sonucu olabilmektedir. Medyanın çok önemli bir gücü olduğunu daha önceden keşfeden sermaye özellikle toplumun her aşamasına ulaşmak için bu muazzam sistemi kullanmak adına gayret ortaya koymaktadır. Medya yoluyla bir toplumun gücünü kontrol etmek mümkün hale gelmektedir. Ülkemizde ve dünyada insanları yönlendiren hatta fikirlerini dahi yeniden yapılandıran muazzam bir sistemden söz edilmektedir.

1.2. MEDYA TÜRLERİ

Söz, yazı ve görüntü insanlar arası iletişimde kullanılan c ana kaynaktır. Bu ana kaynakları çeşitli şekillerde ve farklı amaçlarda kullanan medya, toplumun en küçük yapı taşı olan aileden başlamak üzere kişisel yaşam alanlarımızda ve toplumun her alanında vazgeçilmez bir yer edinmiştir.

Literatürde medyanın türleri olarak çoğunlukla farklı medya mecralarının temel özellikleri çerçevesinde kategorize edilmesi göze çarpmaktadır. Bu kategorileştirmeler içerisinde en çok bilineni ve tercih edileni medyanın görsel-işitsel ve yazılı olarak ayırırılmasına dayanmaktadır.

1.2.1. Görsel-İşitsel Medya

Görsel-işitsel medya, haber ve bilgi vermek amacıyla ses ve görüntü teknolojilerinin kullanıldığı radyo, televizyon, sinema gibi araçların oluşturduğu geleneksel medya türüdür.

1.2.1.1. Televizyon

“Televizyon, ‘Hareketli görüntülerin sesle birlikte elektrik sinyaline dönüştürülerek bir alıcıya iletilmesi ve alıcıda yeniden ses ve görüntüye dönüştürülmesi’, ‘Sabit ve ya hareketli cisimlerin, kalıcı olmayan görüntülerinin elektrik yoluyla uzağa iletimi’ işlevlerini yerine getiren aygıta verilen isimdir” (Türkmenoğlu, 2015: 53). Ayrıca ‘uzak görüntü’ ya da ‘uzaktakini görme’ gibi kavramlara karşılık gelen televizyon kelimesi, radyoda olduğu gibi hem bir teknoloji hem de o teknolojiyi kullanan araç olarak tanımlanmaktadır.

John L. Baird tarafından 1923 yılında İngiltere’de icat edilen ve televizyonun temeli sayılan ilk düzenek, basit ve ilkel bir yapıda olmuştur. Baird’in ilk yayını yaptığı dönemde BBC gibi büyük yayıncıların çoğunlukla radyoya odaklanmış olmasından dolayı, ilk zamanlarda televizyon, çok fazla dikkate alınmamıştır. BBC, televizyon yayıncılığına 1929’da ilgi duymaya başlamış ve sonrasında günde iki yayın kuşağıyla faaliyet göstermiştir. 1930’lu yıllarda eşya olarak satılan ve evlere girmeye başlayan televizyon, bu yolla geniş kitlelere ulaşmaya başlamıştır. 1940’lı yıllara gelindiğinde de televizyon gelişimini sürdürmüş ve renkli yayıncılık çalışmaları hızlanmıştır. Türkiye’de ise, ilk televizyon yayınları 9 Temmuz 1952 tarihinde İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından başlatılmıştır. Daha sonra, 1964 yılında TRT’nin kurulması ve 1968 yılında televizyon yayıncılığına başlamasıyla birlikte İTÜ TV, izlenilirliğini kaybederek 1970 yılında yayın hayatına son vermiştir (Güneş, 2017).

Sonrasında ise, 1980’lerde renkli yayınların ve 1990’larda özel televizyonculuğun başlaması, günümüzde ise televizyon teknolojisinin diğer teknolojilerle yöndeşmesi ile televizyon yayıncılığı, teknolojik ve içeriksel anlamda farklı bir boyuta geçmiştir. Televizyonların belli başlı özelliklerine bakıldığında; her şeyden önce ses ve görüntü faktörlerinin aynı anda sunulmasının hedef kitle üzerinde daha farklı bir etki yaratması, diğer geleneksel medya araçlarına göre haber ve bilgi akışının daha hızlı ve güncel

olması, içeriklerin daha çeşitli olması, kitle iletişim araçları işlevlerinin televizyonculukta tam anlamıyla kendini göstermesi olarak görülebilir. Geleneksel medya araçları içerisinde toplumsal etki gücü en fazla olanın televizyon olduğu söylenebilir. Çünkü donanımının elverdiği içerik üretimi ortamının geniş olmasından dolayı kitle iletişim araçlarının işlevlerini diğer geleneksel medya araçlarına göre daha kapsamlı yansıtma gücü vardır.

1.2.1.2. Radyo

Kitle iletişim araçlarından olan radyo, hertz dalgaları olarak da adlandırılan elektromanyetik dalgalar aracılığıyla bir olayın, haberin, ses-müzik gibi iletilerin, geniş kitlelere, ses yoluyla aktarılmasını sağlamaktadır. İstenilen her yere kolaylıkla ulaşılma özelliğine sahip olan radyo yayınları dünyada yaygın olarak kullanılmaktadır. R.Fessenden, 1909'da ilk sesle yayın deneyimini gerçekleştirmiştir. Bundan dört yıl sonra ise Amerikan ordusu, radyoyu kullanmaya başlamış ve Birinci Dünya Savaşı sonrasında Amerika'da ticari radyo girişimlerinin başladığı görülmüştür. İlk radyo istasyonu KDKA, 1920 yılında Pittsburgh'de yayına başlamış ve 1922'de New York'taki WEAF radyosunda ilk radyo reklamı yapılmıştır. Türkiye'ye bakıldığında ise, ilk düzenli radyo deneme yayınının, 1927 yılında İstanbul'da, Telsiz Telefon Türk Anonim Şirketi tarafından yapıldığı görülmektedir. Sonrasında, 1929'da Ankara Radyosu stüdyosu kurulmuş ve radyo, devletin kontrolünde gelişmiştir. Anadolu, uzun zaman Polis, Meteoroloji, Ankara, İstanbul ve İzmir radyolarını dinlemiştir. Günümüzde ise, Türkiye'nin her kentinde ve birçok kasabada yayın yapan özel yerel radyolar bulunmaktadır (Erdoğan, 2005: 302).

Radyo, sadece kulağa hitap eden bir kitle iletişim aracıdır. Radyo programcıları, sadece ses aracılığı ile içeriklerini kitlelerle paylaşmaktadır. Haber ve bilgi akışı hızı, televizyon gibi, yazılı geleneksel medya araçlarına göre daha fazladır. Program türleri, kendi içerisinde çeşitlenen radyo, özellikle araçlarda, araç sürücülerine önemli düzeyde yol arkadaşlığı yapmaktadır. Geleneksel medya araçlarına, kitle iletişimi ürün çeşitliliği bağlamında bakıldığında, ilk sırayı televizyon, ikinci sırayı radyo ve üçüncü sırayı da gazete ve dergiler almaktadır.

1.2.2. Yazılı Medya

Yazılı medya, adından da anlaşılacağı üzere, haber ve bilgi vermek amacıyla baskı teknolojileriyle oluşturulan gazete, dergi, ilan, afiş, broşür, kitap gibi araçların oluşturduğu geleneksel medya türüdür. Ancak, yazılı medya denildiğinde, gazete ve dergi gibi araçlar diğerlerine göre daha ön plandadır.

1.2.2.1. Gazete

Gazete; siyasi, iktisadi, sosyal vb. birçok konuda haber/bilgi vermek ve yorumlar yapmak amacıyla günlük ve ya belirli sürelerle çıkarılan yayındır. İnsanlar, tarihin çok eski çağlarından bu yana, çok çeşitli konularda olaylar ve gelişmelerden haberdar olmak istemiştir. Gazete, bu isteği yazılı olarak ve herkese açık bir şekilde sunan bir yayındır (Eker, vd. 1993).

Genel anlamda basının ve daha özelinde gazetenin ortaya çıkışındaki temel taşlar; yazı, kâğıt ve ardından matbaayla birlikte baskı sanatının kullanılmaya başlanması olarak kabul edilebilir. Gerçek anlamda gelişimine Gutenberg'in matbaayı bulmasıyla başlayan gazetecilik, çok eski zamanlardan bu zamana insanların haberleşme isteği ve yakınlarında olup biten her tür olay ve gelişmeyi öğrenme merakına dayanır. İlk çağlarda, bugünkü gazetelerin yerini, duvar gazeteleri ve halka yapılan sözlü duyurular tutmaktaydı. Eski Roma'da önemli gelişmeler ve olaylar, kilise aracılığıyla halka duyurulurdu. Daha sonraları, 'epistolier'denilen resmi ve yarı resmi mektuplar, ilkel şekilde gazeteciliğin pek çok türünü ortaya çıkarmıştır. Bugünkü anlamı ile ilk gerçek gazete, matbaanın bulunmasından 165 yıl sonrasına rastlar. Bazı kaynaklar, 1609'da Almanya'da yayınlanan 'Avisa, Relation oder Zeitung'u, bazı kaynaklar ise, 1605 yılında Hollanda'da yayınlanan 'Wettlycke Tijdinghe'yi ilk düzenli gazete olarak bildirir (İspirli, 2000: 16-17).

Türkiye'de ise, matbaanın Osmanlı'ya geç gelmesiyle birlikte ilk gazete oluşumları 19.yy.da görülmüştür. Osmanlı'daki ilk gazeteler olan, 'Bulletin der Nouvelles' ve 'Gazette Francaise de Costantinople', Fransızlar tarafından, Fransız Devrimi'ni Osmanlı'ya anlatmak ve tanıtmak amacıyla çıkarılmıştır. Bu tip yabancı gazeteler, Avrupa'nın Osmanlı'ya açılan kapıları göreviyle daha sonra da çıkarılmaya devam etmiştir. İlk Türkçe gazete ise, devletin isteğiyle 1831'de çıkarılan ve resmi nitelik taşıyan

‘Takvim-i Vakayi’dir. Bunu, 1840’ta çıkarılan ve yarı resmi özellik taşıyan ‘Ceride-i Havadis’, 1860’ta çıkarılan ve ilk özel gazete olma özelliğini taşıyan ‘Tercüman-ı Ahval’, 1862’de çıkarılan ve Tercüman-ı Ahval’in devamı niteliğinde olan ‘Tasvir-i Efkâr’ izlemiştir. Bu gazetelerin genel özelliği, dönemin siyasi şartlarını ve gelişmelerini konu edinen haber, fikir ve yazılar üretmeleridir. Dönemin siyasi gelişmelerine göre içerik üretimi, hem halka haber ve bilgi aktarımı hem de medya-siyaset ilişkisi bağlamında daha sonraki dönemlerde de devam etmiş ve her geçen dönem içerikler daha da çeşitlenerek günümüze kadar gelmiştir. Kitle iletişimindeki ilk araçlar olan gazeteler, belli başlı özelliklere sahiptir. Bunlar; radyo ve ya televizyondaki gibi aracı cihaz ya da diğer teknolojiler olmadan kolayca kullanılabilmesi, her yer ve mekânda taşınabilmesi, haber arşivlemenin kolaylıkla yapılabilmesi, haberlerin kalıcılığı ve tarihi belge niteliğinde olması gibi özelliklerdir (Şahin, 2014).

1.2.2.2. Dergi

“Dergi, düzenli aralıklarla yayınlanan, değişik ilgi alanlarına hitap eden; deneme, makale, inceleme, araştırma ve eleştiri gibi yazılar, değişik edebi türleri ya da belirli konulara yönelik derlemeleri içeren ve genellikle resimli olan basılı yayınlardır.” Dergiler; tarih, edebiyat, kültür, sanat, spor, moda, siyaset vb. birçok alanda içerikler üretir. Dergi, basının gelişmesi ve yaygınlaşması açısından matbaanın icadından sonra (17.yy.) ayrı bir öneme sahiptir. İlk dergilerin kurulması bu yüzyıla rastlar. Dergi özelliği taşıyan ilk edebi ve ilmi gazete, 1665 yılında Paris’te yayınlanan ‘Journal Des Savants’tır. Yine aynı yıl, İngiltere’de, ‘Philosophical Transactions’ adıyla ilk İngiliz dergisi Yayımlanmıştır. Türkiye’de yayınlanan ilk dergi ise, 1861 yılında Münif Paşa’nın çıkardığı ‘Mecmua-i Fünun’dur. Sonraki yıllarda özellikle edebiyat, sanat ve fikir alanlarında ulusal, bölgesel ve yerel bazda binlerce dergi Yayımlanmıştır (İspirli, 2000: 102).

Dergilerin genel özelliklerine bakıldığında, okuyucu kitlesinin sabit ve gazeteden az olduğu görülür. Dergiler, yalnızca kendi uzmanlık alanlarıyla ilgilendikleri için okuyucu kitleleri değişken bir özellik taşımaz. Dergilerde yorum daha ön plandadır ve haftada bir, ayda bir gibi belirli dönemlerle yayımlanır (Bahadıroğlu, 2016).

1.3. MEDYANIN İŞLEVLERİ

Medya, gelişen teknolojiyle beraber sosyal yaşamda etkinliğini giderek artırmakta ve daha fazla insanın kendisine bağlanmasına neden olmaktadır. Medyanın, kitleler arası etkileşim olarak da ifade edilen, toplumsal yaşamda çok önemli işlevleri bulunmaktadır. Bu işlevler içerisinde toplumsal işlev son derece etkili sonuçlar vermektedir. Bu nedenle çalışmada yapılacak analiz medyanın toplumsal işlevine yönelik olduğundan bu işlev daha ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

1.3.1. Medyanın Toplumsal İşlevi

‘İşlev’ sözcüğü bir kişi veya nesnenin gördüğü iş, görev, fonksiyon gibi kavramlara karşılık gelmektedir ve medya kurumunun da bir takım işlevleri olduğu bilinmektedir. Medya, her şeyden önce kişiler arası değil, kitleler arası bir iletişim aracıdır. Bundan dolayı, medya bir kamu hizmetidir ve yayımcılığı toplumsal bir değer taşımaktadır. Modern toplumlarda medya, büyük bir itici güç oluşturmaktadır. Medya, halkın ve kamunun yararını gözetmek zorundadır. Bütün yazılı basın kanunlarında da bu madde yer almaktadır. Kamu yararı gözetmesinden ötürü tarih boyunca halk tarafından sürekli güven duyulan bir kurum olmuştur. Ancak güvenilirliğinin yanında değişik zamanlarda, gerek iktidar sahiplerinden, gerekse de medya patronlarından şiddetli baskılar görmüşlerdir. Medyanın, kamusal bir yarar gözetmesinin başlıca nedeni, bizzat kendisinin de kamu içinde yer almasıdır denilebilir. Aynı yasalar ve kanunlardan yararlanıp, sağladığı faydadan pay almaktadır. Bunların sonucunda toplum içinde kendilerine daha meşru bir yer edinmektedirler. Elbette bu edindikleri yer, çok değerli ve saygın bir yerdir. Basın ve medyanın değeri toplumlara göre farklılık göstermektedir. Tarım toplumlarında basın-yayın organlarının çok fazla önem arz ettiğini ifade edemezken günümüz toplumlarına baktığımızda, özellikle gelişmiş demokrasilerde, medyanın toplumun neredeyse bütünü tarafından kullanıldığı görülmektedir. Medyanın toplumdan topluma farklılıklar gösteren özellikleri yanı sıra her toplumda mevcut olan belirgin, temel görevleri de vardır. Medya toplumda yaygın olan genel fikirlerin oluşmasına ve bu fikirlerin yayılmasında etkin rol oynamaktadır. Özellikle demokrasilerde siyasi iktidarlar basın aracılığı ile denetlenmektedir. Halkın yönetme

gücünü eline verdiği kişileri tek tek tanımak mümkün olmayacağından kitle iletişim araçları bu kişilerin izledikleri politikaların halka aktarılmasında etkin rol oynamaktadır.

Kitle iletişim araçlarının gerçekleştirmekte oldukları bu siyasi görevlerinin yanı sıra toplumsal işlevleri de bulunmaktadır. Basın, farklı konularda yaşanan olumsuzlukları topluma göstermektedir ve bu olumsuzlukların çözülmesinde siyasi iktidarlar üzerinde baskı oluşturmaktadır.

Basın-yayın organlarının en önemli görevlerinden bir diğeri toplumlar için önem arz eden ve haber niteliği taşıyan olayları kamuoyuna seri bir şekilde iletmektir. Medyanın bu işlevi sayesinde gerçekleşen olaylara halkın nasıl tepkiler verdiği de gözlemlenmektedir. Kısaca belirtmek gerekirse de, halkın yapılan yenilikleri kabullenmelerinde ve yeni davranışlar kazanmalarında medya etkin bir araçtır (Ataş, 2011: 88).

Medyanın toplumsal işlevi iki farklı boyutta ele alınmaktadır. Birinci boyuta, medyada yer alan iletilerin toplumun bir aynasıdır yani direk olarak toplumu yansıtmasıdır denilebilir. İkinci boyutta ise, toplum içindeki farklı sınıf ve kesime ait insanlar arasında bir bağ oluşturması yer almaktadır. Bu bağ genellikle fark edilmemektedir ancak dünyanın yaşadığı birçok kriz bu sınıflar arasındaki farkların görülmemesi ve dikkate alınmamasından ötürü çıkmıştır. Sadece bu yüzden dahi medya kuruluşları, tüm dünya için kutsal bir meslektir.

Medeni toplumların olmazsa olmazlarından biri olan sürekli eğitim halinde olma durumu, yine medyanın toplumsal işlevlerinden biridir denilebilir. Medya aracılığıyla iletilen binlerce ileti arasında insanlar her daim kendilerine bir şeyler almakta ve kendilerini eğitmektedirler. Medya editörleri bu yüzden çalışanlar arasındaki en seçkin kişilerden oluşmaktadır. Bu sayede daha da nitelikli bilgilerin dolaşması ve yeni tartışma alanlarının yaratılmasına olanak sağlanmaktadır (Tokgöz, 1981: 21).

Medyanın kişiler, toplumlar, kurum ve kuruluşlar açısından değerli neticeleri olduğunu ileri süren Alemdar ve Kaya bu neticeleri beş temel kategoride ele almaktadır.

- Medya, insanları belirli konularda inandırmanın bir yolu olabilir.
- Medya, farklı pozisyonlar yaratır ve meşrutiyeti güçlendirir.
- Medya, eğlendirir.
- Medya, çeşitli ödüllerin kazanılmasında ve sunulmasında rol oynayabilir.

Medya, halkın dikkatini belirli problemlere, kişilere veya çözümlere çeker ve bunun sonucunda da rakiplere yönelimi önler (Tutar ve Yılmaz, 2003: 15).

1.3.1.1. Bilgilendirme İşlevi

Medyanın başlıca işlevlerinden birisi de bilgi verme yani bilgilendirme işlevidir. Medyanın bu işlevi onun kamusal yapısını biraz daha kuvvetlendirmektedir. Siyaset, gündem, hava durumu, spor vb. birçok alanda, insanların bilgilenmesine olanak sağlamaktadır. Medyanın bu konumu onu yerel çalışmalardan kurtarmış ve küresel bir boyuta taşımıştır. Sadece medya aracılığıyla dahi dünyanın birçok yerindeki insanlar, dünyanın herhangi bir yerindeki olaylardan anında haberdar olmaktadır (RTÜK, 2007).

Ana akım kuramcılardan Marshall McLuhan'ın ürettiği “Küresel Köy” tanımı medyanın bilgilendirme işleviyle direk olarak bağlantılıdır. Kurama göre, dünya teknoloji geliştikçe insanlar daha da bilgilenmiş ve arada sınırlar olmaksızın dünyanın her yerindeki insanlar, diğer insanlardan haberler alabilir hale gelecektir. Ancak alternatif kuramcılar, bu durumun insanların aleyhine dönüştüğünü savunmaktadır. Medyanın bu gücü egemen sınıflar tarafından manipüle edilerek kendi çıkarları adına değiştirilmektedir. Bu sayede verilecek yanlış bilgilerle insanlar yanlış ideolojilere yönlendirilecek ve kendi çıkarlarına hizmet ettirilecektir. Medyanın bu özelliği de göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Powers ve McLuhan, 2015: 121).

1.3.1.2. Eğlendirme İşlevi

Medya, sadece haber verme aracı değildir. Haber ve bilgi vermesinin yanında eğlendirmek de medyanın başlıca hizmetlerinden biridir. Buna göre, talk şovlar, komedi film ve dizileri, eğlence programları sunulmaktadır. İnsanların gündelik yaşamlarında karşılaştıkları sorun ve streslere karşı olarak üretilen bu programlar, insanların geçici de olsa bir süreliğine mutlu olmalarını hedeflemektedir. Medyanın eğlendirme işlevi elbette sadece stres için, sorunlar için ya da başka can sıkıcı olayların giderilmesi için üretilmemektedir. Boş vakitlerin değerlendirilmesi için de iyi bir alternatif oluşturmaktadır. Özellikle televizyonun sosyal hayatta kendine büyük bir yer bulmasından sonra, medyanın bu eğlendirme işlevi daha da nitelik kazanmıştır.

Günümüzde eğlendirme amacıyla üretilmiş hemen hemen bütün içerikler televizyonda kullanılmak için yapılmaktadır (RTÜK, 2007).

Medyanın eğlendirici kuşakları arasında en çok kullanılanı, müzik ve mizah programlarıdır. Özellikle sosyal medyanın ve internetin yaygınlaşmasıyla birlikte bu eğlendirme programları çoğalmış, internet üzerinden takip edilecek binlerce seçenek çıkarmıştır. Yeni medyanın en büyük eğlendirme kanallarından birisi internet olmuştur.

1.3.1.3. Kamuoyu Oluşturma İşlevi

Medya ve basın kuruluşlarının birer kamu araçları olduğu bilinmektedir. Medeni toplumlarda, yasama-yürütme ve yargıdan sonra gelen dördüncü büyük gücü de elinde bulundurmaktadır. O yüzden medya bütün hareket alanını kamu hizmeti üzerine kurmuştur. Kamu adına bilgi alma ve yine kamu adına denetleme ve eleştiri yapma hakkına sahiptir. Bu özelliklerinden dolayı tarih boyunca birçok kez iktidar sahipleri tarafında hedef gösterilmiştir. Ancak her seferinde basın ahlak ilkelerine ve kamu yararı gözetme inançlarına bağlı kaldıkları için toplum tarafında saygı görmüş ve her seferinde iktidarlar değişmiş, basın hep aynı yerinde kalmıştır (RTÜK, 2007).

Medya, iletişim alanı olarak çok büyük olanaklara sahip olmasından ötürü, en iyi ve kullanışlı tanıtım aracıdır. Bu sebepten ötürü, medya gelirlerinin en büyük bölümünü reklam ve tanıtım alanından sağlamaktadır. Sadece şirketler ya da firmalar değil devletlerinde kendi reklam ve tanıtımlarını medya üzerinden yaptığı bilinmektedir. Medyanın tanıtım gücü her alanda kullanılmakta ve günümüz ekonomisinin stratejisi olan pazarlama, yine medya üzerinden yapılmaktadır.

1.4. TARİH KAVRAMINA GENEL BAKIŞ

Tarih, yazının icadıyla birlikte gelişmiş olan, insanlığın tüm hareketlerini kayıt altında tutarak yer-zaman belirten, anlamlandırma yaparak da neden-sonuç ilişkisi kurabilen bir bilim dalıdır. Tarihin en önemli dayanağı bulgulardır. Elde ettiği bulgular ışığında ilerleyerek, geçmişte yaşanmış olaylara tarihsel arka planıyla birlikte ışık tutar. Ancak bu işlemler sırasında asla gözlem ya da yorum barındırmaması gerekmektedir. Tarih, muhakkak belgelerle birlikte işlenmelidir. Aksi takdirde kurgulanmış bir tarih romanından öteye geçemez.

Carr ve Gürtürk “Tarih Nedir?” adlı kitapta; tarihin anlatılırken mutlaka yorumlandığını belirtmektedirler. Ancak, yapılan bu yorumlamanın nesnellikten uzak olmaması gerektiğini ve aynı zamanda kronolojinin çok iyi bilinmesi gerektiğini söylemektedirler. Bununla birlikte bir tarih yorumuna güvenle bakabilmek için öncelikli yapılması gereken kritik konulardan birisi, yorum yapan tarihçinin iyi tanınması gerektiğidir. Carr’a göre tarih ancak bu şekilde anlaşılabilir (Carr ve Gürtürk, 1996: 54). Tarihin ne olduğu ile ilgili de; “Tarih, tarihçi ile olgular arasında kesintisiz bir etkileşim süreci ve bugün ile geçmiş arasında bitmez bir diyalogdur.” demektedir. Bu söz açılacak olursa, tarihçinin yaptığı yorumlamanın önemi yeniden vurgulanmaktadır.

Tarihçilerin, tarihin yorumlanması kısmındaki nesnelliklerini koruyamamaları, kendilerinin de bizzat tarihin içinde yaşamış olduklarından. Kendi gerçeklerinden yahut dünya görüşlerinden ne kadar uzaklaşabilecekleri de bir tartışma konusudur. Edward Hallet Carr ve Sir George Clark gibi tarihçiler, tarihin mutlaka bir yerde yorumlandığını belirtmektedirler. Bu yüzden de gerçek bir tarih öğrenmek oldukça zordur. Tarih, nesnelliği tartışılan bir olgudur. Örneğin her ulusun tarihçileri bulunmaktadır ve bu tarihçilerin araştırmaları zaman zaman şovenistliğe kaçmaktadır. Bilimin her evresine ters düşmesine rağmen bunlar her zaman kontrol altına alınamamakta ve popüler kültürün getirisi olan araştırmama sorunu sıkça ortaya çıkmaktadır. Tüm bunların sebebi ise, içerisine yorum katılan bir bilimin etik anlayışlardan uzaklaşmasıdır denilebilir. Temelsiz bir bilim anlayışı her zaman amacından saparak ortaya başka bir olgu çıkartmaktadır.

Carr, iyi bir tarihçinin aynı zamanda çok iyi bir araştırmacı olması gerektiğini savunmaktadır. Araştırma yaparken de, araştırılan olayların kahramanlarının zihinlerinden geçen düşüncelerin, amaçların mutlaka göz önünde bulundurulması gerektiğini söylemiştir. Tarih ile ilgili yapılacak bütün araştırmaların, sıkı bir okuma ve sonrasında sıkı bir analizden geçmesi gerekmektedir. Sebep-sonuç arasında kurulacak bağlantı, araştırmaların sağlıklı bir sonuç vermesi için gerekli olan en önemli husulardan biridir. Carr, aynı zamanda tarihin araştırma yöntemleriyle ilgili de görüş belirtmektedir. Ona göre iyi bir tarihçi, yazma işlemini sona bırakmamalıdır. Araştırmanın her aşamasında yazmalıdır. Bulunan her belgenin üzerine mutlaka yazılar yazılmalıdır. Bunu söylemesinin sebebi, alışlagelmiş her araştırma; araştırmacı, incelenecek konu için ilk önce bilgi ve veri toplar, sonra araştırma yapar, çıkan sonuçları bir yerde toplar. Çıkan

sonuçlar üzerine de yazmaya başlar. İşte bu Carr'ın karşı çıktığı çalışma yöntemidir. Ona göre tarihçi yazdıkça okumalıdır. Yazar, okur ve okudukları da araştırmaya yön verir (Carr ve Gürtürk, 1996: 56).

Başka bir ifadeyle 'hikâye etmek' sözcüğüne denk gelen tarih insanoğlunun geçmişini bilmek isteme kaygısından ortaya çıkmaktadır. İnsanın kendi köklerini ve geçmişinde kalmış olan olgular üzerine duyduğu merak tarih biliminin ortaya çıkmasında etkin rol oynamıştır. Tarih bilimi insanın geçmişini tanımlarken, onun bütün faaliyetlerini ele almaktadır. Bu cümleden çıkarılan sonuca göre ifade edilecek olursa tarih, geçmişte yaşanmış olan toplumsal olayları, aralarında ilişki kurarak aktaran bilim dalıdır. Buna göre tarih insanlık süreciyle ilgili bilgi aktarma faaliyetidir ve aktaran tarihçiden bağımsız olmalıdır (Çevik, 2014: 99).

1.4.1. Tarih Bilimi

Tarih bilinci, geçmişten günümüze kadar yaşamış olan bütün insan topluluklarının yaşam koşullarını, medeniyet alanındaki ilerlemelerini, kültürel yapılarını, yaptığı savaşları, barışları, antlaşmaları ve sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik boyutlarını sebep-sonuç ilişkisi içerisinde inceleyen bilim dalıdır. Tüm bu incelemelerin bilimsel bir boyut kazanabilmesi için gerekli bazı koşullar bulunmaktadır. Öncelikle yer ve zaman belirtilmesi gerekmektedir. Daha sonra da yapılan çalışmalar mutlak suretle objektif belgelere dayanmak zorundadır. Aksi takdirde içerisinde yorum katılan belgeler tarih bilimi olarak ele alınamaz. Tarih bilimi için yapılan araştırmaların kuralları kısaca sıralanacak olursa;

- Olaylar, sağlam kaynaklar ile desteklenmelidir. Aynı zamanda bu kaynakların meşru olması gerekmektedir.
- Olaylar, asla yorum katılmadan objektif bir şekilde anlatılmalıdır.
- Araştırılması yapılacak olayın üzerinden belirli bir süre geçmesi ve her açıdan incelenmesi gerekmektedir. Her açıdan doğru bir şekilde incelenmesi, o araştırmanın niteliği açısından hayati önem taşımaktadır.
- Olaylar, tek bir kaynaktan araştırılamaz. Elbette bir kaynak sayısı verilemez ancak yeterli kaynakça taraması araştırmanın içeriğine göre samimi bir şekilde belirlenmelidir.

- Araştırılacak olay ya da olaylar muhakkak suretle tarihsel arka planıyla birlikte incelenmelidir. Olayın gerçekleştiği dönemin koşulları olaylarla ilgili çok daha net bilgi verebilmektedir, bu asla göz ardı edilemez.
- Olayların daha net bir şekilde anlatılabilmesi için, olay üzerinde sebep-sonuç çalışması yapılmalıdır.
- Araştırılan olay üzerinden kesinlikle genelleme yapılamaz. Her olay kendi içerisinde ele alınmalıdır.
- Tarihsel olarak araştırılan her olayda mutlaka yer ve zaman bilgilerinin verilmesi gerekmektedir.
- Son olarak da olaylarla ilgili yeni belge ve kaynak bulunduğu takdirde, araştırmanın en baştan tekrar ele alınması gerekmektedir.

Tarih bilimiyle ilgili unutulmaması gereken en önemli husus, hiçbir detayın önemi göz ardı edilmemesidir. En küçük ayrıntı dahi birçok olayın araştırma seyrini değiştirebilmektedir. Bu disiplin uygulandığı takdirde bir bilimin oluştuğu söylenebilir. Aksi takdirde ortaya çıkacak sonuçların nesnelliği ve ışık tutan yön göstericiliği tartışmalı olacaktır.

Tarihin, bilim ile olan ilişkisi dünyanın birçok yerinde zaman zaman tartışmaya açılmıştır. Kimi tarihçilere göre tarih bir bilim değildir. Ancak Carr ve Gürtürk, tarihin kesinlikle bir bilim olduğunu söylemektedir (Carr ve Gürtürk, 1996: 57).

1.4.2. Tarihin İşlevselliği ve Yorumu

Tarih, her ne kadar önemli ve elit bir çalışma alanı görünse de aslında herhangi bir işle uğraşan her insan amatör bir tarihçi sayılabilir. Yani tarihi araştırmaların gerekliliklerinden en az birkaç tanesini yerine getirmiş sayılmaktadır. Örneğin olayın gerçekleşme zamanı, yeri, nedeni ve sonucu gibi sorulara cevap verebilmektedir. Bununla birlikte herhangi bir olayın altyapısı bilinmeden, o olaya dair açık bir sistem geliştirilemez. Bu da tarihsel arka planının çözümlenmesi anlamına gelir (Delice, 2011: 12).

Her şey bir tarihtir. Zaman aktığı sürece de tarih olmak zorundadır. Ancak tarihi araştırmaların işlevselliğine gelindiğinde durum o kadar da nesnel değildir. Araştırmaların birçok sorunu bulunmaktadır. Bununla birlikte de tarih ve tarih

araştırmaları hayatımızda çok önemli bir yer tutmaktadır. Nitelikli yapılmış herhangi bir tarih araştırması, sosyal hayatımızda birçok kritik alana dokunmaktadır. Tarihin iyi gözlemlenip doğru aktarılması halinde geleceğe yönelik çok daha bilimsel adımlar atılabilir. Ancak geçmişin analizinin iyi yapılmaması, mutlaka sorunlara yol açacaktır. Geçmişte yapılan bir hatanın tekrar etmesi bu hataların da başında gelmektedir (Delice, 2011: 13).

Tarih birçok alanda kullanılan bir bilim dalıdır. Sosyal hayatımızdan da uzak değildir. Medeniyetin gelişmesi için ateşin icadı neyse, tarih bilinci de aynı şekilde etkili olmuştur. Tarih, insanların her ileri sıçrayışında yer bulmuştur kendisine. Yapılan savaşlar, barışlar, antlaşmalar bunlardan bazılarıdır. İnsanlık tüm başarılarını tarihe borçludur. Tarihten çıkartılan her ders insanlığın önüne başarı ve ileri sıçrayış olarak çıkmıştır. Elbette ders çıkarılmadığı durumlarda olmuştur. Bunlarda her seferinde insanlığa zarar vermiş ve medeniyeti geri götürmüştür. Tüm bunlardan ötürü, tarihin tarafsız, gerçek kaynaklardan ve mutlaka nesnel bir şekilde araştırılıp, insanlık yararına kamuya sunulmalıdır (Yıldız, 1994: 101).

1.4.3. Tarih ve Anlatı

Anlatı, tarih için biçimsel bir anlam taşımaktadır. Diğer bir deyişle, tarihin nasıl anlatıldığı en az tarih kadar önemli bir konudur. Tarih ile anlatı ilk bakışta iki farklı olgu gibi karşılanabilir. Anlatıda, önemli olan hikâyenin bütünlüğüdür. Yani ele alınan konunun zenginleştirilmesi için içine kurgu katılabilir. Ancak tarih tamamen objektif olmak zorundadır, tarihi bir olay anlatılırken belgelerden başka hiçbir şeye başvurulamaz. Tarihteki herhangi bir olayın anlatılmasının istenmesi, tarih ile anlatıyı bir araya getirir. Buna göre de ayrı bir anlatım süreci gerçekleşir. Gerçekten bir olayı anlatma tasası taşıyan bir insan, anlatıcılığa burada başvuruyorsa, bu onun tarihçi olduğunu gösterir. Ancak tam tersi durumların meydana gelmesi, olayı tarihten çıkartıp bir hikâyeye döndürebilir. Burada önemli olan tek unsur, neyin nasıl anlatılacağı olmasıdır (Ricœur, 2013: 28).

1.4.4. Tarih Anlatımı ve Algı Farklılığı

Tarih boyunca insanlığın en büyük problemlerinden biri, olayların çarpıtılmasıdır. Burada yapılan hataların başında ideolojilerin kendilerine zemin hazırlama isteği

gelmektedir. Her ideoloji kendi tarihçisini yaratma yarışına girmiştir. Bu tarihçiler de yapılan algı hatalarının başlıca sorumluları olmuşlardır. Buna en iyi örnek tüm dünyanın büyük bir gerginlik içerisinde izlediği ve yakın tarihte meydana gelmiş olan Soğuk Savaş gösterilebilir. Soğuk Savaş'ta, SSCB ve ABD dünyanın iki kutuplu bir yer haline gelmesine yol açmıştır. Soğuk Savaş yıllarında bu iki devlet, her alanda olduğu gibi tarih alanında da manipüle taktiği uygulamışlardır. Tarih de bunlardan başlıca gelenlerdendir. Her iki devletin tarihçileri gerek 2. Dünya Savaşı, gerek Küba Krizi olaylarında tarihi, objektif belgelerle değil kendi ideolojilerine uygun kurgularla aktarmıştır. Algı yönetimine gelindiğinde ise bu durum insanlığın karşısına kutuplaşma olarak çıkmıştır. Bu kutuplaşmaların başlıca nedeni, her iki devletin de kendi sempatzanlarına yönelik gerçekleştirdiği algı operasyonlarıdır denilebilir (Delice, 2011: 14).

1.4.5. Tarih Yazıcılığının Türleri

Tarih yazıcılığı, tarihin aktarılması açısından büyük bir öneme sahiptir. Tarihin araştırılması ve bunları bir sonuca bağlayarak yazmak, tarihçilerin sahip olması gereken özelliklerdendir. Tarih yazıcılığı üçe ayrılmaktadır.

1.4.5.1. Hikâyeci (Rivayetçi) Tarih

Hikâyeci tarih yazıcılığı yöntemi ilk olarak Antik Yunan'da ortaya çıkmıştır. Eski Yunan efsaneleri ve Yunan mitolojisi hikâyeci tarihin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Bu türün ortaya çıkmasında, kulaktan kulağa yayılan kahramanlık olayları etkili olmuştur. Halkın geneli ya da belli gruplar arasında kulaktan kulağa dolaşan olayların ozanlar tarafından nazım tarzında yorumlanmasıyla ortaya çıkan anlatı türüne “epos” adı verilmekteydi. Bu anlatı, aynı zamanda logograflar tarafından hikâyeye haline getirilerek düz yazıya çevrilmiştir. Bu süreçte söz konusu metinlere, arşivlerdeki bir takım gerçek bilgiler eklenerek dolayımaya uğratılmıştır. Buradan yola çıkılarak, Antik Yunan döneminde görülen bu tarih anlayışının bir süre sonra gerçeklikten uzaklaştığı ve inandırıcılığını kaybettiği söylenebilir. Bu nedenle, üzerinde tartışma bulunmayan bir takım gerçek bilgilerin hikâyelere eklendiği ve metinlerin gerçeğe daha da yaklaştırıldığı yorumunu yapmak mümkündür (Rawlinson, 1941: 61).

Antik Yunan’da temelleri atılan hikâyeci tarih anlayışının, yukarıda bahsedilen çabalara rağmen, Strabon’un ifadeleriyle “epos” niteliğinden kurtulamadığını belirtmek gerekir. Logografların yazmış olduğu metinler bu açıdan ne edebi nitelik taşımaktadır ne de tarihi eser olma niteliği taşımaktadır. Literatürde, logografların bilimsel araştırmaların önünü açan öncüller olarak kabul edilebileceği ifade edilebilir (Akşit, 2004: 87).

Dünyada tarih yazıcılığının babası olarak tanınan ve Antik Yunan’da M.Ö. 5. yüzyılda yaşayan Heredotos’u logograf benzerlerinden ayırt eden özellik ise insanı merkeze alan yöntemi ve kavrayış üstünlüğüdür. Heredotos’un tarih anlayışında genellikle olayların yer ve zaman bilgilerine yer verilmektedir. Ancak, neden ve sonuç ilişkileri üzerinde çok durulmamaktadır. Heredotos’un yazımında olaylar ardı ardına sıralanmamaktadır. Olaylar ve kişiler, bir düzen içerisinde aktarılmaktadır. Bu tarih anlayışı, ortaya çıktığı M.Ö. 5. yüzyıldan başlayarak, 18. yüzyıla kadar Avrupa ve İslam dünyasının tarih yazımında etkili olmuştur. Bu tarihten itibaren özellikle Avrupa merkezli şekilde pozitivizm akımının gelişmesiyle birlikte hikâyeci tarih yazımının etkisinin azaldığını söylemek mümkündür. İnsanlık tarihinin önemli ilerlemeler kaydettiği iki bin yılı aşkın dönemde en önemli tarih yazımı yöntemi olarak kullanılan hikâyeci tarih yazımının amacının; eğlence ve dinleyicilerin kahramanlık gibi öykülerle etkilenmesidir (Behar, 1996: 12).

1.4.5.2. Öğretici (Pragmatik) Tarih

Öğretici tarih yazımı, pragmatik tarih olarak da adlandırılmaktadır. Öğretici tarih yazımı, geçmişte yaşanmış olaylardan dersler çıkartmak ve buradan hareketle geleceğe ilişkin çıkarımlar ve öngörülerde bulunabilmeyi amaçlamaktadır. Bu tarih yazımında okuyucuya bir takım milli, ahlaki duyguların kazandırılması amaçlanmaktadır. Öğretici bir içerik taşıması nedeniyle aynı adla anılmaktadır. Öğretici-pragmatik tarih yazımının öncülüğünü Thukydides yapmıştır. Bugünkü anlamıyla tarihçiliğin, Thukydides’in “Pelopennesoslular ile Atinalılar’ın Savaşı” isimli eserinin ardından başladığı kabul edilmektedir. Eser, hem edebi yönden hem de yöntemi ve ele alınış zihniyeti açısından kendisinden önce verilen eserlerden farklılık arz etmektedir. Farklılıklar, hem eserin konusunda hem de içeriğinde gözlemlenmektedir. Söz konusu eser, günümüzdeki bilimsel anlayışın unsurlarından olan sınırlılıkla benzer bir şekilde zaman ve mekân açılarından sınırlandırılmıştır. Tarihçi Thukydides, Pelopennesoslular ile Atinalılar’ın

Savaşı eserinde sadece yaşadığı dönemde gerçekleşen olaylara yer vermiştir. Devlet kurumu, tarihi gerçekliğin merkezine oturtulmuş ve diğer eserlerden farklı olarak bu eserde asıl konumunda değerlendirilmiştir. Devlet kavramının siyasetin özünü oluşturması nedeniyle, Thukydides'in eseri siyasi tarih yazıcılığının da önemli bir örneğini oluşturmuştur. Thukydides yazımının amacı ise hem siyasi olay ve bilgilerin öğretilmesi hem de faydalı olmak şeklinde ifade edilmektedir. Bu nedenle tarih biliminin, ilk kez sosyal bilimler alanındaki yerinin uygulamalı şekilde belirlendiğini görmek mümkündür (Durant, 1994: 25).

Öğretici tarih yazımında amaç, faydalı olmaktır. Tarih aracılığıyla insanlar ve toplumların tecrübesinin artırılması, bilgilerin çoğaltılarak geliştirilmesi ve insanların başarılı kılınması esas kabul edilmektedir. Bu amacın gerçekleşmesi için de tarih yazarının gerçeğe tamamen sadık kalması ile olay ve olguların anlatılması sırasında aralarındaki ilişkilerin ortaya konulmasıdır. Geçmişin öğrenilmesi yoluyla bugün ve gelecek hakkında çıkarımlar ve öngörülerde bulunulması, öğretici tarih yazımı anlayışına göre ancak yukarıda belirtilen yolla mümkün olmaktadır.

Öğretici tarih yazıcılığı yöntemi, ortaya çıktıktan sonraki dönemde Antik Yunan ve Roma İmparatorluğu'ndaki tarihçilerin önemli bir bölümü tarafından da kabul edilmiştir. Polybios, Plutarkhos, Tacitus, Machiavelli gibi tarih konusunda eser veren yazarlar Thukydides'in açtığı bu yoldan ilerlemiştir.

Öğretici tarih yazıcılığında yer alan en önemli özellikler arasında; tarihte yer alan ünlü şahsiyetlere yer verilmesi, bu kişilerin ideal hale getirilerek sunulması, daha da ileriye gidilerek insanüstü varlıklarmış gibi değinilmesi gibi yöntemler bulunmaktadır.

Öğretici tarih yazımında tarihsel gerçekliklerin ortaya konulması hedefi bulunmasına rağmen, bir yandan da örnek olmak prensibine sahip olması nedeniyle, tarihçilerin eserlerinde genellikle büyük zaferlerin, parlak olayların işlenmesi gibi bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu yazın türünde, idealize edilmek istenen kişiler ya da yönetimlerin; başarısızlıkları, zaafı ya da yarattığı hayal kırıklıkları gibi olumsuzluklar karşısında tarih yazarlarının genellikle sessiz kalmayı tercih ettiği, görmezden geldiği ve olumsuz olay ya da olguların önemini azaltarak yer verdiği gözlemlenmektedir. Öğretici tarih yazımında görülen özellikler, aynı zamanda bu yöntemin olumsuz ya da zaaf içeren yanlarını oluşturmaktadır (Dilek, 2002: 44).

1.4.5.3. Araştırmacı Tarih

İnsanlığın en önemli atılımları yaşadığı Sanayi Devrimi ve sonrasında, tüm bilim dallarında olduğu gibi tarih yazıcılığında da önemli gelişmeler yaşanmıştır. Özellikle 19. yüzyılda, tarih yazıcılığı yönteminde çok önemli bir hamle yapılmıştır. Pozitivizm ve materyalizm gibi akımların da etkisiyle, tarihin konusunu oluşturan olay ve olguların çok yönlü şekilde ele alındığını görmek mümkündür.

19. yüzyılda, tarih yazıcılığında sade anlatım tarzı geçerli hale gelmiştir. Bunda, geçmişte soylu sınıflar ya da yönetici kesimin ilgi duyduğu tarih biliminin halkın diğer kesimlerine yayılması birinci etken olarak ortaya çıkmaktadır. Sade anlatımın bir başka nedeni, özellikle 1789 Fransız Devrimi'nin ardından ortaya çıkan milliyetçilik akımının ve ekonomik değişimlerin sonucu olarak ulus devletlerin ortaya çıkmasıdır. Ulusların oluşması sürecinde, bireylerin ve grupların aynı amaca yöneltilebilmesi, ortak geçmiş ve hedeflerin bulunabilmesi için tüm vatandaşların asgari seviyede de olsa tarih konusunda bilgi sahibi olması önemsenmiştir. Bu da araştırmacı tarih yazımında, sade anlatım özelliğinin gelişmesine neden olmuştur. Araştırmacı tarih yazımının bir özelliği de geleceğe yönelik öğreticilik niteliğini taşımasıdır. Söz konusu özellik öğretici tarih anlayışında da görülmekle birlikte, araştırmacı tarih anlayışında günümüzün bilimsel yaklaşımına daha uygun şekilde kullanıldığını söylemek mümkündür. Bir diğer deyişle, öğretici tarih anlayışında idealize edilen ya da parlatılan liderler okuyucuya sunulurken, araştırmacı tarih anlayışında katı bir neden sonuç ilişkisine bağlı determinizmin ağırlığı bulunmaktadır. Araştırmacı tarih yazımının özelliklerinden bir tanesi de olayların ortaya çıkış nedenleri, olayları hazırlayan ortam, olayların neden-sonuç ilişkisinin araştırılması ve ortaya konulmasıdır. Araştırmacı tarih yazımının bu özellikleri aynı zamanda tarihe bir bilim dalı olma özelliğini de kazandırmıştır. Tarihin konusunu oluşturan olayların yer ve zaman açısından ayrıca meydana gelme biçimi, meydana geldiği toplum ya da toplumlar ve gelişiminde rol sahibi olan kişiler açısından farklılık göstermesi, onun tekrar etmesinin önünde engel oluşturmaktadır. Bu bakımdan tarihin tekerrür ettiği şeklindeki ve öğretici tarih yazımına ait olan iddia, araştırmacı tarih yazımı anlayışınca reddedilmektedir. Araştırmacı tarih yazımı anlayışı, olayların şartlar, gelişimi ve kişiler açısından benzer özellikler gösterdiği şartlarda benzer sonuçlara yol açabileceği bir laboratuvar deneyi benzetmesini reddetmektedir. Tarihi meydana getiren olayların özgün

olduğunu söylemek gerekmektedir. Her tarihsel olayın kendisine özel koşulları, değişkenlik gösteren mekânları bulunmaktadır. Tarihsel olayların öznesini oluşturan insanlar ve bu insanların olaylar karşısındaki tutumları, onları etkileyen faktörler birbirinden tamamen farklıdır denilebilir. Araştırmacı tarih yazımı anlayışına göre gerçek anlamda bir tahlil yapılabilmesi için olayların ve kişilerin derinlemesine ayrı ayrı araştırılması gerekmektedir (Özbaran, 2005: 81).

Araştırmacı tarih yazımı ile birlikte gerçek anlamda bir bilim dalı hüviyetini kazanan tarih bilimi, sosyal bilimlerin bir alt dalı halindedir ve sosyal olayların tek bir nedene bağlı kalarak incelenmesi reddedilen bir durumdur. Bu nedenle araştırmacı tarih yazımı, olayların oluşumuna neden olan tüm şartların araştırılmasını önemsemektedir. Sonuçta, tarihin konusu olan bir olay araştırılırken, o olayın coğrafi, ekonomik, sosyal, siyasi, askeri ve psikolojik yönlerinin etkili bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Anılan yönlerden bir ya da birkaçının eksik bırakılması halinde hatalı sonuçlara ulaşılabilmesi riski bulunmaktadır. O halde, tarih biliminin, gerçek anlamda bilim unvanını kazanabilmesi için, araştırmacı tarih yazımı yöntemi, diğer sosyal bilimlerden yardım alabilmekte, ilişkisini canlı tutmakta, öznel koşullara göre diğer sosyal bilimlerle bir arada çalışmalar yürütebilmektedir (Demircioğlu, 2005: 122).

1.4.6. Tarihin Bölümlenmesi

İnsanlığın binlerce yıllık geçmişe sahip olması, tarih biliminin ilgi alanını oluşturan konular oldukça yüzeysel bir biçimde ele alınsa bile, tarih bölümlendirmesini neredeyse imkânsız hale getirmektedir. Bu nedenle, bilimsel anlayışın bir sonucu olarak diğer bilim dallarında olduğu gibi tarih bilimi de konularını bölerek ve sınırlandırarak incelemektedir. Bölümleme ve sınırlandırma, bilimsel araştırmaların kolaylaştırılabilmesi ve derinlik sağlanabilmesi açısından zorunlu hale gelmiştir. Tarih biliminin alt dallarını oluşturan çeşitli uzmanlık alanları ve kürsülerin kurulması, alt konularda uzmanlaşmanın, literatürün gelişmesinin ve gizli kalmış ayrıntıların ortaya konulabilmesinin önünü açmıştır. Ancak bölümleme ve sınırlandırmanın, aynı zamanda konunun ve genel olarak tarihin bir bütün halinde kavranması önünde engeller oluşturabilmektedir. Bu nedenle, tarihi olayların incelenmesi ve araştırılması sonucunda elde edilen bilgilerin, bütünsel olarak tarih bilinci çerçevesinde değerlendirilmesi önem kazanmaktadır (Kütükoğlu, 1991: 34).

1.4.6.1. Zamana Göre Bölümleme

Zamana göre bölümleme tekniğinde tarihin kronolojik olarak sınıflandırılması ilkesi bulunmaktadır. Tarihi süreç, zaman dilimlerine ve çağlara ayrılmaktadır. Bölümlemenin bu türü zorunludur denilebilir. Ancak, tarihçiler arasında tartışma yaratmaktadır. Çünkü tarihçilerin tümünün üzerinde uzlaştığı bir bölümleme, çeşitli nedenlerle söz konusu olmamaktadır. Burada genellikle, bilim çevrelerinin bağlı bulunduğu ülke ve kültürün etkisi göze çarpmaktadır. Örneğin, Doğu merkezli tarih anlayışında 1453 yılında İstanbul'un Osmanlı Devleti tarafından fethedilmesi Ortaçağ'ı bitiren olay olarak kabul edilirken, Avrupa merkezli tarih anlayışında Ortaçağ'ı bitiren olay olarak Amerika kıtasının 1492 yılında keşfedilmesi anılmaktadır (Togan, 1969: 185).

1.4.6.2. Bölgeye Göre Bölümleme

Bölgeye göre bölümleme tekniğinde kıtalar, ülkeler, kentler ya da köylerin tarihinden bahsetmek mümkündür. Ortadoğu tarihi, Amerika tarihi, Türkiye tarihi gibi anılan yer isminin yer aldığı şekilde anılmaktadır. Bölümlemenin asıl hedefi, genel bir tarihe ulaşmaktır. Ancak, tarihi yerele indirgemenin yine zamana göre bölümleme tekniğinde olduğu gibi parçayı bütünden ayırma sonucuna yol açması bir olumsuzluk olarak görülmektedir. Bu nedenle, bölgeye göre bölümlemenin, genel tarih çerçevesi içerisine yerleştirilerek okutulması ya da araştırılması önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, birçok devlet kendi yerel tarihini genel dünya tarihi içerisindeki konumu bakımından öğretmektedir (Togan, 1969: 186).

1.4.6.3. Konuya Göre Bölümleme

Konuya göre bölümleme tekniği de tarih biliminin araştırma ve incelemeleri kolaylaştırabilmek için başvurduğu yollardan bir tanesi olarak bilinmektedir. Bu tekniğe, analitik (çözümleyici) bölümleme tekniği de denilmektedir. Bu bölümleme yönteminde tarihin konularının değişik açılardan incelenmesi ve araştırılması söz konusu olmaktadır. Araştırmacının ilgi ve uzmanlık alanına göre, araştırılan konu değişiklik arz etmektedir. Dünya tarihi, siyasi tarih, askeri tarih vb. türler bu bölümleme tekniğine örnek olarak gösterilebilir. Bu teknikte sınırlandırmanın açık ve kesin şekilde yapılmaması bazı sorunlar yaratabilmektedir. Örneğin siyasi tarihle askeri tarihin ortak noktalarının

bulunması, iki konu arasındaki ayrımı belirsizleştirmekte ve sorun yaratabilmektedir (Sander, 1992: 98).

1.4.7. Tarihin Faydalandığı Disiplinler

J. H. Robinson'un "Tarih insanın yeryüzünde görüldüğü andan itibaren yaptığı ya da düşündüğü her bir izi, artakalan her şeyi içerir" sözünden hareketle açıklanacak olursa sosyal bilimler, insanın faaliyetlerini ve bu faaliyetler sonunda ortaya çıkan sonuç ve eserleri açıklamaya çalışır. Öyleyse insan ve insan faaliyetlerini değişik yönleriyle açıklamaya çalışan bilimlerin birbirleriyle ilişki içinde olması zorunludur. Diğer taraftan tarih, ilgi alanı geniş bir bilim dalıdır. Buna paralel olarak tarihe temel teşkil eden kaynaklar da çok çeşitlidir. Bu kaynakları tarih bilimi açısından doğrudan doğruya incelemek, değerlendirmek her zaman mümkün değildir. Bu nedenle tarihçi, bazı belge, bulgu ve bilgilerin açıklanmasında diğer bilim dallarından yararlanır.

Araştırmanın önceki bölümlerinde, tarihin bilim olarak ortaya çıkışında, diğer bilim dalları ve disiplinlerden yardım almasının önemine değinilmişti. Tarihçiler açısından önemli olan, tarih biliminin diğer bilim dallarından hangileriyle ilişkisinin bulunduğu ve bu ilişkinin hangi durumlarda ne ölçüde kullanılacağını bilmesidir.

1.4.7.1. Felsefe

Felsefe, doğru ve bilinçli şekilde düşünme ve çeşitli belirtiler arasında bulunan genel bağları kurma konusunda öğretici bir bilim dalıdır denilebilir. Aynı zamanda, farklı dünya görüşlerinin anlaşılabilmesine imkân sağlayan bir bilimdir. Tarih bilimini ilgilendiren kolu, tarih felsefesi olarak adlandırılmaktadır. Tarihsel açıdan olayların doğru bir şekilde tahlilinin yapılabilmesi, incelenen dönemin felsefî özelliklerinin bilinmesi sayesinde mümkün olabilmektedir. Başka bir şekilde ifade edilecek olursa tarih felsefesi, tarihi gidişatı yönlendiren tarihin temel taşlarını bularak onları meydana çıkarma olarak tanımlanmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere tarih felsefesinden beklenen en önemli özellik tarih yasalarının gün yüzüne çıkarılarak onlara ışık tutulmasıdır.

1.4.7.2. Sosyoloji

İlk kez August Comte tarafından 21. yüzyıl başlangıcından itibaren yaşanmaya başlayan siyasal ve sosyal gelişmeler sonunda öne sürülmüş olan sosyoloji, toplum bilimi olarak da adlandırılmaktadır ve modern dünyanın yapısını oldukça etkilemektedir. Sosyoloji, toplumsal kanunları ortaya koymakta, ortaya çıkış nedenlerini, sonuçlarını ya da değişimlerini ele almaktadır. Tarihçiler, araştırmalarında doğru sonuçlar elde edebilmek için sosyoloji kanunlarını bilmeli ve bu açıdan toplumları değerlendirebilmelidir. Başka bir deyişle ifade edecek olursak sosyoloji genel olarak toplumu bir bütün olarak inceleyen bilim dalıdır. Toplumsal olguları, bağlı bulunduğu genel kuralları, toplulukların meydana getirdiği kurum ve kuruluşları insan ve toplum yaşamına etkilerini inceleyerek tarih bilimine yardımcı olmaktadır.

Sosyoloji ve tarih arasındaki bağlantıyı modern sosyologlardan Mills şu şekilde tanımlamaktadır; “... Her sosyal bilim düşüncelerinin temelini tarihsel bir bakışa dayandırmalı ve tarihsel gereçlerden de bütün olarak yararlanmalıdır. Tarihin yapısına bağlı olarak toplum içerisindeki bireyi tarihsel olmayan bir mevcudiyet olarak görmedikçe hiçbir sosyal bilim tarih bilimini aşp onu görmezden gelemez.” (Mills, 1979: 46).

Hiçbir toplumsal olay, bu olayı oluşturan sosyal içeriğinden ayrıştırılarak soyut bir şekilde incelenemez. Bu nedenden ötürü tarihi olaylar daha çok sosyolojik gereçlerle değerlendirilmelidir.

1.4.7.3. İktisat

Tarihi olayların meydana gelmesinde ekonomik faktörler önemli bir yer tutmaktadır. İktisat, tarihe önemli ölçüde yardımcı olan bilim dallarından bir tanesidir. Tarih ile iktisat arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Çünkü tarihte meydana gelen birçok olayın hem iktisadi nedenleri hem de iktisat bilimini ilgilendiren sonuçları bulunmaktadır. Bu bakımdan, tarihçi, iktisat biliminin kanunlarının etkilediği olayların ortaya konulması ve tasvir edilmesiyle de uğraşmaktadır. Aynı zamanda ekonominin ilerleyişini, piyasa işleyişini, devletin ekonomiye tesirlerini ve piyasaya müdahalelerini inceleyen sosyal bir bilim olan iktisatın bütün bu işleyişlerini anlayabilmek için de tarihsel çözümleme kullanılmaktadır.

1.4.7.4. Antropoloji

İnsan biyo-kültürel bir varlık olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanın mevcut olan bu biyolojik ve kültürel çeşitliliğini inceleyen ve bunları açıklamaya çalışan bilim dalıdır antropoloji. Yani kısacası antropoloji insanın biyolojik ve kültürel evrim süreçlerini geniş bir bakış açısı ile ele almaktadır.

Antropoloji bilimi, insanın doğal tarihi olarak tanımlanmaktadır. Antropoloji bilimi fizik antropolojisi ve kültürel antropoloji olarak iki dala ayrılır. İnsan ırkının oluşumunu ve gelişimini fizik antropolojisi, kültürlerin insanlığın ortaya çıkışından bugüne kadarki gelişimini ise kültürel antropoloji araştırmaktadır. Bu bakımdan tarih ve antropolojinin birçok alanda tarih bilimiyle ortak hareket ettiği geniş bir alan ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla tarihçiler, araştırmalarında antropoloji biliminin elde ettiği verilerden de yararlanmaktadır (Ersoy, 2012: 46).

1.4.7.5. Arkeoloji

Arkeoloji, kültür antropolojisinin gelişerek ondan ayrılan bir kolu olarak adlandırılabilir. Bir bilim dalı olarak arkeoloji, eski dönemlerde yaşayan insanların geride bıraktıkları fiziksel eserlerin araştırılmasını ve korunmasını içerir. Bu yanılla arkeolojinin tarih biliminin en önemli yardımcılarından olduğunu söylemek mümkündür. Arkeolojik bulgu ve keşifler, tarihsel bilgilerin doğrulanmasını ya da yanlışlanmasını sağlayan verileri ortaya koymaktadır. Örneğin tarih biliminin belgeler ya da anılardan yola çıkarak A şehrinde meydana geldiğini savunduğu bir savaşın, arkeolojik araştırmalar sonucunda daha uzakta yer alan B şehrinde gerçekleştiği kesin olarak kanıtlanabilir. Aynı zamanda arkeoloji biliminin ortaya koyduğu bulgular, o güne kadar bilinmeyen olay ya da olguların araştırılmasını ya da yazılmasını tarih biliminin önüne koyabilir. Birçok açıdan tarih ve arkeoloji bilimleri arasında önemli bir ilişkinin varlığından söz etmek mümkündür (Bahn, 1999: 71).

1.4.7.6. Etnografi ve Etnoloji

Etnografi ile etnoloji antropolojinin kolları arasında yer almaktadır. Etnografi, bir kabile ya da insan topluluğunun yaşamının örf, adet, gelenek gibi özelliklerini

incelemektedir. Etnoloji ise iki ya da daha fazla insan topluluğunu kültürel açıdan karşılaştırarak çalışan bilim dalıdır.

Her iki bilim dalının konusu, yine tarihin en önemli yapı taşı olan insan topluluklarıdır. Bu iki bilim dalı toplumların kültürlerini inceleyerek tarih bilimine yardımcı olurlar. Tarihi belgelerin az olduğu durumlarda bu bilim dallarının ortaya çıkarmış olduğu belgeler büyük önem taşımaktadır.

1.4.7.7. Sosyal Antropoloji

Sosyal antropoloji, etnolojinin bir kolu olarak faaliyet göstermektedir. Sosyal antropoloji, bir toplumun siyasal, dinsel, ekonomik ve sosyal kurumlarını; müzik, edebiyat ve folklor gibi kültürel özelliklerini incelemektedir. Aynı zamanda, etnoloji-tarih ve etnoloji-psikoloji arasında karşılaştırmalı çalışmalar yapmaktadır. Sosyal antropoloji bu özellikleri bakımından tarih bilimine yardımcı bilim dalları arasında yer almaktadır (Ersoy, 2012: 47).

1.4.7.8. Filoloji

Dil unsuru, tarihsel araştırmaların temellerinden bir tanesini oluşturmaktadır. Bir toplumun dili bilinmeden, o toplumun tarihine ışık tutacak belgeler, bilgiler ve anlatıların incelenmesi mümkün değildir. Dilin öğrenilmesi sürecinde filoloji devreye girmektedir. Filoloji biliminin tarih açısından önemi sadece dilin öğrenilmesiyle ilgili değildir. Dil de aynı insanlar ya da toplumlar gibi yaşayan bir kültürel varlıktır. Zaman ve mekâna göre değişiklikler gösterebilmektedir. Bu bakımdan, bir dildeki sözcüklerin farklı zaman ve yerlerde hangi anlamlarda kullanıldığının bilinmesi tarih açısından önem taşımaktadır. Bu duruma dikkat edilmemesi, tarih araştırmalarında önemli yanlışlıklara imza atılmasıyla sonuçlanabilir.

1.4.7.9. Coğrafya

Tarihi olayların tamamı, belirli bir coğrafi mekânda geçer. Bu bakımdan söz konusu mekânın fiziksel özelliklerinin anlatılması, doğrudan coğrafya biliminin ilgi alanına girmektedir. Tarihsel olayların gelişim ve sonuçlarında tarih ve coğrafya bilimleri sürekli olarak etkileşim halinde çalışırlar. Örneğin, su kaynaklarına yakınlığın yerleşimler ve

savaşlar üzerindeki etkisini araştıran bir tarihçi, kaçınılmaz bir şekilde coğrafya biliminden yardım almak zorundadır (İnan, 1956: 78).

Coğrafi imkân ve şartlar farklı biçimlerde kişi topluluklarının hayatları üzerinde etkili olmaktadır. Bunun yanı sıra toplumların tüm değişimlerini kavrayabilmek için bu toplumların yaşadıkları coğrafi mekânların ve şartların çok iyi bilinmesi gerekmektedir. Tarih bilimi ise aynı coğrafi konum üzerinde çeşitli şekillerde gelişmiş olan çoğu kişi topluluklarını incelemektedir. Tüm tarihi olaylar bir mekân içerisinde gerçekleşmektedir. Mekân ise coğrafyanın konusudur. Coğrafi mekânlarda meydana gelen olayların tarafsız değerlendirilmesi ve faydalı bir çıkarım yapılabilmesi için bu olayların gerçekleştiği mekân çok önemlidir. Mekân olamadan tarihten söz etmek pek mümkün olmamaktadır.

Öte yandan coğrafyanın alanı çok geniş olup bir bütün olarak yeryüzünü inceler. Tarih ise geçmişte yaşanmış olan toplumsal olayları mekân ve zaman belirterek neden-sonuç ilişkisi içinde inceleyen bilimdir. Herhangi bir tarihi olgunun anlaşılabilmesi için toplumların üzerinde yaşadığı mekânın sıradan coğrafi bilgisi değil, o toplumların hayatlarına etki eden bütün coğrafi etkenlerin bilinmesi gerekmektedir. İşte tarihin istediği tüm bu bilgileri gösteren bilim dalı coğrafyadır. Milletlerin, devletlerin ortaya çıkmasında ve gelişmesindeki rollerini açıklayan ve tarihi olayların anlaşılmasına yardımcı olan coğrafya bilgisidir.

Sonuç olarak tarih ile coğrafyanın ilişkisi çok eski zamanlara dayanmaktadır. Tarih ve coğrafya birbirlerinden ayrı düşünülemeyen bilim dallarıdır.

1.4.7.10. Paleografya

Paleografya bilimi yazı türleriyle ilgilenen bir bilim dalıdır. İlgi alanı itibariyle tarih biliminin en önemli yardımcılardan birisini oluşturmaktadır. Bir insan topluluğunun dilini bilmenin, tek başına tarihi araştırmalar açısından yeterli olmadığını belirtmek gerekmektedir. Paleografya bilimi, yazı türlerini araştırarak, özellikle geçmişte yaşayan uygarlıkların dillerinin ortaya çıkartılması ve günümüz dilleriyle bağlantısının kurulmasını sağlayarak tarih bilimine önemli bir destek sunmaktadır. Yazıların fiziksel özelliklerini ortaya koyarak, tarih bilimine katkı sağlamaktadır (Arıkan, 2015: 32).

1.4.7.11. Diplomatik

Diplomatik bilimi sıklıkla diplomasi ile karıştırılmaktadır. Diplomatik bilimi, belge bilim olarak da tanımlanmaktadır. Diplomatik, tarihin konusunu oluşturan her türlü belgenin sahte olup olmadığı, teknik özellikleri, devletlere ve kültürlerle göre oluşturulma biçimleri gibi fiziki özellikleri inceleyen bilim dalıdır. Bu bakımdan tarih bilimine yardımcı bilim dallarından bir tanesidir. Belgelerin sınıflandırılması sayesinde eldeki belgelerin gerçek olup olmadıklarını belirler ve tarihin hangi koluyla ilgili olduğunu ortaya koyar.

1.4.7.12. Epigrafi

Epigrafi, geçmiş tarihlerde var olan uygarlıklara ait çeşitli kitabelerin okunmasını içeren tarihe yardımcı bir bilim dalıdır. Tarihçilerin vazgeçemeyeceği kaynaklardan birisi olan kitabelerin okunması başlı başına bir uzmanlık alanıdır. Kitabelerin okunmasıyla ilgili bilim dalına epigrafi, küçük kitabelere epigram, büyük kitabelere ise epigraf adı verilmektedir (Yalçın, 2013: 45).

1.4.7.13. Nümizmatik

Nümizmatik, her türden paranın tanımlanması ve sınıflandırılmasıyla uğraşan bir bilim dalı olarak tanımlanmaktadır. Para, ekonomik ve tarihsel açıdan birçok olayın açıklayıcısı olabilen bir araçtır. Bu aracın teknik özelliklerinin doğru bilinmesi, tarihi araştırmalara önemli katkılar sağlamaktadır (Uzun, 2006: 26).

1.4.7.14. Onomastik

Onomastik, dil biliminin özel isimleri inceleyen alt dalını ifade etmektedir. İlgili alanı bakımından, tarihe yardımcı bir bilim dalları arasında yer almaktadır. Yerleşim yeri isimleriyle uğraşmakta olan dala toponimi; suyla ilgili isimleri araştıran dala hidronomi; kişi isimleriyle uğraşan dala ise antroponomi adı verilmektedir (Köprülü, 1950: 221).

İKİNCİ BÖLÜM

MEDYADA TÜRK TARİHİNİN YANSITILMA BİÇİMİ VE “DİRİLİŞ ERTUĞRUL” DİZİSİ

Medya, gündemin belirlenmesinden yayınlanma şekline kadar egemen sınıfların çıkarları doğrultusunda hareket eder. Egemen sınıfın çıkarları dönemin getirdiklerine göre değişmekle birlikte genellikle tüketimin dayatılmasına ve alt sınıfların hayatı sorgulamamasına yöneliktir. Medyanın da bu şekilde hareket edebilme yetisine sahip olduğu asla unutulmamalıdır. Medyadan dayatılan yanlış bilgilerin Lasswell’in “Altın Mermi” kuramında olduğu gibi alınmaması için uygulanması gereken ise mutlak suretle medya okuryazarı olmaktır. Unutulmaması gereken bir diğer unsur da; bilgi üretilebilen ve yönetilebilen bir güçtür.

Medyada yer alan birçok konu algı yönetimi yapabilmektedir. Bu algı yönetimlerinin başında da günümüzde oldukça popülerleşen tarih dizileri gelmektedir. Birçok olanağı elinde bulunduran medya, gündemi belirlerken kesinlikle çok dikkatli davranmaktadır. Bu popülerliğin arkasında reklam veren firmalar da bulunmaktadır. Günümüz medyasında algılanabilecek tek gerçek reyting sistemidir denilebilir. Sonuç olarak da alınan reytingler direk olarak reklam gelirlerini belirlemektedir.

Tarihte hiçbir şey mükemmel değildir. Bu yüzden tarihin anlatılması sırasında kurguya mutlak ihtiyaç vardır. Örneğin bir tarih dizisinde, anlatılan tarihi olay olduğu gibi verilse, kimsenin ilgisini çekmeyeceği gibi birçok eleştiriye de göğüslemek zorunda kalır. İzleyicinin ihtiyacı olan doyuma ancak kurgu ile ulaşılabilir. Hikâyedeki kahramanın mutlaka kazanması ve izleyicide bir arınmaya yol açması gerekmektedir. Tüm bunlardan ötürü, medya anlatacak olduğu bir olayı mutlaka kurgular. Bu kurgulama sırasında da bugüne dek yapılan tüm iletişim ve medya çalışmalarından faydalanır. Bir dizinin asla yalnızca bir dizi olmadığına dikkat çeken ve yerli dizilerin bazen ayrıştıran bazen de birleştiren bir olay olduğuna dikkat çeken Karabıyık’a göre; televizyonun, dizilerin izleyicileri düşsel bir dünyaya taşıırken diğer taraftan yaşamakta olduğu dünyaya ilişkin gerçeklik kavramlarını aktardığını, izleyicinin böylece kendini senaryoya hapsettiğini ve anlatılan hikayenin gerçekliğine esir olduğunu dile getirmiştir (Karabıyık, 2014: 92).

2.1. TARİH HABERCİLİĞİNDE İLKELER

Habercilik, tarih boyunca en saygın mesleklerden biri olmuştur. Dünyanın sürekli değişmesi ve haber çeşitliliğinin artmasıyla birlikte de habercilik sınıflara ayrılmıştır. Kamu yararına yaptığı eleştiri ve denetlemeler ona birçok meslekte bulunmayan haklar vermiştir. Bu hakların nedenlerinden biri de hiç şüphesiz dünyanın en eski geleneklerinden birine sahip olmasından dolayıdır. Ancak dünyanın ve teknolojinin sürekli değişmesi ve yenilenmesi birçok meslekte olduğu gibi habercilikte de bazı deformasyonlara yol açmıştır. Medya etik ilkelerine göre hareket etmeyen gazeteciler türemiştir. Bunların sebeplerinden biri de egemen sınıfların ekonomik olarak uyguladığı baskılardır. Hâlbuki basın ilkeleri yeteri kadar açık ve nettir (Tokgöz, 1981: 122-123). Bu ilkeler;

- Yayınlanan haberler hiçbir şekilde ırkçı söylemler ya da benzeri bedensel farklılıkları eleştiren içerik barındıramaz.
- Her insan düşünce özgürlüğüne sahiptir. Bu düşünce özgürlüğünü sınırlandıracak bir yayın kesinlikle yapamaz. Dini duygular asla istismar edilemez ya da alay konusu edilemez.
- Habercilik bir kamu hizmetidir. Yapılan tüm haberler de bu bilinçle yapılmalıdır. Herhangi bir çıkar amacı taşımamalıdır.
- Haberci kamu yararına yaptığı eleştirilerin hududunu iyi belirlemek zorundadır. Hiçbir kurum ya da kuruluş eleştirilirken toplum önünde küçük düşürülemez.
- Kamu yararına olmayan hiçbir haberde kişilerin özel hayatı haber konusu yapılamaz.
- Belgesi olmayan haberler, soruşturulmadan ve gerekli bilgiler toplanmadan yapılamaz.
- Haber kaynağının özel izni olmadan hiçbir haber kamu yararına olsa dahi yayınlanamaz.
- Basın etiğinin çiğnenmemesi için, bir kurum tarafından yapılan haber yayınlanmadan başka bir kurum tarafından yayınlanamaz.
- Yargı önünde suçu sabitlenmemiş hiç kimse suçlu olarak ilan edilemez.
- Kanunlara aykırı herhangi bir eylem, yeterli delil olmaksızın hiçbir kurum ya da kişiye atfedilemez.

- Kaynak olarak alınan kişinin kamuoyunu yanıltmak gibi bir amacı olmadığı sürece haber yapan kişi kaynağını gizlemelidir.
- Kamu yararına yapılan hizmetin kutsallığına inanmak her habercinin birinci vazifesidir ve bu kutsallığa gölge düşürecek davranışlardan her ne olursa olsun kaçınılmalıdır.
- İnsani değerlerin her zaman gözetilmesi gerekmektedir. Bu sebepten ötürü şiddet ve zorbalığı özendirecek her türlü yayından kaçınılmalıdır.
- Yapılan haberlerin içinde gizli reklam asla bulundurulmamalıdır. Eğer bir reklam haberi yapılıyorsa bu açık bir şekilde belirtilmelidir.
- İlan edilen yayın zamanına mutlaka riayet edilmelidir.
- Herhangi bir yanlış anlaşılmadan kaynaklı yapılan yayın, cevap ve tekzip hakkına saygı duymalıdır.

2.1.1. Tarafsızlık

Medyanın tarafsız olma söylemi, medyanın olanaklarına yapılan suiistimal ve manipölasyonlardan sonra oluşmuştur. Kitle iletişim araçlarında gerçekleşen tekelleşme bu sürecin hızlanmasına yol açmıştır. Çeşitli çıkar gruplarının uygulamaları önce medyaya olan güveni azaltmış daha sonra da basın ilkelerine sonsuz bağlı olan insanları küstürmüştür. Basın alanındaki tüm bu kargaşadan sonra alternatif bir söylem olarak ortaya tarafsız yayıncılık çıkmıştır. Ancak medyanın geldiği noktada bağımsızlığı ne kadar söylenebilir ya da uygulanabilir bilinmemektedir. Elbette hala daha basın etik kurallarına bağlı insanlar bulunmaktadır fakat bunlarla birlikte bu ilkelere ihanet edenlerin de sayısı hiç azımsanmamaktadır.

2.1.2. Tarih Haberciliğinin Olumlu ve Olumsuz Sonuçları

Habercilik, olayların doğru ve halkın haber alma özgürlüğü gözetilerek yapılması gereken bir iştir. Ancak dünyanın küreselleşmesi, medya kanallarının artması ve reklam veren kişilerin medyaya karşı yaptığı baskıların artmasıyla birlikte birçok kez değişime girmiştir. Medya, tüm süreçler içerisinde de olumlu ve olumsuz sonuçlar edinerek bugünlere gelmiştir (Ongun, 2014: 78).

Medyanın olumlu sonuçları;

Medyanın her şeyden önce bilgilendirme işlevi, kamu için olumlu bir sonuçtur. Bu bilgilendirmelerin her biri, aslında tarihe bir not bırakmaktır. Yani habercilik aynı zamanda bir tarihsellik taşımaktadır. Yeri geldiğinde yapılacak haberler için girilen arşivlerden çıkartılan yeni belgelerin yayınlanması da haberciliğin bir başka olumlu sonucudur.

Medyanın olumsuz sonuçları;

Medya, olumlu sonuçlarının yanı sıra birçok olumsuz sonuç da barındırmaktadır. Bunları kısaca sıralayacak olursak, haberlerde uygulanan manipülasyonlar ilk sırada yer alabilir. Bununla birlikte tarihi belgelerin çarpıtılması da bir diğer olumsuz sonuçtur. Yapılan her türlü haberde gözetilmesi gereken kamu yararının yapılmadığı her yayın bir olumsuz sonuçtur denilebilir (Ongun, 2014: 79).

2.2. TARİHİN İLGİLENDİĞİ KONULARIN TELEVİZYON İLE İLİŞKİSİ

Televizyon yapımları, özel kanalların kurulması ve çok fazla alternatif oluşmasından ötürü zaman içerisinde sansasyonel işlere odaklanmış durumdadır. Bu yapımların birinci vazifesi elbette reyting sayımlarında üst sıralara çıkmaktır ve bunun için ellerinden gelen en ilginç ve özgün hikâyelerle izleyicinin karşısına çıkarlar.

Sansasyonel işleri üretebilmek için girişilen birçok yapımın zamanla fantastik bir hal alması da bu tür yapımların oldukça zor geliştirildiğinin bir ispatıdır. Zaman içerisinde girişimler fantastik dünyadan uzaklaşmak adına gerçekliğe daha da saplanmış hale gelmiştir. Reyting ölçümlerinde her dönem kendisine üst sıralarda yer bulan yapımlara bakıldığında bunların genellikle tarihi dizi ya da filmler olduğu görülmüştür. Bunun bir açıklaması da tarihte yaşanan olayların kolay algılanabilir bir şekilde izleyiciye sunulması olabilir. Televizyon izlemek, bir kitap okumaktan daha kolay gerçekleşmektedir. İzleyici, bu kolaylık sayesinde de tarihte yaşanmış bir olayı öğrenebilir ve oradan bir çıkarımda bulunabilir. Bu yorumlamanın ve oluşan katarsisin farkına varan yapımcılar da sürekli aynı konuların üzerine gitmişlerdir.

2.2.1. Televizyon Dizilerindeki Tarih

Televizyon, günümüzde en çok kullanılan kitle iletişim araçlarının başında gelmektedir. Bu durumun yarattığı rahatlığı da televizyon yapımcıları çok iyi değerlendirmektedir. Zaman içerisinde oluşan bu döngü birbirini destekler hale gelmiştir. Bunun en önemli örneklerini büyük bütçeli tarih dizilerinde görmek mümkündür. Tarihi bilgiler açısından oldukça tartışılmasına rağmen işin görsel boyutu değerlendirildiğinde televizyonculuğu bambaşka bir boyuta taşıdıklarını söylemek yanlış olmaz.

Televizyon dizilerindeki tarih her şeyden önce izleyiciler üzerindeki tarihi merakı ortaya çıkartmıştır. Bu merak sayesinde tarihsel olaylara bir bakış açısı geliştirmiştir. Eğitim hayatlarında işledikleri tarihi olayların canlandırılması durumu da başka bir haz duygusu yaratmış, bunun sonucunda da izleyiciler bu dizileri en çok izledikleri programlar arasına almışlardır. Öte taraftan tarih dizilerinin artmasıyla birlikte, tarihi kitaplarda büyük artış olmuş ve haber programlarında tarihi konular daha sık işlenmeye başlamıştır.

2.3. 2012-2018 DÖNEMİNDE YAPILAN TARİHİ DİZİLER

Tarih dizilerinin oldukça fazla olmasından ötürü yalnızca 2012-2018 yılları arasında yayınlanan ve tarihi içeriklere sahip olan dizilerle sınırlandırılmıştır. Böylelikle daha nitelikli sonuçlar gözlemlenebilecektir.

2.3.1. Diriliş Ertuğrul

Akdeniz, Karadeniz, Balkanlar, Kafkasya ve Mezopotamya yeni sahibini ararken, kahramanımız Ertuğrul da 400 çadırılık obasına yeni bir yurt arıyordu. Moğollar ve Türkmen beylerini yenerek Kayı boyuna da bir yurt veren Ertuğrul böylece Osmanlı Devleti'nin kuruluş sırrını da kendi hikâyesinde gizlemiş oldu.

Dizi, ilk sezonunda Kayı Boyundan olan insanların Tapınak Şövalyeleri ile olan savaşlarını anlatmıştır. İkinci sezonunda ise yine Kayı Boyunun Moğol istilaları ile olan mücadeleleri anlatılmıştır. Üçüncü sezonunda da Söğüt'te bir devlet kurma çabasında olan Ertuğrul Bey'in Bizans'la olan savaşlarına yer verilmiştir.

2.3.2. Vatanım Sensin

1919 İzmir’inde geçen hikâyesiyle Vatanım Sensin, Osmanlı İmparatorluğunun son dönemini anlatmaktadır. Anadolu’da başlatılan Kurtuluş hareketine gizli yardımlarda bulunmak için Yunan Askerinin içinde yer alan bir Türk subayının hikâyesiyle beraber savaşın acımasız ortamında görevleri ve vicdanları arasında sıkışanların, olan biten her şeye rağmen bir arada kalmaya çaba gösteren bir ailenin esaretten özgürlüğe uzanan yollarının hikâyesi anlatılmaktadır.

2.3.3. Muhteşem Yüzyıl

Tiyatro oyunu olan Ya Devlet Başa Ya Kuzgun Leşe’den uyarlanan bu dizi, birçok tarih dizisinin öncüsü olmuştur. Çok büyük bütçelerle çekilmesi ve dış ülkelere ihraç edilmesi, Türk dizi tarihinde önemli bir yere getirmiştir bu diziyi. Dizide genel olarak Osmanlı’nın büyüme devrinin son padişahı olan Kanuni Sultan Süleyman ile onun nikâhlı eşi olan Hürrem Sultan arasındaki fırtınalı aşk anlatılmaktadır. Dizinin arka planında ise şiddetli bir taht savaşı yaşanmaktadır.

2.3.4. Kurt Seyit ve Şura

Kırımlı bir Türk’ün çocuğu olan Rus subayıyla bir Rus kızının aşkını anlatmakta olan Çarlık Rusya’nın son dönemlerinde geçen hikâye Nermin Bezmen’in aynı adlı romanından uyarlanıyor. Geleneklerine bağlı bir hayat süren, Çar’ın en değerli subaylarından Kurt Seyit, asil bir Rus ailenin küçük kızları Şura ile ilk kez karşılaştığında, her ikisinin de hayatları baştan aşağıya değişecektir. Bir Türk kızı ile evlenmesi gereken Kurt Seyit, aşkı ve gelenekleri arasında gidip gelirken, eski silah arkadaşı Petro da bu büyük aşka pekiyi gelmeyecektir.

2.3.5. Muhteşem Yüzyıl: Kösem

Muhteşem Yüzyıl dizisinin devam projesi olan dizi, aynı konsepti taşımaktadır. Bu dizide de yine bir kadın ve Osmanlı’nın hikâyesi anlatılmaktadır. Tarih sahnesine 4. Murad’ın annesi olarak çıkan Kösem Sultan’ın, bulunduğu mevkie gelene kadar atlattığı badireler kurgusal bir dille anlatılmaktadır. İlk dizi gibi bu dizi de yurt dışına ihraç edilmiş

ve doksana yakın ülkede gösterime girmiştir. Bu haliyle bile önemli bir yere sahip olduğunu göstermiştir.

2.3.6. Sevda Kuşun Kanadında

70’li ve 80’li yılların Türkiye’inde yaşanan siyasi kutuplaşmayı, dönemin politik olaylarını ve taban tabana zıt görüşlere sahip insanların ilişkilerini anlatan bu dizi, arka planında tarihsel olayları konu almıştır. Ancak dizi, alışıldığı dışında bir anlatıma sahiptir. Anlattığı dönem 68 Kuşağı’nın fırtınalı dönemidir. O döneme dair yapılmış tüm dizi ve filmlerin aksine devrimci gençlerin değil, sağcı gençlerin hikâyesi anlatılmaktadır. Bu yanıla da özgün bir yer tutmaktadır.

2.3.7. Filinta

Bir Osmanlı polisiyesi olarak reklamları yapılan Filinta dizisinin hikâyesi, Galata kadısı Gıyasettin Hatemi ve onun yetiştirdiği Galata amiri Filinta Mustafa ekseninde geçer. Dizi tarihsel bir arka plan taşımamakla birlikte, konusu gereği eski zamanları anlatmaktadır ve kurgusal bir anlatım izlemektedir.

2.3.8. Kurt Kanunu

Kemal Tahir’in aynı adlı eserinden televizyona uyarlanan dizi Cumhuriyet’in ilk yıllarında meydana gelen İzmir suikastını, o dönemin çalkantılı çekişmelerini ve hesaplaşmalarını konu almaktadır.

2.3.9. Payitaht Abdülhamit

Payitaht Abdülhamit dizisi, Padişah Abdülhamit döneminde yaşananları konu almaktadır. 1986’da Sultan Abdülhamit’in padişahlığının 20. yılından itibaren döneme damgasını vuran önemli olayları ekrana taşıyacak olan dizi Filinta serisinin devamı niteliğindedir.

2.3.10. Bir Zamanlar Osmanlı

1711'de Osmanlı Ordusu'nun, Rus Ordusu'nu bozguna uğratmasının ardından yaşanan olaylar, önce hain sonra kahraman ilan edilen Yeniçeri Ali ve Yusuf'un hikâyeleri eşliğinde, Lale Devri'nin gelişiyile beraber Osmanlı Devleti'nin içindeki çeteler ve Osmanlı'nın yapılanma öyküsünü ekrana getirmektedir Bir Zamanlar Osmanlı dizisi.

2.3.11. Fatih

Kırılması zor bir izleyici rekoruyla, adını Türk sinema tarihine yazdıran Fetih 1453 filminin başarısının ardından, televizyona geçmekte gecikmeyen yapımda, Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'un fethinden sonra, devleti bir cihan imparatorluğuna dönüştürmesinin çabaları ekranlara yansıtılmaktadır.

2.3.12. Son Yaz

Hikâyesini tarihin gerçeklerinden alan Son Yaz Balkanlar 1912, Balkan Savaşı'nın arifesinden Çanakkale Savaşı'na kadar olan zaman diliminde yaşananları ekrana getirmektedir. Dizi yaşamak için savaşı, topraklarına sahip çıkmaya çalışan bir halkın memleketlerinden göç etmek zorunda kalışlarının hikâyesidir. Savaşın gölgesindeki, aşklar, acılar, direnişler işlenmektedir.

2.3.13. Mehmetçik Kut'ül Amare

Osmanlı İmparatorluğu 1961 yılında büyük bir zafere imza atmıştır. Gerçekleştirilen Kut'ül Amare Kuşatması ile İngilizler bozguna uğratılmıştır. Vatandan başka sevdası olamayan kahramanların zorluklar içinde kazandığı bu büyük zaferin anlatıldığı “Mehmetçik Kut'ül Amare”nin oyuncu kadrosunda Serdar Gökhan, Kaan Taşaner, İlker Aksum, İsmail Ege Şaşmaz, Emre Başer, Özgü Kaya gibi isimler yer almaktadır. Dizinin yapımcılığı ise Diriliş Ertuğrul'un da yapımcılığını üstlenen Mehmet Bozdağ'a aittir.

2.4. DİZİLERİN TÜRLERİ

Türkiye’de diziler, türlerine göre dörde ayrılmaktadır. Bunlar; komedi, macera, polisiye ve dramdır. Genellikle işlenen unsurlar bir aşk hikâyesi etrafında dönmektedir. İşlenen temalar ise Shakespeare’in oyunlarından uyarlanmıştır. Türk dizilerinin en genel özellikleri, Türk aile yapısına uygun olmalarıdır. Cinsel, ırkçı ya da başka sakıncalı konular işlenmemektedir. Bir iki istisna dışında şiddet unsuru da pek yer almamaktadır.

Türk halkı izleyicileri çeşitli dizi türleri arasında en fazla romantik içerikli yapımları beğenmektedir. Bu durum aslında küresel gidişatla da paralellik olduğunun bir göstergesidir. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de çoğunlukla dizilerin hedef aldıkları kitle kadın izleyicilerdir ve “aşk” içerikli yapımlar bu hedef kitlenin ilgisini çekip, beğenisini kazanmakta daha başarılı olmaktadır. Bu sebeple en yoğun aksiyon veya polisiye dizilerinde bile romantizm konusu ana temaya ilave edilir. Ayrıca Türk dizileri birden çok konuyu içerisinde işleyerek yayınlanan süre boyunca daha geniş kitlelere ulaşmayı hedeflemektedir.

Son dönemlerde ünlü Türk romanlarından uyarlanan yapımlar oldukça artmaktadır. Bu yolun seçilmesinin altında yatan amaç; yapım şirketlerinin orijinal senaryolarla farklı ve yeni maceralara girmektense bilinen hikâyelerle daha güvenli bir yol izleyip başarısız olma riskini azaltmak istemeleridir. Seçilen bu yolun en başarılı örnekleri arasında ‘Muhteşem Yüzyıl’, ‘Fatih-Harbiye’, ‘Çalıkuşu’ gibi yapımlar yer almaktadır.

2.5. “DİRİLİŞ ERTUĞRUL” DİZİSİNİN TANITIMI

2.5.1. “Diriliş Ertuğrul” Dizisinin Künyesi

“Diriliş Ertuğrul” isimli dizi 2014 yılında, Türkiye’nin kamu kanalı olarak adlandırılan TRT’de yayınlanmaya başlamıştır. TRT tarafından dış yapım olarak Tekden Film’den alınan dizi, şu anda 5.sezonuyla yayınlanmaya devam etmektedir. Yapılan bu analiz kapsamında ise Diriliş Ertuğrul dizisinin ilk sezon bölümleri incelenmiştir. Daha sonraki sezonlarda yayınlanan bölümler incelemeye dâhil edilmeyecektir.

Dizinin yapımcılığını üstlenmiş olan Tekden Film, Kemal Tekden ve Mehmet Bozdağ’ın ortaklığıyla kurulmuş Diriliş Ertuğrul dışında “Yunus Emre Aşkın Yolculuğu” ve “Gönül Hırsızı” gibi dizilerin de yapımcılığını üstlenmiştir. Ayrıca yapımcı şirket

projeler arasında iş birliği gerçekleştirerek Diriliş dizisinde kullanılan dekor ve kostümleri aynı zamanda yayınlanan Yunus Emre dizisinde de kullanabilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda Türk dizi sektöründe donanım paylaşımı gündeme gelmiştir. Diriliş dizisinin ana oyuncu kadrosuna bakıldığında ise;

- Engin Altan Düzyatan (Ertuğrul),
- Kaan Taşaner (Gündoğdu),
- Hülya Darcan (Hayme Ana),
- Serdar Gökhan (Süleyman Şah),
- Hakan Vanlı (Kurdoğlu),
- Didem Balçın (Selcan Hatun),
- Esra Bilgiç (Halime Sultan),
- Hande Subaşı (Aykız),
- Burcu Kıratlı (Gökçe Hatun),
- Levent Öktem (Üstad-ı Azam),
- Serdar Deniz (Titus),
- Turgut Tunçalp (Afşin Bey),
- Mehmet Çevik (Deli Demir),
- Cengiz Coşkun (Turgut Alp),
- Cavit Çetin Güner (Doğan Alp),
- Nurettin Sönmez (Bamsı Alp),
- Osman Soykut (İbnül Arabi),
- Celal Al (Abdurrahman Alp)

Gibi karakterlerden oluşmaktadır. Bu karakterlerin dışında rolleri çok önemli olmamakla birlikte pek çok oyuncu bulunmaktadır. Ayrıca hemen her bölüm konuk oyuncu alınmıştır. Dizinin diğer yapım özelliklerine ve künyesine bakıldığında ise;

- Tema Müziği Bestecisi: Alpay Göktekin
- Besteci: Zeynep Asya
- Ülke: Türkiye
- Dili: Türkçe
- Sezon Sayısı: 5
- Bölüm Sayısı: 150
- Yapımcı: Mehmet Bozdağ, Kemal Tekden
- Mekân: İstanbul- Riva
- Gösterim Süresi: 120 dk
- Yapım Şirketi: Tekden Film
- Yayıncı Kanal: TRT1 (HD)
- Resim Formatı: 576i (SDTV), 1080i (HDTV)
- Ses Formatı: Sterio
- Yayın Tarihi: 10 Aralık 2014- 2019
- Durumu: Yayında

3.5.2. “Diriliş Ertuğrul” Dizisinin Konusu

“O; Güneşi bayrak, göğü çadır eyleyip kısraklarını uçsuz bucaksız ovalara sürdü. Yağız yeri titretip, mavi göğü deldi. Pusatlarını yar eyleyip, ordularını gür kıldı. Daha çok denize, daha çok toprağa ilahi muştuyu taşıdı. Dünyanın iki hükümdara dar geldiğine inandı. Ve dünyayı bir hükümdara yar kıldı. Süleyman Şah oğlu Ertuğrul ümitlerin tükendiği bir çağda dirilişin adı oldu.”

Dünyanın yeni kudretini aradığı 13. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu’nun kuruluş dönemlerine denk gelmektedir. Bu nedenle dizi Türk izleyicilerini Osmanlı İmparatorluğu’nun kuruluş dönemlerine götürmektedir. Kayı obasında gerçekleşen olaylar üzerinden zamanın koşullarını anlatan ve Anadolu’daki obalar ile çevre ülkelerdeki devletleri konu edinen “Diriliş” 1200-1300’lü yıllara ışık tutmaktadır.

Kayı obası Anadolu'daki oğuz soyundan gelen boylardan birisidir. Anadolu'da farklı mekânlara göç ederek varlığını sürdürmeye çalışmaktadır. O dönemde Anadolu'da "Anadolu Selçuklu Devleti" hâkimdi bunun yanı sıra, İstanbul Bizans'ta, Suriye ve Mısır tarafı Eyyubi Devletindedir. Anadolu'nun doğu sınırında ise Moğollar hâkimiyetlerini sürdürüyorlardı. Kayı obası diğer obalarla birleşerek Selçuklu Devleti'nin devamını sağlamak istemektedir. Bu nedenle doğuda Moğol'la, Batı'da Bizans'la, zaman zaman güneyde Eyyubilerle ve Anadolu'daki Haçlı Tapınakçıları ile mücadele etmektedir. Bu mücadele yer yer çeşitli nedenlerden ötürü obalar arasında da yaşanmaktadır. Obalar arasındaki en büyük anlaşmazlık sebebi ise, "Uç Beyliğine" sahip olma isteğindedir.

Diriliş Ertuğrul dizisinde meydana gelen bu olaylardan farklı olarak mücadelenin diğer önemli cephesinde ise içeride yaşanan ihanetler yansımaktadır. Hemen her obada ihanet eden bir bey ve onun yanında duran alpleri vardır. Böylece karakterler arasında çatışma zemini yansıtılarak durağan akışın önüne geçilmektedir. O dönem yaşanan mücadeleler de bu vesileyle izleyiciye anlatılabilmektedir.

Diriliş Ertuğrul dizisindeki en önemli olay örgüsünden bir diğeri ise obadaki alpler ve kadınlardır. Alplik herkese verilmeyen bir görev olarak görülmektedir. Alp olmak isteyen bir kişinin alplik eğitimini başarıyla geçmiş olması gerekmektedir. Böylece onun yetişmesinde payı olan beyin en yakın askeri olarak mücadele edebilecektir. Dizide Ertuğrul Bey ve diğer beylerin de bunun gibi yakın alpleri bulunmaktadır. Oba kadınlarındaki durum ise, iş bölümümü gereği özellikle halı dokuma tezgâhlarında ve çadırlardaki yemek yapma işlerinden sorumludur kadınlar. Böylece obadaki beylere yardımcı olmaktadır. Genel olarak dizideki kadın temsili ataerkil bir bakış açısıyla ele alınmaktadır.

Kayı obasında Süleyman Şah'ın ölümü üzerine Ertuğrul Bey ile abisi Gündoğdu arasında beylik mücadelesi de görülmektedir. Bu mücadele Ertuğrul'un Bilecik/Söğüt bölgesine, Gündoğdu'nun ise Halep bölgesine göç etmesiyle son bulmaktadır. Ertuğrul karakterinin hayali kendi devletini kurmaktan yanadır. Selçuklu Devleti'nin zayıflaması için hiçbir girişimi olmamasına rağmen, tüm devleti ihanet eden beylerin sardığına inandığı için yeni bir devlet arayışı içindedir. Gündoğdu karakteriyse olaylara daha sakin ve sessiz yaklaşarak yeni bir devlet kurmak yerine, bir devletin güvencesi altında

yaşamaya devam etmek istemektedir. Bu fikir ayrılığının sonu dizide kardeşlerin ayrılmasıyla sonuçlanmıştır.

“Bu mücadelede casuslar, hainler ve şövalyeler;
Bu yolculukta entrika, tehlike ve ölüm;
Bu hikâyede yoldaşlık, fedakârlık, cesaret ve yiğitlik;
Bu destanda büyüleyici bir aşk var.”

3.5.3. Diriliş Ertuğrul Dizisindeki Karakterlerin Analizi

Ertuğrul Gazi: Süleyman Şah ve Hayme Ana'nın oğlu, Sungur Tekin ve Gündoğdu'nun kardeşi, Dündar'ın ağabeyi, Halime Sultan'ın eşidir. Osmanlı Devleti'nin kurucusu olan Osman Bey'in babasıdır. Cesur, zeki, güçlü ve yetenekli bir alptir.

Gündoğdu: Süleyman Şah ve Hayme Ana'nın oğlu Sungur Tekin, Ertuğrul ve Dündar'ın ağabeyi, Selcan Hatun'un eşidir. Bir ara Goncagül Hatun ile nikâhlanmıştır fakat Goncagül Hatun'un gerçek yüzü ortaya çıkınca onunla evlenmemiştir.

Hayme Ana: Sungur Tekin, Gündoğdu, Ertuğrul ve Dündar'ın annesi, Süleyman Şah'ın eşidir. Süleyman Şah öldükten sonra Kayı Obası'nı bir süre yönetmiştir.

Süleyman Şah: Hayme Ana'nın eşi, Sungur Tekin, Gündoğdu, Ertuğrul ve Dündar'ın babası, Kayı Obası'nın Beyidir. Oğuz boylarıyla Moğollara karşı Anadolu'da birleşme kararı alındıktan sonra obaya geri dönüş yolunda atıyla Fırat Nehri'nden geçerken düşer ve iki oğlu önünde şehadet getirdikten sonra hayatını kaybeder.

Halime Hatun: Ertuğrul'un eşi, Selçuklu Şehzadesi Numan'ın kızı, Yiğit'in ablasıdır.

Dizideki diğer karakterleri şu şekilde sıralayabiliriz.

Sungur Tekin: Süleyman Şah ve Hayme Ananın oğlu, Ertuğrul ve Dündar'ın ağabeyi, Gündoğdu'nun kardeşi. Kayılar onu yıllarca ölü sanmışlardır. Fakat Sungur Tekin Sultan Alaaddin tarafından Selçuklu casusu olarak Moğolların yanına yerleştirilmiş, casusluk görevi bitince obasına dönmüştür.

Kurdoğlu: Süleyman Şah'ın en yakın adamı ve kan kardeşidir. Tapınakçılarla işbirliğinden ve Kayı obasına yaptığı ihanetten dolayı idama mahkûm edilir. Ertuğrul tarafından Kayı Obası'nın önünde Süleyman Şah'ın kılıcıyla idam edilmiştir.

Selcan Hatun: Gündoğdu'nun eşi, Gökçe Hatun'un ablası, Süleyman Şah ve Hayme Ana'nın gelini, Ertuğrul, Sungur Tekin ve Dündar'ın yengesidir. İlk başlarda kötü bir karakteri canlandırırken daha sonra tövbe etmiştir.

İbn-i Arabi: Endülüslü bir şeyhtir. Yaptığı seyahatleri ile meşhurdur. Ertuğrul'a yardım eder, nasihatler verir.

Duru Hatun: (Fantastik kurgu, hayal) Korkut Bey'in ilk eşidir. Aytolun Hatun tarafından öldürülmüştür.

Aytolun Hatun: Korkut Bey'in ikinci eşidir. Siyasi ihtirasları uğruna Korkut Bey'i yönlendirir. Gerçek yüzü ortaya çıkınca gelişen olaylar sonucunda Abdurrahman Alp tarafından okla öldürülmüştür.

Korkut Bey: Dodurga Boyu'nun beyi, Aytolun Hatun'un eşi, Hayme Ana'nın ağabeyi, Tuğtekin'in babasıdır. Aytolun tarafından zehirlenerek öldürülür.

Tuğtekin: Korkut Bey'in oğlu, Sungur Tekin, Gündoğdu, Ertuğrul ve Dündar'ın kuzeni, Gökçe Hatun'un eşidir. Hırslı bir karaktere sahiptir.

Artuk Bey: Dodurga Obası'nın hekimidir. Ahlaklı ve faziletli bir kişiliğe sahiptir. Ertuğrul ile iyi ilişkiler kurmuştur.

Goncagül Hatun: Aytolun Hatun'un yeğenidir. Güzel giyinir ve oldukça hırslıdır. Gündoğdu ile nikâhlanmıştır. Kötü bir karakterdir, gerçek yüzü ortaya çıkınca Sadettin Köpek'e sığınmıştır.

Üstad-ı Azam: Halep Tapınakçıları'nın üstadıdır. Müslümanlara karşı büyük bir haçlı ordusu kurmayı planlar. Son derece acımasız ve kibirli bir karakterdir. Kardeşini ve yeğenlerini öldürtmüştür. Turgut Alp tarafından kale baskınında infaz edilir.

Titus: Tapınak Şövalyelerinin başkomutanıdır. Ertuğrul kardeşini öldürdüğü için intikam yemini etmiştir. Casusları ile Kayı Obası'nı takip eder. Tapınakçıların kalesi Kayılar tarafından alınca köşeye sıkışmıştır. Ertuğrul'un kollarına kesik atıp Gündoğdu Bey tarafından kafası kesilmiştir.

Baycu Noyan: Batı Moğol orduları komutanıdır. Çok iyi ve acımasız bir savaşçıdır.

Tangut: Baycu Noyan'ın sağ koludur. Acımasız ve tehlikeli bir Moğol savaşçısıdır. Bir süre sonra Noyan'a isyan etmiştir. Sungur Tekin tarafından öldürülmüştür.

Ulu bilge Şaman: Baycu Noyan'la birlikte hareket etmektedir. Çaldığı tef ile Baycu Noyan'a ve Moğol askerlerine güç verir.

Afşin Bey: Eski Selçuklu komutanıdır. Ertuğrul'a Tapınakçılara karşı yardım etmiştir.

Geyikli: Bayır Bucak Türkmenleri'nden meczup bir gezgindir. Ormanda bir mağarada yaşar. Zor durumda olan Ertuğrul ve alplerine yardım eder.

Aykız Hatun: Turgut Alp'in eşi, Deli Demir'in kızıdır. Kayı Obası'nın en iyi ve en korkusuz kadın alplerindendir. Moğollar kervanı bastıklarında yakılır ve bir süre sonra ölür.

Deli Demir: Aykız'ın babası, Süleyman Şah'ın sadık adamıdır. Kayı Obası'nın demircisidir. Tangut tarafından öldürülür.

Turgut Alp: Ertuğrul'un en yakın alplerindendir. Aykız'ın eşidir. Savaşırken kullandığı baltası ile yetenekli bir alptir.

Bamsi Beyrek: Ertuğrul'un en yakın arkadaşlarından olup yetenekli ve korkusuz bir alptir. Çift kılıç kullanır.

Doğan Alp: Ertuğrul'un yanındaki en iyi Alplerden olup savaşlarda kullandığı pala ile durdurulması neredeyse imkânsızdır.

Kaya Alp: Dodurga Obası'nın alplerindendir. Korkut Bey'in otağında görev yapar.

Gökçe Hatun: Selcan Hatun'un kardeşi, Tuğtekin'in eşidir.

Akçakoca: Kayı obasının hekimidir.

İlyas Fakih: Kayı Obası'nın hocasıdır.

Alpargo: Kurdoğlu'nun adamlarındandır. Ertuğrul'u yaralıyken öldürmek ister fakat başarılı olamaz ve Gökçe tarafından bıçaklanır ve ölür.

Kara Toygar: Selçuklu Sarayı'ndan saklı birtakım eşkıyalık ve zorbalıklar yapan bir Selçuklu komutanıdır. Çıkarları için Sultan'ın haberi olmadan Tapınakçılarla iş birliği yapmıştır.

Şehzade Numan: Halime ve Yiğit'in babası, Selçuklu Şehzadesi'dir. Devlete ihaneti bahane edilerek Afşin Bey tarafından boğularak öldürülür.

Komutan Nasır: Halep Sarayı'na sızmış bir tapınakçıdır. El-Aziz'i sürekli Ertuğrul'a ve Kayı Obası'na karşı kışkırtır. Ertuğrul ve alpleri tarafından yakalanınca Kayı Obası önünde başı kesilerek öldürülür.

Eftelya: Halep sarayına sızmış bir tapınakçıdır.

El Aziz: Halep Emiri'dir. Halime Sultan ile evlenmek ister. Bunun için Ertuğrul ve Kayı Obası'yla düşman olmuştur. Ertuğrul'u idam ettireceği zaman oyuna geldiğini anlamış, Ertuğrul ve alpleri tarafından kurtarılmıştır. Bunun üzerine Kayı Obası ile dost olmuştur.

Dündar: Süleyman Şah ve Hayme Ana'nın en küçük oğlu, Sungur Tekin, Gündoğdu ve Ertuğrul'un kardeşidir.

Yiğit: Halime Sultan'ın kardeşi, Şehzade Numan'ın oğludur. Dündar ile kan kardeş olmuşlardır.

İzadora: Üstad'ın yeğenidir. Kayı Obası'na yardım ettiğini öğrenen Üstad-ı Azam'ın emri ile babasının tutsak odasında boğularak öldürülür.

Atabey: Şahabettin El-Aziz'in dayısı ve Halep'in Atabeyi'dir. Türlü türlü iftiralara maruz kalmıştır. Bunun üzerine uzun süre Kayı Obası'nda yaşar. Suçsuz olduğu ortaya çıkınca Halep'e geri döner. Titus tarafından namaz kılarken öldürülür.

Cladius-Ömer: Tapınakçı askeridir. İbn-i Arabi'yi öldürmek ister. Fakat ona hayran kalıp müslüman olur ve Ömer adını alır. Tapınakçı kalesi kuşatma altındayken, Ertuğrul'a yardım ettiği için Titus tarafından öldürülür.

Abdurrahman Alp: Süleyman Şah'ın otağında görevlidir. Süleyman Şah öldükten sonra Ertuğrul Bey tarafından Hayme Ana'nın koruması olmak üzere görevlendirilmiştir.

İshak: Derviş İbn-i Arabi'nin seyahat dostudur. Sonradan obada kalarak oba mescidinde görevlendirilir. Çoğu zaman Artuk Bey'e yardım eder.

Hamza Alp: Gündoğdu Bey'in alpidir. Gündoğdu'nun ona atılan hainlik iftirasına inanmasından sonra isyan edip Baycu Noyan'ın tarafına geçmiştir. Sonradan pişman olmuştur. Noyan tarafından öldürülmüştür.

Börklü Baycu: Noyan'ın askerlerinden biridir. Kocabaş tarafından öldürülmüştür.

Dumrul Alp: Hamza'nın Baycu Noyan'ın tarafına geçmesiyle birlikte Gündoğdu'nun en yakın alpi olmuştur.

Kocabaş: Tuğtekin'in alplerindendir. Moğolların gizli adamıdır. Ertuğrul tarafından kendi kılıcıyla idam edilmiştir.

Samsa Alp: Tuğtekin'in Alplerinden olup Boğaç ve Kocabaş'a nazaran daha iyi kalplidir.

Boğaç Alp: Tuğtekin'in alpi ve emir kulu askeridir. Tuğtekin'in verdiği görevleri yerine getirir. Gümüştekin'in ölümünden sonra obaya ihanet etmeye başlamıştır.

Günkut Alp: Hayme Ana'nın Dodurga Obası'ndaki otağında görevlidir.

Karabek: Sadettin Köpek'in yanında çalışan Moğol ajanıdır. Baycu Noyan ile gizli gizli haberleşir. Tangut tarafından öldürülmüştür.

Banu Çiçek: Korkut Bey'in obasında büyümüştür, Doğan Alp'in sevdiği kişidir.

Gümüştekin: Selçuklu sarayında yetişmiştir, Sadettin Köpek ile çıkar esasına dayanan ilişkiler kurmuştur. Daha sonra türlü oyunlarla uç beyi olmuştur. Ertuğrul tarafından idam edilmiştir.

Sadeddin Köpek: Selçuklu devlet adamıdır. Selçuklu Devleti'nin başına geçmek istemektedir. Moğollar ile iş birliği de yapmıştır.

3.5.4. “Diriliş Ertuğrul” Dizisinin Yapım Özellikleri

3.5.4.1. Ön Yapım Çalışması

Hazırlık süreci Şubat 2014'te başlayan “Diriliş Ertuğrul” dizisinin hikâye ve çizimleri 6 aya yakın bir sürede bitmiştir. Ekipler ise Mayıs ayında çalışmaya başlamıştır. Diriliş Ertuğrul için Riva ve Beykoz Kundura Fabrikasında 2 ayrı plato kurulmuştur. Kayı Obası Riva'da yeniden canlandırılmıştır. Riva'daki plato, asıllarına uygun şekilde yapılan

600 metrekarelik Süleyman Şah otağı ve 35 adet çadırla birlikte toplam 40.000 m² alanda kurulmuştur. “Diriliş Ertuğrul” set alanında ayrıca 12 adet değişik ebatlarda oba dükkânları, 1 adet kilim hane, otağ meydanı ve talimhane yer almaktadır. Beykoz Kundura Fabrikasında 6000 m²’lik kapalı alana Halep, Halep Sarayı, arz odası, konuk odaları, koridorlar, zindanlar, Kara Toygar mekânı, Selçuklu kasrı, Tapınakçılar salon ve odaları, tekke ve çadır içleri yapılmıştır. Yine Kundura Fabrikası’ndaki 5000 m²’lik açık alana Halep çarşısı, kale içi, Süleyman Şah çadır içi, Tapınakçıların zindanı, koridoru ve ibadethanesi inşa edilmiştir. “Diriliş Ertuğrul” için 1000’e yakın kostüm ve binlerce savaş malzemesi ve aksesuar sıfırdan yapılmıştır. Kostümelerde ve börtülerde kullanılan mücevherler takılar, sanatta kullanılan bakırlar, kılıçlar, kalkanlar ve tüm aksesuarlar Türkiye’nin her yerinden toplatılmıştır. “Diriliş Ertuğrul” 60 kişilik dekor ve sanat ekibi 4 ay boyunca çalışmış hali hazırda çalışmaya devam etmektedir. Kostümler ve dekorlar için 4000 metrekare kumaş kullanılmıştır. “Diriliş Ertuğrul” dizisinin oyuncularını 3 ay boyunca at binme, kılıç kullanma ve ok atma dersleri almıştır. Dizideki koreografiler için Kazakistan’dan dünyaca ünlü Cengiz Han, Cehennem Melekleri 2, 47 Ronin, Barbar Conan gibi filmlerde yer alan özel koreografi ekibi Nomad getirilmiştir. Tüm ekibin yoğun ve özverili çalışması sonucunda çekimler için gerekli ortam hazırlandıktan sonra ilk bölümün çekimleri yaklaşık 1 ay sürmüştür.

3.5.4.2. Dizinin Genel Teknik Bilgileri

Teknik anlamda da incelemeyi gerektiren “Diriliş Ertuğrul” dizisi yapım özellikleri ve format özellikleri bakımından izleyiciyi çok fazla etkilediği, izleyici tarafından farklı bulunduğu düşünülmektedir. Bu nedenle “Diriliş Ertuğrul” dizisi set ortamındaki dekorlar, oyuncuların giydiği kostümler, çadırlarda ve oyuncu üstlerinde görülen aksesuarlar teknik değerlendirme bakımından incelenebilir.

Bunun yanı sıra oluşturulan set ortamını ve dizinin çekimlerinin yapıldığı zamanlarda kayıt işlemlerini yapan kameralar, ışıklar ve ses mikserleri kullanılan ürünlerin teknik boyutları olarak ele alınabilmektedir. Bu açıdan “Diriliş Ertuğrul” dizisinde bu birimler farklı ekipler tarafından yapılmaktadır. Ses, ışık, kamera, dekor ve kostüm gibi çeşitli iş bölüşmelerinin olmasının dışında her birimin bir sorumlusu ya da yönetmeni ve asistanları bulunmaktadır. Dizinin set ekibi belirlenen iş kolunda gerekli ve yeterli donanımlara, uzman kişilere sahip değilse sadece o işi yapan başka firmalardan

destek alabildiği görülmektedir. Örneğin dizinin kurgu ve efektleri Tekden Film çatısı altında değil, dışarıdan kurgu işiyle uğraşan başka firmalara yaptırılmaktadır. Bu firmalardan birisi Geniuspark kurgu şirketidir.

Her dizide olduğu gibi “Diriliş” dizisinde de çekimlere başlamadan önce yapılan ‘Pre-Production’ diye adlandırılan çekim öncesi aşamanın yapılması gerekmektedir. Bu evrede senaryo yazımından, çekimlerin yapılacağı günlerin ve saatlerin belirlenmesine, çekimi yapacak ekip çalışanlarının ve gerekli her türlü araç-gereçlerin tamamlanmasına kadar bütün tedariklerin görülmesi gerekmektedir. Çalışmada incelemekte olduğumuz “Diriliş Ertuğrul” dizisinin konusu tarihi olaylara yönelik olduğundan senaryonun yazım aşamasında alanında uzman kişiler tarafından destek alınarak yazılmalıdır. Fakat bu görevi dizinin yapımcısı olan Mehmet Bozdağ, tarih bölümü mezunu olduğu için, üstlenmektedir.

Dizi yapım aşaması olarak nitelendirilen ‘Production’ aşamasına geçtiğinde ise; görüntülerin alınması, ses ve alınan bu görüntülerin kaydedilmesi gibi işlemlerin izleyici üzerinde etki yaratması için profesyonel şekilde yapılması gerekmektedir. Dizinin çalışma setinde ise ‘Alexa’ isimli sektöre hâkim olan kameralar tarafından yapılmaktadır. Dizi setlerinden kullanılan birden fazla kamerayla çalışma yöntemi “Diriliş” dizi setinde de varlığını devam ettirmektedir.

Çekimlerin tamamlanmasının ardından ‘Post-Production’ olarak adlandırılan kurgu aşamasına geçilmektedir. Bu aşamada hatalı görüntüler atılıp bölümlerde kullanılacak olan görüntülerin kayıt ve düzenlemeleri yapılmaktadır. Savaş sahnelerinde kullanılan oklar ve kılıçlar veya daha farklı aletlerin efektleri bu aşamada yapılmaktadır. Yine bu aşamada yapılacak olan bir başka çalışma ise renk düzenlemeleridir. Hazırlanan görsellerin izleyicilerin gözünde estetik durması ve beğenilmesi diğer dizilerde olduğu gibi “Diriliş” dizisinde de çok önemli olmaktadır. Yapılan çalışmamalarla izleyicilerin dikkatlerinin çekilip beğenileri toplanmak istenmiştir. Teknik yapım çalışmaları altında incelemeye alındığında “Diriliş” dizisinin dikkat çeken bir diğer unsuru da müzikleri olmuştur. İzleyiciler tarafından da en çok konuşulan konulardan olan dizi müzikleri ‘VOV’ isimli başka bir yapım şirketi tarafından yapılmaktadır. Aynı bir şirket ve ekip tarafından oluşturulan dizi müzikleri daha sonra uygun sahnelerde görüntülere eklenerek

kullanılmaktadır. Alpay Göltekin ve Zeynep Alasya tarafından bestelenen dizinin müzikleri, dizinin izleyici kitlesi tarafından diğer günlerde de dinlenip kullanılmaktadır.

Diriliş Ertuğrul dizisinin haftalık bütçesinin ise 1,5 - 2 milyon TL olduğu bilinmektedir.

3.5.4.3. Mekânların Belirlenmesi

TRT'nin çok ses getiren dizilerinden olan ve çalışmanın analiz kısmını oluşturan “Diriliş Ertuğrul” dizisinin fragmanı Tuz Gölü’nde çekilmiştir. Dizinin geri kalan çekimleri Beykoz ve Riva’da inşa edilen büyük bir sette yapılmaktadır. Setteki çadırların tamamı gerçekçiliği ile herkesi büyüleyen has kıl keçisinden yapılmış ve 13. yüz yıl adeta bu setlerde inşa edilmiştir.

3.5.4.4. Kostüm, Aksesuar ve Diğer Yapım Gereçleri

Dizi için bine yakın kostüm, binlerce savaş malzemesi ve aksesuar sıfırdan üretilmiştir. Çoğu kostüm, mücevher ile sanat grubunun kullandığı bakır ve madeni aksesuarlar, Türkiye'nin dört bir yanından toplanmış, ahşap malzemeler ise elde üretilmiştir. Kostüm ve dekorlar için 4 bin metre kumaş kullanılan dizi günlük hayatta insanların bu kostümlere yoğun ilgi göstermesiyle de çok ses getirmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

“DİRİLİŞ ERTUĞRUL” DİZİSİNİN SÖYLEM ANALİZİ YÖNTEMİYLE İNCELENMESİ (BİRİNCİ SEZON)

3.1. “DİRİLİŞ ERTUĞRUL” DİZİSİNİN İNCELENMESİNDE KULLANILAN YÖNTEM

Bu çalışmada “Diriliş Ertuğrul” dizisinde yer alan olaylar, ihtiyaç duyulduğu yerlerde göstergebilimsel çözümlemelere de yer verilerek, söylem analizi yöntemiyle elde edilen bulgular çerçevesinde değerlendirilerek bütüncül bir şekilde incelenip yorumlanmaktadır. Böyle bir tercihin nedeni, araştırmaya konu olan materyalin en geniş biçimde değerlendirilmek istenmesidir. Çünkü söylem analizi, sosyal araştırmalar içerisinde bir yöntem olarak, mevcut söylemleri yeniden üretme, değiştirme, dönüştürme yahut mevcut bulunan söylemlerin özelliklerini açığa çıkarma işlevine sahiptir (Sözen, 1999:83).

Bu bağlamda “Diriliş Ertuğrul” dizisi, Hymes’ın S.P.E.A.K.I.N.G. akronomu doğrultusunda konu, mesaj, davranışlar, söylemler, üslup, oyuncular, iletişim araçları ve normlar gibi etnografik iletişim kodları açısından değerlendirilmektedir.

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

3.2.1. Evren

Bu araştırmanın evrenini, 2012-2018 yılları arasında Türk izleyicilerine ‘tarihi yapım’ olarak adlandırılıp sunulan, özel kanallarda ve kamu kanalı TRT’de ekranlara yansıtılan diziler oluşturmaktadır.

3.2.2. Örneklem

Bu araştırmanın örneklemine, 10 Aralık 2014 yılında kamu kanalı TRT’de ekranlara yansıtılan ve günümüzde (2019) yayın hayatına devam eden “Diriliş Ertuğrul” dizinin ilk sezonunu meydana getiren 26 bölüm oluşturmaktadır.

3.3. VERİLERİN TOPLANMASI

Bu araştırma için gerekli olan veriler, TRT'nin resmi internet sitesinde yayınlanmaya devam eden "Diriliş Ertuğrul" dizisinin ilk sezon bölümlerinde izleyiciye sunulan bazı söylemlerdir. Elde edilen bu söylemler analiz edilip yorumlanmıştır.

3.4. ANALİZ VE YORUMLAR

3.4.1. Milliyetçi Ögeler Barındıran Söylemlerin Analizi

Dizide en fazla geçen söylemlerden biri milliyetçiliktir. Genel anlamda milliyetçilik, ortaya çıktığı şartlar altında, sosyolojinin konusu olmakla birlikte, bir ideoloji olarak milliyetçilik esas itibarıyla siyaset bilimi ve felsefesinin ilgilendiği önemli konulardan biridir. Bu bakımdan milliyetçiliği anlamak, onun dayandığı insan ve toplum görüşünü, siyasî ideallerini, sosyopolitik görünüşünü incelemeyi gerektirir. Kısaca milliyetçilik siyasete ilişkin belirli kabuller ve inançları içeren normatif bir doktrindir. Bu nedenle, milliyetçiliğin sosyolojik temellerinin incelenmesi yararlı olmakla beraber, bunun ancak tamamlayıcı bir işlevi olabilir. Bu bakımdan Sosyoloji, en azından pozitivist sosyoloji milliyetçilikle ilgili bilimsel olguları belki açıklayabilir, ama onun anlam ve ruhunu veremez (Erdoğan, 1999: 89).

1789 Fransız İhtilali'nden sonra geliştiği ifade edilen milliyetçilik, belirli bir coğrafyada ortak köklere sahip olan toplulukların siyasal, sosyal, kültürel ve dini düşüncelerini, yaklaşımlarını ideolojik anlamda milli devletin güçlenmesinde en önemli amaç sayan bir anlayıştır. Kısa bir süre içerisinde meydana getirdiği yeni devlet teşkilatlanmalarıyla beraber tüm zamanların en etkili siyasi ideolojisi olan milliyetçilik modern bir tanım olmasına rağmen kişilerin vatandaşları oldukları toplumlara, sosyal gruplara sevgi ve bağlılık göstermesi insanlık tarihiyle başlamış olan doğal bir süreçtir (<https://islamansiklopedisi.org.tr/milliyetcilik>).

Kültürel veya etnik ulus bir kültürel topluluk olarak görünür; dolayısıyla etnik bağların ve aidiyetlerin önemi vurgulanarak üzerinde durulur. Etnik uluslar vatandaşlığı, toplumun tam ve eşit üyeliğini, etnik kökene ve soydaşlık gibi alanlarla birbirine bağlarlar. Kültürel anlamda uluslar kendilerini ortak soydan gelen türdeş bir bütün olarak

gördüklerinden dolayı dışlayıcıdırlar ve yeni katılımlara kapalıdırlar. Farklılığa kuşkuyla yaklaşırlar ve çoğulculuğa yanaşmayıp reddederler (Erdoğan, 1999: 90).

Milliyetçilik bir yandan histografi aracılığıyla süzölmüş olan kültürel geleneklerin bilinçli olarak sahiplenilmesini öngören, bir yandan da ancak modern kitle iletişimi kanallarıyla yayılan bir kolektif bilinç biçimidir. Yaşanılan olaylara ve siyasete bakıldığında, milliyetçi öncülerden hareket ederek siyasî seçilmişlerin çeşitli kamusal mekanizma ve süreçleri kullanarak yönettikleri ulusal kimlikleri bilinçli olarak yaratmaya çalıştıkları görülebilmektedir (Habermas, 2015: 177).

Milliyetçilik kavramına bir başka açıdan bakıldığında ise bu ideolojiyi destekler nitelikte kullanılan başlıca etmenler ele alınmaktadır. Resmi dil politikası, resmi dilde zorunlu eğitim politikası, bayrak, milli marş ve resmi bayramlar gibi olguların varlığı toplum oluşturma'nın göstergeleridir. Ulusal kimlik barındıran bütün hikâyeler, destanlar, efsaneler ve semboller de milliyetçiliği destekler niteliktedir.

Diriliş dizisinde gerek kültürel, gerek dini içerikleri de içinde barındırarak temsil edilen ve ön plana çıkan pek çok milliyetçi söylem vardır. 1200'lü yılları, Kayı obasını, Ertuğrul beyi, Osmanlı'nın kuruluşunu ele alan öyküsüyle ve tarihi bir dizi olması formatıyla, kostümlerden söylemlere, müziklerden dekorlara oluşturulan set ortamının o toplumun kültürel özelliklerini, yani o toplumu millet yapan milliyetçi özellikleri barındırması çok olasıdır. Diriliş dizisi aracılığıyla Türk toplumunda milliyetçi değerlere olan pek çok göndermenin olduğu görülmektedir. Bu söylemlerden milliyetçi ifadeler barındıran örnekler şu şekildedir:

“Nöbet şerefimizdir, nöbet namusumuzdur. Şerefimizi namusunuzu çiğnerseniz ölümünüz düşmandan değil benim elimden olur.”

“Bir ölür, bin diriliriz.”

“İnşallah bizde o yiğidin sancağı altında cenk ederiz.”

Bu örnek cümlelere bakıldığında milliyetçi ifadeler barındırdığı görülebilir. Tarih sahnesinde yer alan tüm devletlerin, tüm milletlerin tek bir hedefi vardır o da varlıklarını devam ettirmek ve bağımsızlıklarını ilan etmek. Bu gerekçeden ötürü savaş kaçınılmaz bir son olarak görülmektedir. İkinci cümlede, bu ırkın bitmeyeceği biri ölse yerine bin kişinin geleceği söylenmiştir. Ülkemizdeki terör olaylarından sonra belirginleşen

söylemler hatırlandığında bu söylemin orada da kullanıldığı görülebilir. Böylece Türk ırkının sonunun asla gelmeyeceğine gönderme yapılmaktadır.

“Nasıl anladın benim de Türkmen olduğumu? Parmağındaki zihkir, ziynet eşyası olarak takmadığın belli, kendini ele veriyor, kefereye ok atmaktan yıpranmış. Eğer bize yurt verirsen karşılığında 2000 tane alp başın her dara düştüğünde yanında olacak.”

Yukarıdaki konuşmada geçen ifadelerle bakıldığında ise; Türk olmanın şartı kefere yani Müslüman olmayanlarla savaşma ve onlara karşı galip gelme koşuluna bağlanmıştır. Kaynaklarda geçen Türk kelimesinin aslına bakıldığında “Türük” olarak geçmektedir ve bu da “güçlü-kuvvetli” anlamlarına gelmektedir (Güngör, 2006: 12). Tarih boyunca özgürlüklerine düşkün, bağımsız, hiçbir devlet veya kişilerin buyruğu altında yaşamayan Türklerin bu milli özellikleri dizide sürekli işlenmektedir.

“Sürülerin için düşmanla bu kadar iç içe olmaya değer mi? Düşman bizi her daim diri tutar dinç tutar.”

“Güneşi bayrak, göğü çadır eyleyeceğiz, kısraklarımızı uçsuz bucaksız ovalara süreceğiz, pusatlarımızı yar eyleyip ordularımızı gür kılacağız. Tamgamız yedi iklimde adaletin sancağı diye dalgalanacak. İlahi muştumuzu dağların, denizlerin ötesine taşıyacağız.”

Savaşçı kimlikleriyle her daim tarih sahnelerinin en başlarında yer alan Türklerin bu özelliği dizide geçen yukarıdaki ifadede yine pekiştirilmiştir. Bağımsızlıkları konusunda hiçbir zaman taviz vermeyen Türkler düşmandan korkmadan, onun karşısında her zaman dinç ve diri durmayı bilmiş, tarihte yerini almıştır.

“Dosta güven düşmana korku salacağız”

Dizinin hikâyesine baktığımızda başkarakter olan Ertuğrul beyin bu cümleyi sürekli kullandığını görmekteyiz. Bu ifadeyle Türk soyunun düşmandan asla korkmayacağı ve düşmana korku salacağı dile getirilmekte, dost a ise her zaman güven verildiği ifade edilmektedir.

“Türk balası kurt olur, bastığı yer yurt olur”

Dizide Ertuğrul Bey karakterinin ifade ettiği bu cümlede Türk mitolojisinde önemli bir yeri olan ‘kurt’ imgesi ile milliyetçi bir vurgu açığa çıkmaktadır. Bilindiği üzere ‘Kurt’ Türklerin en eski zamanlardan beri devlet yönetme şekillerinde sıkça başvurulan bir

sembol olarak görülmektedir. Günümüzde ise hala Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) bu sembolü kullanarak seçmen kitlesine ‘Bozkurtlar’ olarak seslenmektedir. Bu bakış açısıyla Diriliş dizisinin siyasi anlamda milliyetçi olarak nitelendirilen hedef kitleye de hitap ettiği görülmektedir. ‘Kurt’ kelimesi üzerinden Türklük ve Türk ırkına değinilerek milliyetçi söylemin vurgulandığı bir diğer ifade de aşağıdaki gibidir:

“Güvercinin kanadı kurdun pençesine kadardır, Süleyman Şah oğlu Ertuğrul.”

Tarihte devletler-milletler ile bazı semboller arasında karakteristik olarak bir takım bağlar kurulmuştur. Türkleri doğada temsil eden sembolün kurt olduğu ifade edilmektedir. Pençeleri sert ve güçlü bir hayvan olan kurt hürriyetine düşkün, cesur ve atılgandır. Kurtların bu gibi özelliklerini Türkler kendi nitelikleriyle bağdaştırmış ve bilinen en eski destanlardan bu yana varlıklarının bir parçası olarak taşımışlardır. Halk arasında kudret sembolü olarak anılan kurt, tarih boyunca hep kendi hayatı ile öne çıkan Türklerin temsili olmuştur. Süleyman Şah oğlu Ertuğrul beyin düşman komutana gönderdiği yukarıdaki mesaj aracılığıyla dizide milli kimliğe bir kez daha vurgu yapılmaktadır.

“Ya devlet başa ya kuzgun leşe.”

Dizi diyaloglarında geçen bu cümlede ise, Türk devletlerindeki yapılanmalardan bahsetmektedir ve güçlü iktidarın varlığı irdelenmiştir. Dizinin başkahramanı olan Ertuğrul Bey, Kayı obasının tek ve salt iktidarındır. Aldığı kararlara ve mutlak iktidarlığına herhangi birinin karışma durumunda verdiği tepkiler çok net ve sert olmaktadır. Bu nedenle bu örnek cümle ve Ertuğrul beyin tutumu devletin başta olması gerektiğini, yönetimin ise güçlü olması gerektiğini vurgulamaktadır.

“Biz Oğuz’un şanlı soyuyuz, adalet ve hürriyet üzere doğduk öyle yaşar öyle ölürüz.”

Milliyetçi söylemler açısından baktığımızda bu cümle en belirgin örneklerden biridir. ‘Oğuz’un şanlı soyu’ ifadesi kullanılarak Türk ırkına göndermeler yapılmaktadır. Yine kullanılan cümlenin devamına bakıldığında adalet ve hürriyet gibi kavramların Türklerde hep var olan özellikler olduğu dile getirilmektedir.

Dizinin reytinglerde üst sırada olması, her hafta yayın saatinde diğer alternatifler arasından seçilmesi ve bölümlerin beğeni içeren sonuçlarla noktalanması dizide işlenen milliyetçi söylemlerin başarılı bir şekilde işlendiğini göstermektedir.

Dini söylemler ve temsiller başlığında daha detaylı bir şekilde işlenen, Türk ve Müslüman olma teması, dizide birlikte düşünülmüştür. Bu durum Türk-İslam söylemine ve birlikteliğine olan göndermedir. Dizinin hedef kitlesinin bu bakımdan hem Türk milliyetçisi olan, hem de İslam’a mensup bireyler olduğu düşünülebilir.

3.4.2. Dini Öğeler Barındıran Söylemlerin Analizi

Din, Arapçada; yol, hüküm, mükâfat, itaat, hesap verme, saltanat, mülk, adalet, adet, baş eğmek, ferman, hal, kaza, yönetme, günahlardan sakınma anlamlarına gelir. Latince de religio; bağlamak ve cemaat anlamında kullanıldığı gibi, Allah’a hürmetle karışık bağlılık anlamına da gelmektedir (Sezen, 1988: 7). Din sosyologlarının, dini daha çok iki bağlamda ele aldıkları görülmektedir. Bunlardan bazıları, dinin muhtevasını taban olarak birtakım tanımlar yaparken, kimileri ise daha çok dinin, birey ve toplum hayatındaki işlevlerini göz önünde bulundurarak bir tanımlamaya gitmektedirler. Robertson, birinci şekliyle tanımlamaların daha çok “özel”, ikincilerin ise “fonksiyonel” tanımlar olarak adlandırılabilceğini belirtmektedir (Köktaş, 1993: 24). Dini “özel” olarak ele alan Otto, onu; “kutsalın yaşanması” olarak tarif etmekte ve bu tanımın, bütün dinler için geçerli olduğunu belirtmektedir (Freyer, 1964: 31-32). Bu tanımın kısa ve basit olmasına karşın kullanışlı ve özlü bir tanım olduğu söylenebilmektedir. Yapılan din tanımlarından çoğunluğunun eksik bir yanının olduğu, aynı zamanda, büyüü de tanımlamış olduğu dikkat çekerken, bu ele alış için böyle bir şeyin söz konusu olmadığı söylenebilmektedir. Bergson, dinleri anlamak için öncelikle bir sınıflama yapmanın şart olduğunu belirtmektedir. Ona göre, dinler iki başlık altında ele alınabilmektedir. Birincisi, insanın çaresizliğine paralel olarak ortaya çıkan ve daha çok koruyucu bir fonksiyon üstlenen statik dinlerdir. Bunlar, daha çok cemiyet-halk dinidir ve bir kapalılığı ifade etmektedir. İkincisi, –genelde “semavi” olarak adlandırılan– vahiy kaynaklı dinamik dinlerdir. Bu dinler, bütün insanlığa açıktır. Hristiyanlık ve İslamiyet buna örnek olarak verilebilir (Sezen, 1988: 8-9). Dinlerde bazı ortak yanlar olduğu tespit edilmektedir. Buna göre dinlerde; inanç sistemi, seremoni (ibadet), tapınak, irrasyonel yan ve ümmet anlayışı vardır. Bu ortak yönlerden bazılarını, Durkheim’in tanımında görmek mümkündür.

Durkheim, dini şu şekilde tanımlar: “Din, ayrılmış, yasak edilmiş kutsal şeylerle ilgili inanç ve eylemlerin öyle dayanışmalı bir sistemidir ki; bu inanç ve eylemleri kabul edenleri ümmet (eglise) denen tinsel (manevi) bir kamu halinde birleştirir” (Kösemihal, 1971: 104). Durkheim’e göre; “belirli bazı kutsal şeyler, bir sistemle birbirine düzenli bir biçimde bağlı bulunur ve bu sistem başka hiçbir sisteme indirgenemeyecek olursa, bunları karşılayan inanç ve törenlerin hepsi bir din meydana getirir”. Dinin inançlarını paylaşan bir kamu vardır ve bu kamu, “ümmet” olarak da adlandırılmaktadır. Büyüde de bir genellik vardır, ancak büyü, insanları kamusal olarak birbirine bağlayacak güçte değildir. Büyücülerin ümmetinden çok, müşterileri vardır (Kösemihal, 1971: 104). Bunun yanında Durkheim, dini; “bütün kısımları birbirine bağlı inanç ve törenlerden (iman ve ibadetten) oluşmuş, kutsal şeylere ilişkin ve mensuplarını aynı toplumda birleştiren bir sütun” olarak ele almaktadır (Dönmezer, 1990: 259). Durkheim’in teorisine göre; dinin kaynağı ve objesi toplum, yani kolektif yaşamdır. Dini anlayışlar, toplumların karakterini yansıtmaktadır. Kutsal olan ya da tanrı, toplumun kişilik kazanmasından başka bir şey değildir. İnsanda tanrısallık fikrinin ortaya çıkması, ancak toplum sayesinde olur. Fonksiyon itibarıyla din, toplumda dayanışma meydana getirir ve toplumun devamını sağlar. Toplum, varlığını devam ettirdiği müddetçe din de olacaktır (Kızılcıkelik, 1992: 121). Din, insanlık tarihi boyunca toplumların anlamlı bir bütünlük kazanmalarında önemli bir rol oynarken, insanın evrende kendini evinde hissetmesini sağlayan bilişsel ve normatif deneyim durumundadır (Berger, 1985: 92).

İnsanlık tarihinde net bir reçete ile dinin kesin bir tanımı yapılmamaktadır. Çünkü Er’in belirttiği gibi, pek çok din vardır, bir tane din yoktur. Bu nedenle din bilimlerinde dinin tam bir tanımı yapılmamaktadır (Er, 1998: 3). Din, bir inanç, bir ibadet ve aşkın bir varlığa bir kavram olarak bağlanma biçiminde ifade edilen bir ahlak sistemi ve bu inancın gerektirdiği düşünce ve uygulamaların bütünüdür. Ancak eğer bir inancın sosyal geçerliliği veya sosyal bağlayıcılığı varsa, inancın sosyolojik bir din olduğu söylenebilmektedir. Sosyolojide din, birey ve toplumla ilişkisi açısından psikolojik ve sosyolojik bir görüngü olarak ortaya çıkmaktadır. Basit bir şekilde inanmak, inancın bir sistem olarak algılamasından kaynaklanan psikolojik tatmin sağladığı gerçeğine dayanan psikolojik bir özelliktir. Toplumsal bütünleşmeyi sağlayarak toplumun beraberinde getirdiği için sosyolojik bir yönü vardır (Bilgeseven, 1985: 19).

Batıda, özellikle Protestan teologların ve filozofların ve XIX. yüzyılın etkisi altında, yüzyıllar boyunca aşırı-öznellik, dini tamamen bireysel bir olaymış gibi anlama eğilimine yol açmıştır. Bununla birlikte, bu tutum yüzyılın sonunda değişmeye başlamış ve bu dönemden itibaren din, toplumsal şartlar üzerinden anlaşılmalı ve açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu bakış açısı, dini toplumun bir işlevi olarak görmektedir (Menshine, 1994: 3). 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başından itibaren, din sosyolojisinin bilimsel ve deneyimsel yöntemlerle disiplini, bilim alanında kendini kabul ederek ortaya koyduğu başarılı çalışmaları, dinin, sosyal ve nesnel yönünü açıkça ortaya koymaktadır. Bazı sosyologların aşırı 'sosyoloji' olarak iddia ettikleri gerçeği, onları her şeyden önce dini bir sosyal etkinlik olarak görmeye sürüklemiş ve hatta bunun toplumun bir işlevi olmaktan başka bir şey olmadığı iddiasına yönelmiştir (Yıldırım, 1999: 9). Bununla birlikte, manevi bilimler güncelle bağlantılıdır. Weber ve onun takipçileri tarafından din sosyolojisinin anlayışı, sosyologların, din konusundaki aşırı tutumların ve 'öznelliğin' ve 'nesnelliğin' yanlış tutumundan sorumlu tutulmaları gerektiğini göstermektedir.

Dinin psikolojik bir boyutu olduğu için, bireyle ilgili ve aynı zamanda sosyal bir olgu olduğu ifade edilmektedir. Nitekim din ile sosyal bir olay olarak ilgilenen bilim, Din Sosyolojisi'dir. Esasen, 'bireysel din' ve 'kolektif din' ya da 'özel din' arasındaki ayrım, analitik bir ayırmadan ibarettir ve yaşayan bir olay olarak dini yaşamın bu iki yönü, bir madalyonun iki yüzü gibi ayrılmaz bir bütündür. Toplumların dini tarihine bakıldığında, 'kolektif' dinin, 'özel' din kavramından ziyade kültür ve medeniyetlerin oluşumunda daha etkili olduğu görülmektedir (Günay, 1998: 207-208).

Din sosyolojisinde din genellikle 'esas' ve 'işlevsel' ikili olarak ele alınır. Özgün açıklamalarda, dinin sahip olduğu kutsal, sevgi, ilahi ve doğüstü özelliklerin ön plana çıkarılması; Fonksiyonel açıklamalarda, bireyde ve toplum yaşamındaki işlevler hareket ettirilmektedir (Köktaş, 1993: 24). Dini, toplumdaki bütünleştirici işlevin bir unsuru olarak ele alan yapısal işlevselciler, dinin özgün tanımını yerine, toplumsal bütünleşme, sosyal çatışma ve sosyal değişim açısından görünümünü ele almaktadırlar. Bu anlayıştaki din; düşünce, din ve değer sistemi ile din ve toplum olaylarına dayanmaktadır (Köktaş, 1993: 35). Dinin üyesi olmanın yanı sıra, bireylerin ötesine giden bir sosyal karakteri de vardır. Bu, dinin objektif olarak bir itiraz, bir kolektiflik olduğu anlamına gelmektedir. Din, bireyin doğasına göre, her şeyden önce doğurganlığa nüfuz eder, ama onların sürpriz olmasını isterlerse, birey arasında bir köprü görevi görmektedir (Freyer,

1964: 210). Bu şekilde dinin en belirgin özelliklerinden biri bir topluluk oluşturuyor olmasıdır (Günay, 1998: 211). Dinin sosyal bir niteliği olması, diğer toplum olayları ile etkileşim-tepki ilişkisi olduğunu ve din olaylarının coğrafi, sosyal ve kültürel değişkenlere bir ölçüde bağlı olduğunu ima etmektedir (Günay, 1986: 43). Her din bir toplumda gelişmektedir. Sorunun, olayların ve çatışmaların olmadığı bir din yoktur, çünkü bilinen tüm insan topluluklarında bulunan bir din sosyal bir olgudur. Din, nesnel ve sosyalleştirici bir araç olduğu için, kolektif bir mülktür, bir topluluk ortaya çıkarır, dini olaylar belirli boyutlara ve karşılıklı olarak diğer sosyal kurumsal ve kavramsal yapılara, coğrafi faktörlere ve çeşitli değişkenlere bağlıdır. Bu bizi dine ve topluma götürmektedir (Günay, 1998: 211-212). Kehrer'e göre din-toplum ilişkisi, din sosyolojisinin ana konusudur ve aynı zamanda incelenen en zor konudur (Köktaş, 1997: 32). Din ve toplum arasındaki ilişkileri inceleyen Wach; bu iki alan hakkında yeterli ve derin bilgiye sahip olmanın yanlış olduğunu ve bu ilişkileri belirli bir süre içinde incelemenin sadece bazı dinlerde mümkün olduğunu belirtmektedir (Wach, 1995: 4-7). Gerçekten de, din ve toplum arasındaki ilişki için genel kural, her ikisinin de birbirleriyle etkileşim kurmasıdır.

Din ile insan arasında çok sıkı ilişki olduğu herkesin malumudur. İlk insan ve ilk toplumla birlikte dinin de var olduğu genel bir kabuldür. İnsanın yeryüzünde ortaya çıktığından bu yana din fenomeni, insanı ve toplumları çeşitli şekillerde etkilemektedir. Peki dinin fert ve sosyal hayat üzerindeki tesiri niçin bu kadar kuvvetlidir? Çünkü din, insan ruhunun en karanlık noktalarına girerek bir hayat anlayışı, hayat neşesi ve mukavemet gücü vermektedir. Ziya Gökalp' in dediği gibi "İnsan ayağını yere basmadan duramaz, ruhunu da Allah'a dayandırmadan duramaz". Çeşitli hadiseler karşısında bunalan, dengesini kaybeden insan, ruhuna bir destek ve sığınmak aramaktadır. Bu yüzden dine muhtaçtır. Geçmişe baktığımızda dinsiz hiçbir toplum görülmemektedir. Dinler tarihine ait araştırmalar, milattan 8 bin yıl önce Hint'te ve Mısır'da tek Allah inancının mevcut olduğunu ortaya koymaktadır (Sezen, 1988: 112).

Çalışma kapsamında incelenen dizideki dini söylemlerin analizi yapıldığında ise en önemli iki otoriteden birinin "İslam" olduğu ortaya çıkmaktadır. Her hangi bir görüntü veya ses kuşağında dini içerikli söylemlere yer verilmesi izler kitlenin bu konuda bir çıkarım yapmasının istenmesindendir. Diriliş dizisinde geçen diyaloglar analiz edildiğinde ise çok fazla miktarda dini söylem ve içeriklerin olduğu tespit edilmektedir. Dizinin en önemli karakteri Ertuğrul, İslami öğretileri anlatan, kendisinin manevi

hamiliğini yapan karakter olan Muhyiddin İbn Arabi'nin söyledikleri doğrultusunda hareket etmektedir. Ayrıca dizide dini ifadelerin kullanımına sıkça rastlanır. Muhyiddin İbn Arabi, her bölümde İslamiyet ve tasavvuf ile ilgili inanç bildirileri denilebilecek Kuran-ı Kerim'den ayetler, hadisler ve kıssalar anlatır. Bu söylemlerden dini ifadeler barındıran bazı cümleler şu şekildedir:

“Haydır Allah, Haktır Allah... Haydır Allah, Haktır Allah. Demir bile zikrullahı dayanamadı imana geldi.”

Dizinin ilk bölümü, ilk sahne Ertuğrul bey ile Deli Demir arasında geçen bu diyalogla başlar. Giriş olarak dini öğelerin seçilmiş olması tesadüf olamaz. Toplumlar içerisinde şüphesiz en belirgin en dikkat çekici unsurlar din ve ahlak kurallarıdır. Din, diğer çeşitli toplumsal unsurları kendisine uygun hale getirir. Toplumsal ve ahlaki normlar da bu süreç içerisinde dönemin baskın din anlayışının etkisinde kalırlar. Bu nedenledir ki dizi giriş sahnesi olarak İslami değerleri vurgulayarak başlamayı doğru bulmaktadır.

“Zülfıkar'dan gayrı kılıç, Ali'den gayrı yiğit olmaz derler... Oy seni veren Allah'a kurban olurum.”

Dizinin ana kahramanı olan Ertuğrul Bey ile Deli Demir arasında geçen bu konuşmada da yine dini etkenlere yer verilmektedir. Kayı obasının en cesur, en gözü kara, en delikanlısı olarak yansıtılan Ertuğrul bey yiğitliğin en güzel örneğinin Hz. Ali olduğunu vurgulamaktadır. Hz. Ali, İslam dininin son peygamberi olan Hz. Muhammet'in (sav) amcasının oğlu olmakla beraber, İslamiyet'i kabul eden ve peygambere inanan ilk sahabelerdendir. Ertuğrul Bey bu vurgulamayı yaparak İslami öğeleri bir kez daha izleyiciye empoze etmektedir.

“Haçlı seferi öncesi Selçuklu'nun gücünü kırmalıyız, Selçuklu sarayına daha çok adam yerleştirmelisin Titus. Tüm sarayı ele geçireceğimizden emin olun... Papalıkta bir grup Haçlı Seferi için gönülsüz. Buna hiç şaşırmadım, tüm Avrupa'yı harekete geçirecek bir plan hazırlamalıyız. Bunu başarmak zorundayız, Haçlı dünyası bir olup Kudüs için harekete geçmeli, bunun için de Müslümanları kışkırtıp üstümüze çekmeliyiz. Elimde çok değerli esirler var onlarla başlayabiliriz.”

Halep tapınakçılarının üstadı ile tapınak şövalyelerinin başkomutanı arasında geçen bu sahnede tarihte gerçekleştirilen ve gerçekleşmesi planlanan Haçlı Seferleri

konusulmaktadır. Hristiyanlar tarafından kutsal sayılan Hz. İsa'nın doğum yeri olan Kudüs ve çevresi Müslümanların elinde bulunmaktaydı, bu durum Avrupa'da yaşayan Hristiyanlar için can sıkıcıydı. Haçlı Seferleri, Hristiyanların bu yeri Müslümanlardan geri almak için düzenledikleri seferlerdir. Diyalogdan da anlaşılacağı gibi haçlı dünyasının Kudüs için harekete geçmesi gerekiyordu ve bu yüzden Müslümanlar çeşitli yollarla kışkırtılacaktı. İzleyicilerin bir kez daha dini öğelerin ışığı altında diziyile ilgili düşüncelerine yön vermektedir.

“Medet ya Rab medet”

Tapınakçılara esir düşen Selçuklu şehzadesi Numan ve ailesi tapınakçıların elinden kurtulur fakat kaçmayı tam başaramazlar. İşkenceye maruz kaldıkları esnada şehzadenin yukarıda geçen cümlesi üzerine onları kurtaracak olan Ertuğrul Bey ve alplerinin gelmesi Allah'a olan bağlılığın, içten yapılan duanın cevap bulmuş hali olarak dizide izleyici karşısına çıkmaktadır.

“Ol deyince olduran gönüllerimizi iman ile dolduran yüce Allah'ın 99 adıyla, ya bismillah”

Kayı obasının beyi Süleyman Şah'ın toyu yukarıdaki ifadelerle açması din etmenini bir kez daha vurgulamaktadır. ‘Ol deyince olduran’ ifadesinin, İslam dininin emir ve yasaklarının yer aldığı Kur'an-ı Kerim'de geçen ‘kün fe yekûn’ ayetiyle aynı anlama gelecek şekilde kullanılması dini öğeleri barındıran bir mesaj olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Nerden gelip nere gidersin? Hay'dan gelip Hu'ya gideriz. Bana ismini bağışlar mısın? Endülüslü İbn Arabi.”

Dizinin ilerleyen diğer bölümlerinde de izleyicinin karşısına çıkacak olan İbn Arabi dizide İslam dininin belirli ayet ve hadislerinden alıntılar yaparak Ertuğrul beyi uyarmakta ve yol göstermektedir. Kısacası dizide dini öğelere yapılan vurgular genellikle İbn Arabi üzerinden izleyiciye aktarılmaktadır.

“Acaba ölür mü? İnsanı ölümden koruyan eceldir.”

“Beni senelerdir diyar diyar dolaştıran ilahi bir rüzgârın peşindeyim.”

“Yani mesele Allah'ı kendimize yol dostu eyledik mi eylemedik mi? Eylediysek her yol açılır. Eylemediyse yoldaşımız şeytan olur.”

“Bu gâvurlar yeni bir haçlı seferinin peşine düşmüşler. Bütün Hristiyan dünyasını Kudüs’e çekmek için harekete geçmişler ve bütün cansız bedenlerini ortaya atmışlar.”

“Tasalanma! Allah bir yiğit çıkarır onun sancağı altında tüm âlemi birleştirir. Onun evlatları da Konstantinopolis’i fetheder Kudüs’ü de alır. Mekke’ye de Medine’ye de hizmet eder.”

Dizide geçen İslami öğeleri vurgulayan yukarıdaki cümlelere bakıldığında son cümlede İbn Arabi, İslam dininin önderi Hz. Peygamberin asırlar öncesinde İstanbul’un fethiyle ilgili söylediği “İstanbul mutlaka fethedilecektir. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, o ordu ne güzel ordudur” hadisine gönderme yapmaktadır.

İslami öğelere vurgu yapan diğer cümleler ise şöyledir;

“Kâfir Arabi’nin savunduğu düşüncelerin tek bir tanesine inanmıyorum.”

“Sende biliyorsun ki Arabi’nin söylediği her şey çıktı. Yıldız yağmuru beklenen kurtarıcının müjdecisi onlar İslam âlemini tek bir yumruk haline getirecek ve o yumruk sizin lanetli düzeninizi yerle bir edecek.”

“Onları alt etmenin zamanı geldi. Gücümüzü görecekleler artık Müslümanları ezip geçeceğiz.”

“Bana bir daha sadakatten bahsetme. Tanrı’nın oğlunu terk edip mabet şövalyelerini terk ederken sadık biri olduğunu ispatlamıştın aynını neden şimdi yapmıyorsun? Bana emanetleri getir ben de sana aileni bağışlayayım.”

“Hakkın yolunda vazifesi için her türlü fedakârlığı yapan atabeyimin hizmetinde olmak benim için şereftir, siz gönlünüzü ferah tutun, bu hainliği yapan her kimse cezasını çekecektir elbet.”

“Oğlum burada Rabbinden gayrısı seni duyup işitemez.”

“Allah’ım yar ve yardımcım olsun.”

“Çaresiz kaldıkça Rabbin El Kadir olduğunu hatırla aç kaldıkça Rabbinin El Rezzak olduğunu hatırla. Burada Rabbinlesin unutma ve bilesin ki medreseyi yusufluyedesin sen eğer kendinle baş başa kalırsan burada seni kendinden korkutacak hale getirirler.”

“Sen bilirsin ben sadece kutsal bekaımız haçlı seferlerine ikna etmeye çalışıyorum.”

“İbn Arabi’nin elindeki sandığın içindeki kutsal emanetleri bir gün muhakkak elime geçireceğim buna Tanrı’nın oğlu adına yemin ediyorum. Ama bunu Titus gibi şövalyelerle değil hala kendini Türk sanan ama kim olduklarına benim karar verdiğim insanlarla yapacağım. Nasıl olacak bu iş? Bu da eski bir Asya efsanesiyle.”

“Ey gökleri ve yeri yaratan Allah’ım, sana yöneldim niyetim yeni bir yola revan olmaktır. Sen yolunda menzilinde sahibisin, sen bu yolun sonunu hayırlara çıkar, isteğim taç sahibi taht sahibi mal ve mülk sahibi olmak değil, yüreğimden geçen senin adınla çıktığım yoldan senin adını yüceltmektir. Kılıcımı savurmaktan kastım pusatımı adaletin terazisine hâkim kılmaktır. Bundan gayri gönlüm kayar, aklım şaşarsa beni eğri kılıçlarla doğru yola çevir ya Rabbim. Bana ve neslime senin davanda hizmet etmeyi uğrunda şehit düşmeyi nasip eyle ya Rabbi.”

“Bugün mahkemesi var Şahabettin’in hem İslam mülkinde adaletin terazisi o kadar şaşmamıştır. Allah’tan ümit kesilmez hele bir neticeyi bekleyelim.”

“Beni hain olarak anmayın. Her ne yaptım sa ümmetin selameti için yaptım. Kur’an rehberim, Allah şahidimdir. Başım diktir, devam haktır. Bu dava uğruna ölmek varsa ha uykuyla ha baltayla.”

“Dünyevi aşkına kavuşamayacağını bildiğinde ilahi aşka kavuşma isteğiyle yanıyor insan.”

“Allah var gam yok.”

“Hainler için yaşasın cehennem.”

“Allah tuzak kuranların en hayırlısıdır.”

“Sefer bizim, zafer Allah’ındır.”

İzleyiciye sunulan yukarıdaki cümlelerin analizi yapıldığında ise ‘Allah’ kelimesinin çok sık tekrarlandığı görülmüştür. Bunun yanı sıra cennet ve cehennem gibi dini içerikli kelimeler kullanılarak izleyiciye İslami kavramlar üzerinden etkileşim sağlanmaktadır. Dizinin genelinde izlenen bu yolla dini törenlerin, adet ve geleneklerin nasıl olması gerektiği ve ne şekilde yerine getirilmesi gerektiğine dair mesajlar verilmektedir.

Diriliş dizisinde izleyici üzerinde etki oluşturabilecek bir diğer konu başlığı, dini söylemlerin izleyiciler üzerindeki etkisidir. Diğer başlıklarda da ifade edildiği gibi bir görüntüde ya da ses kuşağında, dini söylemler ve temsillere yer verilmesi, izleyicinin o konuda bir çıkarım yapmasının istenilmesinden dolayıdır. Diriliş dizisinde geçen diyaloglar analiz edildiğinde, bol miktarda dini söylem ve temsillerin olduğu görülmektedir. Her şeyden önce tarihi bir dizi olan Diriliş dizisinde, anlatıldığı dönem itibariyle nispeten homojen bir toplum yapısı vardır. Nüfusu çok az bir oba hayatı anlatılmaktadır. Zaman zaman diğer obalarla ve diğer devletlerle olan etkileşimler izleyiciye aktarılmaktadır. Bu açıdan Diriliş dizisindeki olay örgüsü, etkileşime çok olanak sağlamayan, günümüzdeki haliyle küreselleşmenin olmadığı, şehirlerdeki gibi yoğun nüfusların olmadığı bir toplum yapısı söz konusudur. Bunun yanı sıra Türk devletlerinin İslamiyet'i kabul ettiği tarihten itibaren Türk boylarının genellikle İslam inancı altında yaşadığı bilinmektedir. Dizide anlatılan Kayı boyu ve Kayı obası İslamiyet'i seçmiş bir toplumdur. Bu açıdan yapılan bu çalışmada, diğer söylemlerin analizinde de tekrar edildiği gibi, İslam dinini çağrıştıran söylemler ve temsiller incelendiğinde dönemin sosyolojik yapısının dikkate alındığı gözlemlenmektedir.

Diriliş dizisinde izleyiciye aktarılan dini temsillerin taşıyıcısı olarak büyük ölçüde İbn Arabi sunulmaktadır. İbn Arabi, dini bir dergâhın başındadır ve kendisine ait bir cemaati vardır. Bu noktada dizide izleyicinin karşısına dini bir sembol olarak çıkmaktadır. Ana karakter Ertuğrul'un, düşüncelerine önem verip ona riayet ettiği, düşmanla savaşırken zora düştüğü anlarda yardımını ve dualarını hatırladığı bir kurtarıcı durumundadır. Dizi içerisinde sık sık Kuran-ı Kerim'den ayetler ve Hz. Peygamber'den hadisler aktarmaktadır. Ayrıca obada namaz kılındığında cemaate imamlık etmektedir. İbn Arabi karakteri dizi içerisinde çok fazla görülmektedir, bu sebeple dizide onun bulunduğu sahnelerle ait bir müzik bile vardır. İbn Arabi'nin rol aldığı sahnelerde alt fonda kendisiyle özdeşleşmiş olan müzik verilerek izleyicinin hafızalarında bir çağrışım yapılmakta ve az sonra İbn Arabi'nin görüneceği ya da onun yardımının Ertuğrul karakterini etkileyeceği izleyiciye hissettirilmektedir. Dini bir sembol olarak analiz edilen İbn Arabi karakteri ve onun söylemleri, Diriliş dizisi için çok önemli bir yere sahip olmaktadır. Dizinin bazı bölümlerinde ana karakter Ertuğrul ve Kayı Obasının verdiği mücadele İslam dini içindir. Bu bölümlerde kutsal ve önemli bir şahsiyet olarak görülen İbn Arabi karakteri, hem çok fazla görülür hem de fazlasıyla önemli olan kilit görevleri

yerine getiren, önemli bir karakter halini almaktadır. İbn Arabi karakteri için değinilmesi gereken bir diğer konu ise, onun kullanmış olduğu kostümleridir. Bir topluluğun veya dergâhın önderi olmasından dolayı, dini bir temsil olduğundan dolayı, İslamiyet’te önemli kişilerin temizlikle, iyilikle anılması gerektiği düşüncesinden dolayı İbn Arabi’nin bu çalışma boyunca analiz edildiği sezonda, hep açık renkli ve tek tip kıyafet giydiği gözlemlenmektedir. İbn Arabi’nin açık renkli kıyafet giymesi, onun masumiyetini, iyiliğini, saflığını ve temizliğini temsil etmektedir. Tek tip kostüm kullanması ise o karakterin dini bir önder olmasından ötürü dünyaya ait maddi eşya ve suretlerden olabildiğince kaçınmasından dolayıdır.

Yapılan dizi analizi neticesinde izleyici karşısına çıkan dini söylemlere yönelik diğer unsurlar ise bölümlerde sıkça tekrarlanan zikirler, kılınan namazlar veya her hangi birinin vefatından sonra cenaze işlemlerinde defin sırasında ve sonrasında okunan dualardır. Dini içerikli bu unsur ve söylemlere dizi içerisinde çok sıkça yer verilmekte olup doğru ve uzun halleriyle izleyiciye sunulmaktadır. Örneğin, kazanılan zafer ve fetihlerden sonra kılınan şükür namazlarında okunan sureler gerçek sureleriyle verilir. Böylelikle izler kitleye tüm namazın kılındığı yansıtılmaktadır.

Göstergebilimsel olarak ele alındığında Diriliş dizisinin birinci sezon bölümleri arasında olan 12. Bölümün 16. dakikasından sonrasındaki sahnelerde izleyiciye sunulan dini nitelikli söylemler bazında yine İbn Arabi karakteri görülür ve bununla beraber fonda Kudüs ve Mescidi Aksa ekranlara getirilir.

“Kudüs gönlümüz, gönlümüz Kudüs’tür”

12. bölümde Kudüs ve Mescidi Aksa’nın görüntülerinin ekranlara getirildiği anda İbn Arabi’nin yukarıda kullanmış olduğu cümle yine dini unsurlar içeren söylemlere örnektir. Ayrıca 13. bölümde yine dini içerikli olarak gösterilen aşağıdaki cümleler kullanılmıştır.

“Efendim herkes Kudüs’te hak iddia etmektedir. Hristiyanlar Kudüs için savaşır, Yahudiler burası bizim der. Herkes hak iddia eder Kudüs’ten efendim”

Müslümanlar için hem dini hem de siyasi olarak çok büyük öneme sahip olan Kudüs meselesi dizide çokça işlenen konuların başında gelmekte olup bu çalışmada ‘Yönetim-Siyaset- Devlet Anlayışına Yönelik Söylemler’ in analiz edildiği bölümde daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

3.4.3. Kültürel Ögeler Barındıran Söylemlerin Analizi

3.4.3.1. Kadın

Bütün dünyada, sanatta, bilimde, edebiyatta, politikada öncü durumda ve eser sahibi kadın sayısı nispeten azdır. Türk toplumunda özellikle İslamiyet öncesinde kadınlara yaklaşımın çok katı olmamasına rağmen bütün dünyada olduğu gibi hayatın aksi olan edebî eserlere ve tarihi kaynaklara bakıldığında kadınlar daima erkeğin hayatı içinde veya yanında oynadığı role veya erkeğin onlara verdiği değere göre belirmekte ve tanıtılmaktadırlar. Bir erkek her çağda bütünüyle kendi yetenek, faaliyet ve birikimlerine, başarı ve başarısızlıklarına göre değerlendirilmiş ve değerlendirilmektedir. İslâmiyet öncesinde ve sonrasında kadınlar ise baba, koca, oğul veya erkek kardeşinin statüsüne göre değerlendirildikten sonra kişisel nitelikleri söz konusu edilebilirdi. İslamiyet'ten önce de sonra da bir kadın tek başına ve kendi adına toplum içinde var olamazdı. Bağlı olduğu erkeğin yaşama alanı içinde kendini gerçekleştirebilir ve üretken olabilirdi. Feminist hareketlerle kadın erkek eşitliği konusunda epeyce yol kat edildiği günümüzde bile bu anlayış hala büyük ölçüde etkisini sürdürmektedir. İslamiyet'in kabulünden sonra Türk toplumunda kadının yeri ve değeri konusunu açıklanırken bu genel kabulleri de göz önünde tutmakta yarar vardır (Günay, 2012: 4-10).

Kuran ve sahih hadislerle bakıldığında İslam inancında kadınları erkeklerden ayıran ve aşağı gören hükümlerin bulunmadığı görülmektedir. Hristiyanlık ve Yahudilik, kadını önemsiz ve kusurlu kabul etmiştir. Yahudilik ve Hristiyanlığa göre insanın cennetten kovulmasının sebebi kadın olan Havva'dır. Yahudilik kadını suçlu bulduğundan ibadette, mirasta, akrabalıkta erkekle eşdeğer görmemiştir. On Emir'de kadın, komşunun öküzü ve eşiğiyle aynı yerde anılmıştır. Hristiyanlık, insani zaatlardan kaynaklanan suçun sorumluluğunu bütünüyle Âdem'i yanıltan Havva'dan başlatarak kadınlara yüklemektedir. Kuran-ı Kerim kadına ve erkeğe insan olarak aynı değeri vermiştir. Kuran'da ve hadislerde Müslüman, imanlı kul anlamında kullanılan müminlikten hem kadın hem erkek aynı ölçülerde aynı şekilde sorumludur. İmanın esasları, İslam'ın şartları hem erkek hem kadın için geçerlidir. Kuran-ı Kerim, Âdem ile Havva'yı, kısaca insanı yanıltanın şeytan olduğunu Bakara 2/36; A'raf 7/20 surelerinde açıklamıştır. Hz. Muhammed, cennetin annelerin ayaklarının altında olduğunu açıklayarak Hz. Havva'yı insanlığın annesi mertebesine yükseltmiştir. Kuran insan olma, dinî yükümlülük akıl ve

kulluk ve mükâfat bakımından kadın ile erkeği eşit tutmaktadır. Kadın ve erkek, cinsiyetlerinden dolayı ortaya çıkan farklılıkları birbirlerinden üstünlük veya aşağılık anlamında değildir. Bu farklılık yaradılış hikmetine göre birbirlerini tamamlamaları anlamını taşımaktadır (Günay, 2012: 4-10).

“Selcan haklı kızım başka bir çare bulmalıyız. Çok az vaktimiz kaldı. Göçten önce bunları götürüp pazarda satmamız lazım ama elimizde satacak tek bir basma yok. Selcan elinizden geleni yapın.”

Kayı obasının beyi olan Süleyman Şah’ın hanımı Hayme ananın kullandığı yukarıdaki cümleden hareketle dizide kadının yeri ve kadın söylemlerine bakıldığında; kadınların tarihte aktif rol aldıkları görülmektedir. Önemli karakter olarak dizi izleyicisinin karşısına çıkan Hayme hatun, ilerleyen bölümlerde kocası Süleyman Şah’ın ölümünün ardından Kayı obasının başına geçerek onları yönetmiş ve ‘Devlet Ana’ lakabını almıştır. Davası için, savunduğu düşünceler için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan her daim beyinin ve obasının arkasında olan güçlü bir karakter olarak gösterilen Hayme Ana tiplmesiyle kadın unsuru vurgulanmıştır.

“Obanın hatunları tüm cihana ve tüm tüccarlara Kayı obasının en güzel döşeme kilimlerini satmak, erlerimizin çileleri karşısında bizim boynumuzun borcudur. Tüm bölgelere yayılmış Türk boyları gibi en renkli, en canlı kilimleri yapmak bizim en büyük görevimizdir. Kilimlerimizdeki çeşit çeşit renkler bizim töremiz gibi çeşit çeşit olacaktır. Hadi şimdi iş başına hatunlar.”

Dizide geçen yukarıdaki ifadelerden çıkarılan bir diğer sonuca göre, bugün hala tartışma konusu olmaya devam eden kadınların iş hayatına etkin katılımı, kendini 13. yüzyılda dahi göstermektedir. Diziye göre geçimini hayvancılık, avcılık gibi kaynaklardan elde eden Kayı obası, kadınların da iş hayatına katılmasıyla farklı bir gelir kaynağı daha elde etmektedir. Kadınların dokuduğu kilimler, halılar ve diğer çeşitli örgüler farklı bir iş kolunu geliştirmekle beraber iş hayatındaki kadının rolünü belirgin hale getirmektedir.

“Ya Akçakoca’m kızmanın gereği yok. Bak demem o ki bu yara merhemiydi, dert merhemiydi, çare merhemiydi, dert merhemiydi, zehir merhemiydi diye uğraşacağına kadınlar için bir merhem yapacaktın onları sarı, mavi, yeşil alacalı şişelere koyacaktın.

Kadınlar yüzüne gözüne sürecekti, kendilerini güzel bulunca da sen akçeye akçe demeyecektin”

Dizide dönemin şartlarına göre çeşitli bitkilerden farklı farklı ilaçlar üreterek insanları tedavi ederek onlara fayda sağlayan hekim olan Akçakoca ile Deli Demir arasında geçen konuşmada Deli Demir’in Akçakoca’ya söylediği yukarıdaki ifade de yine kadın unsurunu içeren söylemlere örnek teşkil etmektedir.

Literatürde genellikle felsefenin konusu olarak incelenen güzellik bu çalışmanın kadına yönelik söylemlerin analiz kısmına gelindiğinde değinilmeden geçilmeyecek konulardan biridir. Tarih boyunca insanların neyi ya da neleri güzel diye nitelendirdikleri farklılık gösterse de kadın imgesinde bakım, süs ve güzellik kaçınılmaz başlıklardandır. Bakımına ve güzelliğine her zaman önem veren kadın çoğu zaman estetiğin başkahramanı olmaktadır.

Kadın ifadeleri barındıran diğer söylemler şu şekildedir:

“Bu kız Venedikli Rosalina asilzadedir, beyaz ten, yeşil göz. Böylesi az bulunur komutan, üstelik zengin. Böylesi hem senin, hem benim için bulunmaz fırsat.”

“Beyim bir baba olarak kızımı sana emanet ediyorum, kızım obanın kızı olsun, kızımın gidecek yeri yok, ailesi yok, burada obanın kızı olsun, bir ailesi olsun.”

“Yeter artık Hayme ana artık kaç kişi daha ölecek evlatlarımızı kaç defa daha ateşe atacağız. Bu esirler yüzünden. Töreyi ve beyimizi çiğnersiniz ha yazıklar olsun size. Hayme ana senin değil benim oğlum öldü. Bu obadaki herkes benim evlatlarımdır benim yüreğimdir oba dediğin birlik ve beraberlik ile ayakta kalır. Oba için yenilmeye mahkûmsunuzdur. Süleyman Şah kendi canını sizin canınızın önüne koymamış mıdır ha evlatlarımızı sakınıp obanın iyiliğinden öte yol seçmemiş midir ne yaparsa yapsın obanın iyiliği ve selameti içindir. Bundan sonra onlara karışıp taş atan bana atmış olur bu böyle biline.”

Ana karakterlerden olan Hayme ananın, karışıklık çıkarmaya yönelik olan tartışmalar sonucunda, oba önünde kalabalığa yapmış olduğu yukarıdaki konuşma kadın ögesinin analizi yapıldığında, kadına yüklenen farklı görevlerin olduğunun göstergelerindendir. Kadınların kendilerine ait özel alanları olarak ifade edilen ev içi görevlerle kuşatılması ya da kamusal alan olarak nitelendirilen çalışma hayatına katılması

ve bununla birlikte hukuki-siyasi haklar elde etmesi gibi başlıklar üzerinde şekil alan kadının toplumsal yerine dair tartışmaların hala yapıldığı da göz önüne alınarak analiz edildiğinde dizide kadın ve kadına dair söylemler onun yerini çok geniş tanımlamaktadır.

“Benimde amacım obayı korumak Halime’yi korumak gel beraber bir duvar örelim bunun için.”

“Oğlum müjde Selcan gelin hamile, boyumuza boy, soyumuza soy katar inşallah. Analık zor iş, başı zahmet sonu rahmettir inşallah.”

Yukarıdaki cümleden hareketle yapılan çıkarımlar ‘Annelik’ kavramının içeriğiyle açıklanmaktadır. Kadın denilince akla ilk gelen tanımlamalardan olan annelik kadınlara bahsedilmiş en kutsal görevler başında gelmektedir. Gösterge bilimsel analiz ışığında da incelendiğinde Diriliş dizisinde kadın imgesi sıkça tekrarlanan öğelerden olmaktadır. ‘Hayme Ana, Halime Hatun, Selcan Hatun, Aykız...’ gibi ana karakterler eşliğinde kadının toplumsal hayatın her alanında yer aldığı gösterilmektedir.

“Halime bilirsin, bin bir türlü derdim vardır ama dermanı gücümde, gücümüzde imanımdandır ama bir tanesi vardır ki dertlerimin hem en güzelidir hem de yüreğimi yakar, onun da dermanı sendedir. Demem o ki seni kendi ellerimle uzaklara yollayamam, gitme benimle kal, gönlümün sultanı çocuklarımin anası ol, gitme.”

“Esmâ hakkını nasıl öderim bilmiyorum.”

“Ah be kızım hakkını helal et bizimle yollara düştün. Olur mu öyle şey Hayme ana, Süleyman Şah benim de babam sayılır, ablamla üstümüzde çok hakkı vardır.”

İslam dininin en temel kaynağı olan Kuran-ı Kerim’e bakıldığında, kadınlara ayrılmış özel sure kadınlarla ilgili yanlış kabul ve uygulamaların düzeltilmesine yöneliktir. Nisa suresindeki ayetler bu konuya bütünüyle açıklık getirmektedir: “Sizi bir tek nefisten yaratan, ondan eşini var eden ve ikisinden pek çok erkek, kadın meydana getiren Rabbinize hürmetsizlikten sakının.” “Erkeği de yaratan Allah’tır, kadını da yaratan Allah’tır.” “Erkek, kadın kim mümin olarak yararlı işler yaparsa, onlar cennete gireceklerdir, kendilerine zerre kadar zulmedilmez.” Erkek olsun kadın olsun bütün mümin kulların yaptıkları hayırların ödüllendirileceğini söyleyen Kuran, insanların erkek ve kadın olarak yaratılmalarının hikmetini ise bir ayette şöyle açıklamaktadır, “Kaynaşmanız

için size kendinizden eşler yaratıp sizi sevgi ve merhamet bağı ile birbirinize bağlaması da Allah'ın varlığının delillerindendir.”

Bütün bu ayetler ekseninde dizide geçen yukarıdaki tüm konuşmalar analiz edildiğinde söylenebilir ki, kadın ve kadın haklarına yönelik söylemler dini değerlerle doğrulanıp desteklenerek izleyiciye sunulmaktadır.

3.4.3.2. Aile

İslamiyet'in kabulünden sonra Türk aile yapısında birtakım farklı anlayışlar hâkim olmuştur. İslam hukukunda aile, büyük değerler verilerek sıkı kurallar altına alınmıştır. Kuran ve sünnet, aile yaşantısını düzenleyen İslam hukukunun temel kaynaklarındandır. Osmanlı devletinde, İslam hukuku ile örf ve âdete dayalı geleneksel hukukun bir arada hüküm sürmesi söz konusu olmuş ise de aile hukuku tamamen İslam hukuku esaslarına göre düzenlenmiştir. İslamiyet'in kabulü ve Türklerin batıya yerleşmeleri ile İran ve Arap kültürünün etkisinde kalan Türk aile yapısında, kadın ile erkek eşit maddi haklara sahip değildi (Gündüz, 2012: 130).

Günümüzde aileye yönelik korumaların, aile birliğine ve bütünlüğüne dair koruma tedbirlerinin alındığı görülmektedir. Sağlıklı toplumların en temel ve en vaz geçilmez birimi olan aile, çocuk-genç-yaşlı, kadın-erkek tüm bireyler için doğal sığınaktır. İnsanlar toplumsal hayata ilk olarak ailede hazırlanır, temel teşkil eden tüm kuralları önce ailede öğrenirler. Bunun içindir ki aile kurumu en kutsal sayılan öğelerin başında gelmektedir.

Dizinin analizi kapsamında izlenen bölümlere bakıldığında ise aile kavramına yönelik söylemlerden bazıları şu şekildedir:

“Yazık tüm aileni paramparça ettin, takıldın bir bedevinin peşine, çocuklarını davanı her şeyini yok ettin kendi ellerinle ama biz kardeşiz, eğer bana İbn Arabi'nin sandığındaki kutsal emanetleri getirirsen sana aileni bahsedebilirim.”

“Sen töremizin neferi ol oğul, babanın kararları arkasında sımsıkı dur.”

“Allah seni de babamı da başımızdan eksik etmesin ana.”

Yukarıdaki cümlelerin analizi kapsamında dizide aile kavramına pek çok yerde değinildiği görülmektedir. Aileye, anne-babaya ve çocuklara ait söylemler dizinin en temel konularından olup dizide bu değerlerin korunmasına yönelik konuşmalar

geçmektedir. Ailenin korunması ve aile mutluluğunun sağlanmasının kadın hakları, engelli hakları, çocuk hakları gibi çoğu haklara katkısı olduğu bilincine sahip olan dizi senaryo ekibi bu bilinç ile hareket ederek aile kavramının kutsallığını karakterler aracılığıyla izler kitleye sunmaktadır.

“İlyas bu illet yüzünden obada kalmak zorunda olanların aileleriyle konuştu mu? Konuştum beyim lakin zor Rabbim kimseyi evladı ile imtihan etmesin. Âmin. O vakit mezardaki ölülerimiz beşikteki bebelerimiz için Oğuz kavlince yeni yurdumuza gideceğiz.”

Dizide geçen yukarıdaki örnek cümle analiz edildiğinde ise ailenin bir bütün olarak, beşikten mezara, en değerli varlık olduğu ifade edilmektedir.

3.4.3.3. Çocuk

Çocukluk, fiziksel ve bilişsel gelişim, davranış ve uyum süreçlerinden doğuma, yetişkinlik dönemine kadar sosyal, ekonomik ve hukuki statü arasında geniş bir alanda değerlendirilen bir çerçeveye sahiptir. Çocuğun fizyolojik özellikleri, zihinsel gelişim öğrenme süreçleri, sosyalleşme ve hukuki statü gibi parametrelerin, söz konusu çevrenin sınırlarını oluştururken çocukların sosyal çevresiyle sınırlı olduğunu ve dolayısıyla her bakımdan korunması gereken bir alanda gerçekleştiği bilinmelidir (Yavuz, 2016: 1-2).

Çocukluğun, bireylerin gelişim evreleri arasında özel koruma gerektiren bir dönem olduğu bilinmektedir. Çocuklar dünyadaki sosyoekonomik problemlerden en çok olumsuz etkilenenlerdir. Bazı çocukların temel ihtiyaçları karşılanamamakta ve önlerinde sağlıklı bireyler olarak büyümek için bazı engeller bulunmaktadır. Toplum yapısının değişmesiyle geniş aile yapısının desteğini kaybeden ve çekirdek aile yapısının oluşumu ile zayıflayan ailelerin, çocuklarına gereken özeni gösteremedikleri durumlar ortaya çıkabilmektedir (Kemer kaya, 2012: 1).

Anayasal olarak korunması gereken, hukukun öncelikli ve en önemli unsuru olan çocuklar mutlu bir çocukluk geçirme hakkına sahiptir. Dünya üzerinde birçok yerde savaş ortasında ve ya açlık sınırında yaşayan çocuklar bedensel ve zihinsel yönden en güçsüz ve bağımlı bireylerdir. Sevgiye, şefkate ve korunmaya herkesten çok ihtiyacı olan çocuklar toplumun bir parçası ve gelecek neslin güvencesidir.

Dizi analiz edildiğinde çoğu yerde çocukları önemseyen pek çok söylemin mevcut olduğu görülmektedir. Bu söylemlerden bazıları şu şekildedir:

“Kendini bırakma evlat! Dirayetli ol tahammül sınırlarını daha da zorlayacaklardır.”

“Kendimden geçtim peki ya günahsız çocuğu ne yapıyorlardır şimdi.”

“Delikanlı eğer bedenini bu zindana girdiyse seni bekleyen şey ölümden çok daha fazlasıdır.”

Şiddet, sömürü ve istismardan korunma haklarına sahip olduğunu izleyiciye yansıtan yukarıdaki cümle ile dizi bu konu hakkındaki duyarlılığını ifade etmektedir.

Dizide karşımıza çıkan ‘çocuk’ içerikli örnek söylemlerden diğer örnekler ise şu şekildedir:

“Bir erkek evladın olacak, Kayı obasının kaderi değişecek.”

“Hiç bey oğluna obada pineklemek yakışır mı?”

Çocukların erişkinlerden farklı fizyolojik ve fiziksel özellikleri olduğunun bilinciyle onlara yaklaşmak, onları sorumluluklarından uzaklaştırmak anlamına gelmemektedir. Aksine her çocuk kendilerini ilgilendiren tüm konu ve sorunlarda düşüncelerini söyleme, karara katılma hakkına sahiptir. ‘Hiç bey oğluna obada pineklemek yakışır mı?’ diye evladına sitemde bulunulan dizide de bu bilincin olduğu görülmektedir. Çocuklara aktif yönetimde söz hakkı veren dizi senaryosu, çocukları çözümün bir parçası olarak göstermektedir. Tüm bu söylemlerin yanı sıra dizide çocuksuzluk teması da ele alınmakta ve çocuk; itibar, şan, şeref kaynağı olarak görülmektedir. Dizinin başlarında çocuğu olmayan Selcan hatun, kocası Gündoğdu beyin saçından bir miktar alarak çocuğunun olması için büyü yaptırmaktadır.

3.4.4. Toplumsal Yapıya Yönelik Ögeler Barındıran Söylemlerin Analizi

İnsanlar arası etkileşimden doğan ve gelişen kültür toplumsaldır ve her toplum kendisine özgü bir kültürle yaşamını sürdürür. Her nesil kendinden önceki nesilden edindiklerini ve kendisinin kültürel bütüne katkılarını sonraki nesle aktarmaktadır. Bu sebeple kültür insan için kendi toplumunun bir mirasıdır. Yani insan, kültürü önceki kuşakların tecrübelerinin bir ürünü olarak devralmaktadır (Güney, 2014: 26).

Levi Strauss toplumsal yapıyı, insan düşüncesinin bir ürünü olan model olarak değerlendirirken; Radcliffe Brown duyu organlarıyla algılanan şeyleri toplumsal yapı olarak değerlendirmektedir (Sayın 1993:1-16). Toplumsal yapı tanımını Fransa'nın zamanla değişiklik gösteren sosyal yapısının, sosyolojik ve felsefi temellerini ele almak için Durkheim ortaya çıkarmış ve mekanik-organik olacak şekilde iki farklı kavram belirleyerek iki sosyal yapı belirlemiştir. Bu iki dayanışma kavramı incelendiğinde ise; birincisinin köy, ikincisinin kent tipi bir yapı olduğunu söylemek mümkündür. Bu iki tür sosyal yapıyı Tönnies'de Gemeinschaft (cemaat)-Gesellschaft (cemiyet) olarak aynı şekilde değerlendirmiştir (Karp vd, 1991: 21-27).

Dizide geçen toplumsal yapıya yönelik ifadeleri barındıran söylemler ise şu şekildedir:

“Ne yerde ne gökte, halis bir müminin gönlünde olan, biri var varı bir eden Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla mavi gök ve yağız yer arasında soyumuz, boyumuz, obamız, ocağımız, oğullarımız, kızlarımız bir olsun. Hür olsun, diri olsun. Adalet dağıtan beyimizin huzurunda toyumuz kutlu olsun. Âmin”

Toyun toplanmasının sahnelendiği bölümde yukarıdaki ifadeler yer almaktadır. Toy kurulurken bu duayla başlar. Başlangıç cümleleri analiz edilecek olursa toplumsal yapı içerisinde Allah inancı olduğu görülmektedir. Bir toplumu oluşturan en önemli unsurlar arasında rol, statü ve değerler bütünü yer alır. Toy başlangıcında da bu değerlere yer verilmektedir.

“Babam canımdır, kanımdır ama Oğuz töresi neyi söylerse onu yaparım.”

“Oğuz töresi duymasını bilene çok şey söyler evlat.”

“Töremizi bilmezmiş gibi konuşursun Kara Toygar, obamıza gelen misafiri teslim etmeyiz, hele ki yaralıysa. Biz töremizle yaşar töremizle ölürüz. Biliriz ki Sultan devletli adamdır ama önce ‘atam Oğuz’un töresi’ der tahtına öyle kurulurum. Töre bilmeyen adamdan Sultan olmaz, bey de olmaz. Adam da olmaz. Adam olmayanla da bizim işimiz olmaz. Koskoca Selçuklu’nun bir komutanı olarak bunu bilmen gerekir.

Kayı obasının beyi olan Süleyman Şah’ın oğlu Gündoğdu ile Selçuklu komutanına karşı kullanmış olduğu yukarıdaki cümlelerin analizinden anlaşılmaktadır ki, toplum içerisinde töreler her şeyin üzerindedir. Bey bile töreye uygun hareket etmek zorundadır.

Törelere ise toplumun yönetim şekilleriyle ilgili ipuçları sunarak izleyiciye dönemin toplumsal yapısıyla ilgili bilgiler vermektedir.

“-Subaşı, Türkmen aşiretler vergilerini ödüyorlar mı? -Onları zaptırap altına alamıyoruz komutanım, sürekli hareket halindeler. -En büyük aşiret hangisi? -Kayılar komutanım, Moğol istilasından kurtulup gelmişler. -Beyi kim? -Süleyman Şah. -Kaç çadır? -2000 çadır ama çok iyi takdire sahipler. -Vergisini öder mi? -Öderler komutanım.”

Toplumsal yapı bir topluluğun toplumsal düzeni, kuruluşu ve işleyişidir. Daha net ifade etmek gerekirse, toplumu oluşturan insanların kendi aralarında ve çevrelerinde bulunan diğer çeşitli toplumlarla girmiş oldukları ilişkiler bütünüdür. Yukarıda geçen konuşmada dizinin toplumsal yapıya yönelik vurgular yaptığı anlaşılmaktadır. Selçuklu Devleti, sınırları içerisinde bulunan boylar ve aşiretlerden oluşmaktadır. Oğuzların bir kolu olan 2000 çadırlı Kayılar ise Selçuklu Devleti’nin toplumsal yapısını oluşturan obalardan biridir.

Diriliş Ertuğrul dizisinde toplumsal yapıya ve toplumun kültürüne dair diğer konuşmalar incelendiğinde karakterler aracılığıyla geçmişte varlığını sürdürmüş olan Türk toplumlarına göndermeler yapıldığı görülmektedir. Bunlar dizinin senaristleri tarafından bilinçli bir şekilde yapılmaktadır. Örneğin dizinin 3.bölümünde Ertuğrul beyin kurulan toyda, ‘Atalarımızın destanlarını masal mı sandınız? Biz onlardan bereketli toprakları da öğrendik, etrafını saran demir dağları eritmeyi de.’ ifadesiyle izler kitleye Ergenekon Destanı’nı anımsatmaktadır. Yine aynı şekilde örneklendirilecek olursa dizinin 8.bölümünde İbn Arabi’nin primin torunu dediği Halebi, ‘Âşık isen can baş üzre gel beri, münkir isen bak kapıdan dön geri.’ ifadesini kullanarak Türk toplumunun çok sevdiği Yunus Emre’nin mısralarını izleyiciye sunmaktadır.

Diriliş Ertuğrul dizisinin ilk sezon önemli karakterlerinden olan Deli Demir’in obanın çocuklarını toplayarak 19.bölümde Oğuz Kağan Destanı ile 24.bölümde Kürşat ve Kırk Askeri’nin hikâyesini anlatması, 26.bölümde ise Halime Sultan’ın kardeşi Yiğit ile Ertuğrul beyin kardeşi Dündar’a Dede Korkut hikâyelerindeki ad verme geleneğini anlatarak kahramanlıklarından dolayı alp olmaya hak kazandıklarını söylemesi eski Türk toplum yapısında olan örf ve adetlerin izleyiciye sunulduğunun örneklerindendir.

Dizinin, Türk kültürünü ve toplumsal yapısını izleyiciye aktarmak için seçtiği örneklerden bir diğeri de Orhan Abideleri’dir. Dizinin internet sitesinde yer alan

başkahraman Ertuğrul ile alakalı açıklamalarda ve dizinin 2.bölümünde Ertuğrul'un yeni obalarına bayraklarını dikerken kullandığı 'O; güneşi bayrak, göğü çadır eyleyip kısıraklarını uçsuz bucaksız ovalara sürdü. Yağız yeri titretip, mavi göğü deldi.' cümlesi Orhun Abideleri'nde geçen 'Üstte mavi gök, altta yağız yer kıldık da, ikisi arasında insanoğlu kılınmış.' ifadesi ile ilişkilendirilerek izleyicinin dikkatine sunulmaktadır.

Dizinin 5.bölümünde Selçuklu Şehzadesi Numan'ın kullandığı '... Ulu Bilge Kağanımız ise üstte mavi gök çekmedikçe, altta yağız yer yarılmadıkça senin töreni kimse bozamaz.' ifadesiyle dizide sıklıkla önemi vurgulanan Türk töresinin gücünden bahsedilmektedir.

Toplumsal yapıya yönelik vurgulamaların yapıldığı diğer söylemlere örnek olarak gösterilebilecek diğer ifadeler de şu şekildedir:

“Yeni yurdumuz atalarımızın destanlarında anlattıkları efsanevi topraklara benziyor, orası gibi korunaklı, dört tarafı dağ ile çevrili, taş sıklıkla suyu akar, öylesine bereketli. Taylarımızın özgürce koşacağı, kışın ayazından koruyan dünya cenneti.”

“Biz yurt isteriz mezar değil. Toprağı yurt yapan mezardır Bey Buğra toprağımızda mezar olsun ki yurdumuzun olduğu belli olsun.”

“Yanlışsın Alpongu Bey, atalarımızın destanlarını masal mı sandın! Destanlar adam uyandırmak içindir uyutmak için değil.”

“Beyim Allah senden razı olsun senin sayende telef olmadık ortalıklarda, inşallah koç yiğitlerin hep böyle arkada olur inşallah. Kızınla oba kurarsın oğlunla ordu kurarsın, Allah seni başımızdan eksik etmesin.”

Yukarıdaki örnek cümlelerin analizi kapsamında ifade edilecek olursa kültürü toplum ortaya çıkarır, gelişmesi de toplum aracılığıyla olur. Tutum ve davranışların tek başına bir anlam ifade edebilmesi için davranışların kültürel ortamda ortaya konması gerekir. Toplumsallaşma, değer ve normlarının bireylere aktarılması olarak tanımlanabilir. Birey toplumda nasıl hareket edeceğini öğrenir. Bununla beraber, birey sahip olduğu ya da toplum tarafından aktarılan rollerin ve sahip olunan statülerin gerektirdiği davranışları, toplumun beklentilerini öğrenir. Toplumsallaşma sürecinde toplumun bir üyesi olmayı, toplumca kabul edilen davranış kurallarını, davranışlara yön veren, bunları belirleyip biçimlendiren toplumsal ve kültürel değerleri öğrenir. Bununla

kalmayıp, bu değerleri içselleştirerek kendine mal eder ve bu doğrultuda davranmaya başlar. Kısaca, birey toplum ile bütünleşerek onun bir parçası haline gelir. İnsan var olduğu toplum ile kaynaşarak o toplumun kültürünü öğrenir ve benimser.

Bireye ait kültür yoktur. Toplumsal olarak kazanılan kültür yaşanır ve bir sonraki nesle aktarılır. İnsan tek başına bir kültür icat etse de, bu icadın kültüre aykırı olması onun dışlanmasına yol açabilir. Bireylerin farklılıkları elbette ki vardır; fakat bu farklılıklar toplumsal hayatın belirlediği çizgiler içinde mümkün olur. Bundan dolayı bu çizgilerin aşılması bile toplumsal bir etkinliği gerektirir. Bu yeni toplumsallık, yeni koşulların veya yeni dünya görüşlerinin beslediği bir zeminde hayat bulabilir ve belki zaman içinde kabullenilir. Diğer taraftan insanın herhangi bir diğer canlı türü gibi kendi kendine hayatını sürdürmesi de imkânsızdır; var olabilmek için her zaman başka insanların desteğine ihtiyaç duyacak, nasıl hareket etmesi, hatta nasıl düşünmesi gerektiğini bu toplumsallığın kurduğu birlikler içinde öğrenecektir. Bundan dolayı toplumsallık, kültürün zorunlu koşuludur. Toplumsallık kültürün en önemli özelliğidir. Kültür olmadan toplum var olamayacağı gibi, kendisini koruyucu özellik gösteren ve gelişmesine olanak sağlayan toplum olmadan da kültür varlığını sürdüremez. Bununla beraber her toplum kendine özgü bir kültürel yapıya sahiptir ve o yapı o toplumun ayırt edici en önemli özelliğidir.

Son olarak dizilerin eğlendirme ve iyi vakit geçirme fonksiyonlarına ek olarak toplumsal kültürün yaşatılması ve kuşaklar arası aktarılmasında etkin rol oynadığı söylenebilir. Bu açıdan ele alındığında “Diriliş Ertuğrul” dizisinin de etkisinden söz edilebilir. Bir milletin kültürünün ana unsurlarını canlı tutmanın en önemli yolunun, onların sürekli olarak başka dönemlerde güncelleyip halka sunmalarına bağlı olduğunu dile getiren Aktulum’a göre Diriliş dizisi bu aktarımı sağlamaktadır (Aktulum, 2013:9-18).

3.4.5. Yönetim/Siyaset/Devlet Anlayışına Yönelik Öğeler Barındıran Söylemlerin Analizi

Devlet, genel bir ifade ile belirli bir toprak parçası üzerinde yaşayan bireyler topluluğunun oluşturduğu tüzel kişi şeklinde tanımlanmakla birlikte biri geniş, diğeri dar olmak üzere iki anlam içermektedir. Geniş anlamda devlet, tarihi geçmiş ve milli

birlikteliğe sahip bir topluluğu ifade eder. Dar anlamda devlet kavramı çeşitli müeyyideler vasıtasıyla bu topluluğun yegâne yönetim aygıtını ifade etmektedir. Devleti belirli bir ülkede ve bir üstün iktidara tabi örgütlenmiş insan topluluğunun meydana getirdiği devamlı, siyasi ve hukukun kendisine şahsiyet verdiği bir varlık olarak nitelendirenler olduğu gibi; devleti en basit anlamıyla, idare edenlerin idare edilenler üzerinde hâkimiyet kurduğu, belli bir ülkede daimi surette ikamet eden bireyler ve onları yöneten egemen bir organizasyonun kurumsallaşmış yapısından ibaret olduğu şeklinde tanımlayanlar da olmuştur. Diğer bir tanımlamada devlet, kurumların varlığını gerektiren, kurumsal düzeyde somutlaşmış, faal, meşru siyasal iktidarı ve tüzel kişiliği olan teşkilat olarak tanımlanmıştır (Keyder, 2007: 33).

Tarih boyunca sistemli bir şekilde gerçekleştirdikleri göçlerle dünyanın dört bir tarafına yayılan çeşitli kültür ve medeniyetlerle ilişki kuran Türkler büyük-küçük pek çok beylik, imparatorluk ve devlet meydana getirmişlerdir. Zamana ve mekâna bağlı olmayan bu yapılanmalar tesadüfen ortaya çıkmış teşkilatlanmalar değildir. Ayrıntılı olarak incelendiğinde görülür ki; bu yapılanmalar ortak bir devlet geleneğinin tabii sonucudur. Günümüz Türk devlet düşüncesini incelemek için ise bu tarihi olaylar silsilesini, Türk devlet düşüncesine yön veren siyasi olayları, kurum-kuruluşları ve teşkilat yapılanmalarını göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

Devletlerin ideolojik yaklaşımları çerçevesinde kitle iletişim araçları çok büyük önem ve etkiye sahiptir. Çeşitli konularda uygulamaya sokulan veya uygulanmak istenen politikaların toplumlar tarafından desteklenip olumlu karşılanmasında kitle iletişim araçları çok büyük etkiye sahiptir. Çalışma kapsamında “Yönetim/Siyaset/Devlet Anlayışına Yönelik Vurgulamalar”ın analizinin yapıldığı bu başlık altında, dizide geçen belirlenmiş söylem ve konuşmaların Türkiye’nin yakın zamanda uyguladığı veya dile getirdiği kimi politikalarla belirli düzeyde örtüştüğü görülmektedir. Söz konusu politikanın toplum tarafından desteklenmesi için Diriliş dizisinin belirli düzeylerde etkili olduğu söylenebilir. Bu durum siyasi iktidar tarafından bilinçli olarak hedef seçilmemiş olsa bile dizinin yapımcı ve senarist ekibi tarafından oluşturulmuş olabilir. İzler kitlenin Türkiye’nin güncel politikasıyla ilgili mesajları yakından takip ettiği düşünüldüğünde reytinglerde başarıyı daha da artırmak için dizi yapımcılarının benzer olay örgülerini oluşturması da olasıdır. Ayrıca bütün bu benzerliklerin tamamen tesadüfi olarak dizi senaryosuna dâhil edildiği de düşünülebilir. Bu konuyla ilgili kesin bilgilerin verilmesi

dizinin senarist ve yapımcı ekibiyle yapılan görüşmeler sonucunda verilebilir. Bu çalışma kapsamında ise dizi yapımcılarıyla görüşmek mümkün olmadığı için bu konuyla ilgili kesin yargılara yer verilmemektedir. Dizinin yayınlandığı ve bu çalışmanın yapıldığı dönemlerde Türkiye’deki bazı siyasi lider ve söylemlerin sevilip beğenilmesi dizi içerisinde temsil edilmesine sebep olmuş olabilir.

Bu çalışma kapsamında böyle bir başlığın açılmasının nedeni ise Türkiye’nin güncel politikasının, özellikle söylemler üzerinden dönemin siyasi liderlerinin ve Cumhurbaşkanı’nın kullandığı söylemlerin benzerliğinin, dizide de yansıtılmasıdır. Bu başlığın en önemli örneğini oluşturan dizinin tanıtım müziği dikkate alındığında, dizi müziğinin dizi dışında çoğu yerde kullanılması dikkatleri çekmektedir. Dönemin siyasi liderleri topluma seslenmek için platforma çıkarken arka fonda çalan müzik Diriliş dizisinin tanıtım müziği olmuştur. Görsel olarak Diriliş dizisine dair herhangi bir öğe kullanılmasa dahi tanıtım müziğin çalması gösterge durumunda izleyicilere diziyi anımsatmaktadır. Hitap ettikleri kitleleri bu şekilde yakalayan liderler kendi politikalarıyla dizi arasında bağ kurarak gerçekleşen bu durumu kendi lehlerine kullanacak ataklar yapabilmektedirler. Örneğin Diriliş dizisinin lideri konumunda olan Ertuğrul, Türkiye’nin lideri olan Cumhurbaşkanıyla özdeşleştirilmektedir.

Yönetim/Siyaset/Devlet anlayışına yönelik söylemleri barındıran ifadelere bakıldığında izleyici karşısına şu şekilde konuşmalar çıkmaktadır;

“-Ertuğrul nereye? -Ava çıkıyorum abi. -Avın sırası mı şimdi, yarın toy var. -Toy senin, av benim olsun abi.”

Dizinin başkarakteri olan Ertuğrul Bey ile abisi Gündoğdu arasında geçen bu konuşmada dönemin yönetim anlayışı, toplumsal yapının özellikleri vurgulanmaktadır. Türk milletinin kültürü ile ilişkili olan toy; toplantı, toplanmak anlamlarına gelmektedir. Günümüz siyasetinde ve yönetiminde yer alan yasama görevinin geçmiş zamanlarda vücut bulmuş haline toy denilmektedir. Tarih boyunca devam eden tüm milletler ve bu milletleri yöneten hükümdarların devlet yönetimi hakkında en doğru kararı alabilmek için başvurdukları bir yöntemdir. Dizide de izler kitle karşısına sıkça çıkan toy toplantıları dönemin yönetim anlayışına vurgular yapmaktadır. Ayrıca yukarıda geçen konuşmada Ertuğrul Bey’in toya katılmak istemeyerek ava çıkmayı tercih etmesi toplumsal yapıda

ve yönetimde büyük olanın hakkının daha çok olduğuna dair bir vurgulama olarak sunulmaktadır.

“-Bizi nereye götürüyorlar baba? -Sarayımıza evlat. -Orda özgür olacağız değil mi? -Sonsuza kadar evlat. -Konya’ya böyle dönmek varmış kaderimizde. Doğduğumuz, büyüdüğümüz sarayda amcamın elinden ölmek.”

Yukarıda geçen konuşma Selçuklu şehzadesi Numan’ın kızı Halime Sultan ile oğlu Yiğit ile esir edildikleri tapınakçılar tarafından Selçuklu Devleti’ne götürüldüğü sahnede geçmektedir. Selçuklu yönetiminin başında olan hükümdar Sultan Alâeddin, kardeşini bir tehdit olarak görmekte ve esir edildikleri yerden sarayına öldürtmek için geri almaktadır. Söz konusu dönemin yönetim anlayışında iktidar, hanedanın erkek evlatları arasından birine verilirdi ve diğer erkekler her zaman tehdit teşkil ederdi. Bunun için kardeşlerin hatta kardeş çocuklarının bile katlinin vacip sayıldığı durumu dizide izleyiciye sunulmaktadır.

“Kudüs gönlümüz, gönlümüz de Kudüs’tür”

“Kudüs bizim olacak.”

“Haçlı dünyası bir olup Kudüs için harekete geçmeli. Bunun içinde Müslümanları kışkırtıp üstümüze çekmeli.”

“Kudüs’ümüzün kurtuluşu için tarikatımızın servetini harcamaktan çekinmemeliyiz. Bütün hazineyi harcamaktan kaçınmamalıyız.”

“Genç erkekler için yeni bir Kudüs seferi zenginliğin en kolay yolu.”

“Haçlı ordusunun bir neferi olabilmek için oluk oluk orduya akacaklar.”

Daha önce dini içerikli söylemlerin analiz edildiği başlıkta da incelenen “Kudüs” içerikli ifadeler ve benzerleri bu başlık altında da incelenecektir. Yukarıdaki ifadeler incelendiğinde Kudüs dizide sıkça tekrarlanan ve önem arz eden konu başlıklarından olmaktadır. Çoğunluğunun Müslüman olduğu ve Ortadoğu’da yaşanan gerilimli noktaların en başında gelen Kudüs’e İsrail tarafından saldırılar düzenlenmiş, başkent konusunda Filistin ile paylaşılammıştır. Her iki ülkenin de Kudüs üzerinde başkentlik iddiasında bulunması gündeme gelmiştir. Yaşanan bu olaylardan sonra Türkiye de Kudüs’e dünya siyasetinde sahip çıkarak Kudüs’ün bağımsızlığı konusunda çalışmalarda bulunmuştur. Dönemin siyasi liderleri konumunda olan Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile

Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından Kudüs ile ilgili pek çok söylem dile getirilmiştir. Bu kadar önemli bir mevzunun hem Türkiye siyasetçileri tarafından hem de her hafta en çok izlenen dizi unvanına sahip olan televizyon dizilerinden Diriliş'te de sıkça izleyiciye sunulması, Türkiye'nin siyasi politikalarının dizi üzerinden aktarıldığını göstermektedir.

“Beyim koca Selçuklu ordusuna karşı elimizden ne gelir?”

“Ordu deyip durma Beyoğlu.”

“Obanın dirliği ve birliği elden gidiyor Gündoğdu önlem almazsak koca Kayı boyu dağılacak.”

“Bu haçlılar kimden cesaret aldılar da Müslüman topraklarına saldırıyorlar.”

“Yolun açık olsun Beyoğlu.”

“Demek benim topraklarımda saldırıya uğradınız öyle mi?”

“Bir yandan Moğollar bir yandan Haçlılar bir yandan Harzemşahlar... Bu yangını elinde kürekle değil bir tas su ile gidenler lazım bize. Müslümanlar arasındaki fitne ateşi her yeri yakıp yıkarken ihtiyacımız olan bu.”

“Uzun yıllar Selçuklu ordusuna kumandanlık yaptım. Selçuklu için hem içerde hem dışarda kılıç salladım, kan döktüm, sonra da kader beni şehzademın yanına savurdu. Bundan sonraki tek isteğim ve görevim şehzadeyi ve ailesini korumak, Kara Toygar'ın yanındaki askerle kurduğum temas bundandır.”

“Bugün mazlumların yanında zalimin karşısında saf tutacağız buna mazlumların sahibi şahittir. Allah yardımcımız olsun.”

“Beylerim, yiğitlerim, boyumun oğulları, her birinizin niyetlerinizde ne geçtiğini bilirim. Döktüğü kanların aldığı ahların onun yanına kalmaması gerek, lakin bu rezil adamı infaz etmek bize düşmez, onun cezasını Sultan Alâeddin takdir edecektir.”

“Halep'e iki gün içerisinde yola çıkmalıyız hazırlıklar tamamdır.”

“Benim seni kurtarma işlemim tamam, artık iş sana kaldı, Sultan Alâeddin'e gidip anlatacağın, ona diyeceğin ki Kayılar senin o Konya'ya götürdüğün isyankâr şehzadeleri kaçırdılar, sonra onların adını kullanarak diğer Türkmen obalarından biat topladılar, çünkü Sultan Alâeddin'i devirmek istiyorlardı diyeceğin ve Sultan

Alâeddin'den bir ordu toplayıp geleceksin buraya obaya saldıracaksın sonra tekrar gidip Sultan'ın sağ kolu olacaksın.”

“-Beni emretmişsiniz efendim. -Derhal El Azize gidip şu Kayılar'ın sınırlarımıza yerleşmesini engellemesini söyle. -El Azizi kararından caydırmak çok zor Kayılar'ı çok sevdi. -El Aziz'in Kayılar'a olan sevgisi bütün Halep'e veba mikrobi bulaştıracak kadar çok mu?”

“Ertuğrul'u öldürmeye gelen casusların kimin yolladığını bulabildiniz mi?”

“-Gündoğdu beyim size bir diyeceğim vardır. -De hele. -Ertuğrul beyin başımıza musallat ettiği uğursuz misafirlerin size kim olduğunu söyleyeyim, Selçuklu Devleti'nden şehzadeymiş eğer onları biz kendi ellerimizle teslim edersek Sultan bize en güzel obayı bahşeder ve Selçuklu topraklarındaki en güzel yere kuruluruz. Bu gece onları kaçırıp Sultana verelim derim.”

“-Efendim Kayılar'ın sınırdaki varlığı neden sizi bu kadar tedirgin ediyor? En fazla iki bin süvari çıkaracak bir oba için neden bu kadar endişelisiniz? -Ben Antakya Kudüs yolunu yeni bir Haçlı Seferi için hazırlarken istediğim en son şey bu civarda yurt tutan savaşçı bir Türkmen kabilesidir. Bugün Kayılar'a göz yumarsak yarın göz açtırmazlar bize. Selahattin Eyyubi'yi unutma o Irak'taki binlerce çiftlikten bir çiftlikte doğdu, sonra Nurettin Zengin'in komutasında asker oldu, yükseldi, yüzlerce komutandan bir tanesiydi, işte zamanında engel olsaydık bugün Kudüs bizim ellerimizdeydi.”

Toplumsal yapıya yönelik ifadeleri de içerisinde barındıran yukarıdaki “Yönetim/Siyaset/Devlet” anlayışına yönelik cümleler analiz edildiğinde, Diriliş Ertuğrul dizisinde zaman zaman geçmişten geleceğe vurgulamalar ve göndermeler yapılmaktadır. Seçilen bu yolla hem dönemin siyasi yapısı aktarılacak istenmiş hem de günümüz siyasal yapılarının söylemleri dizi içerisinde izleyiciye aktarılacak istenmiş olabilir.

Türk televizyon kanallarında haftanın belirli gün ve saatlerinde meydana gelen diziler çoğu zaman sadece bir dizi olmaktan çok, kimi zaman toplumu birleştiren, bazen de ayrıştıran toplumsal bir öğe olarak ekranlara gelmektedir. Örnekleme olarak seçilip içerisindeki çeşitli söylemlerin analiz edildiği Diriliş Ertuğrul dizisi de toplum olma duygusunu pekiştiren bir medya deneyimi olmaktadır.

Dizinin resmi internet sitesi incelendiğinde “13. yüzyılda İslam dünyası bugünkü gibi büyük sorunlar yaşıyordu. Bir lider ve kahraman bekliyordu. “Diriliş Ertuğrul” dizisi inşa sürecindeki yeni Türkiye için tarihin yol rehberliğinde bugüne çok şey söyleyecektir.” ifadesi yer almaktadır. Bu çalışmanın başlığı olan “Yönetim/Siyaset/Devlet Anlayışına Yönelik Vurgulama” bünyesinde yukarıdaki cümle analiz edildiğinde dizinin siyasi içerikli güncel konulara değindiği söylenebilir. Dizinin ana karakteri her daim başarılı ve güçlü Süleyman Şah oğlu Ertuğrul’un bilinçli bir şekilde yapılan seçimle “Yeni Türkiye” için atılan adımlarda milli kimlik oluşturma iletisini izler kitleye sunduğu söylenebilir.

Güncel siyasetle yakından ilgili olduğu düşünülen ve dizide değinilen bir başka konu ise Suriye sınırları içerisinde bulunan Süleyman Şah Türbesinin taşınması mevzudur. Dizinin 9.bölümünde, Kayılar’ın Halep’e göçleri esnasında Süleyman Şah, Deli Demir ve Kurtoğlu arasında geçen konuşmada; “Demiştım ben Halep bizim mezarımız olacak.” ifadesini kullanan Kurtoğlu’na karşılık olarak Deli Demir’in kullandığı “Merak etme Kurtoğlu, neslimizden biri gelir mezarımızı burada komaz.” ifadesi güvenlik tedbirleri sebebiyle 22 Şubat 2015 tarihinde geçici olarak, Suriye’nin Eşme Köyü kuzeyine taşınan türbeyi izleyicilere hatırlatmaktadır.

“Onların taştan kaleleri varsa bizim de iman dolu göğsümüz var”

Dizinin birinci sezon 24.bölümünde yer alan, Ertuğrul Bey’in Kayı obasının alplerine hitap ettiği yukarıdaki konuşmada izleyiciye İstiklal Marşı’nın dizeleri anımsatılarak güncel bir hatırlatma yapılmaktadır.

Bu başlık altında son olarak, dizinin senaristlerinden olup ancak 9.bölümden sonra dizi senaryo ekibinden ayrılan Mustafa Burak Doğu’nun sosyal medya hesabından yayınladığı “...Adiyat Suresiyle başladığımız yolculukta kimlere selam vermedik, hangi güzel yürekleri şad etmedik ki... Yazdığım son bölümde de ‘Düşmanlarımıza adaletten başkasını borçlu değiliz’ diyen Bilge Kral Aliya’ya, ‘Yat kurban ol İsmailce / Bıçak senden incinmesin’ diyen Karakoç’a ve daha nicesine selamımızı çaktık...” ifadelerini içeren iletisi, dizinin senaryosunda Bosna Hersek’in Cumhurbaşkanı Aliya İzzetbegoviç’in ‘Düşmanlarımıza bir tek borcumuz var: Adalet’ sözüne ve Abdurrahim Karakoç’un ‘İncitme’ isimli şiiri gibi pek çok güncel göndermelerin olduğunu göstermektedir.

3.4.6. Tarih Bilinci Oluşturmaya Yönelik Öğeler Barındıran Söylemlerin Analizi

3.4.6.1. Tarihi Gerçekler ve Hatalar

Yalnızca yaşananların aktarıldığı ve gerçeklerin ön planda olduğu gerçekçilik (realizm) akımı adını Fransızca ‘realite’ sözcüğünden almaktadır. 19.yy’ın ikinci yarısında Fransa’da romantizmin aşırı duygusallığına tepki olarak ortaya çıkmıştır. 19.yy’da bilim alanında önemli gelişmeler yaşanmış, bilim adamları yaptıkları gözlem ve deneylerle bilimin gelişmesine çok büyük katkılarda bulunmuşlardır (<https://www.bilgiustam.com/realizm-nedir/>).

Sosyokültürel sistemler ne kendiliğinden oluşur, ne de kendiliğinden yok olur. Toplumlar düne, geçmişe, uzun ya da kısa bir tarihe sahiptir. Bugün varlık gösteren kurumlar farklı da olsa geçmişte mevcuttular. Sistemin kendisi tarihi bir varlık olarak belirtilir ve onun varlık nedeni olan kurum ve yapılar da kendine özgü bir tarihe sahiptir. Eğitim Tarihi, Tıp Tarihi, Harp Tarihi, Sanat Tarihi, Devrim Tarihi, Ekonomi Tarihi, Bilim Tarihi, Din Tarihi gibi. Gelenekler ve görenekler de yazılı olmamakla beraber çoğu zaman bir tarihe sahiptir. Tarihçelerin görevi kültür kaynaklarını ve bugünün kurumlarını tayin etmektir (Güvenç, 1979: 109-110).

Tarih, bir anlamda toplumu ve buna bağlı olarak kültürü oluşturan öğelerden biri ve o toplumun yüzyıllar boyunca var oluşudur. Tarih geçmiştir ve ancak bu geçmiş, günümüzün ve dünün bireylerinin sosyal yaşam içerisinde birbirine kenetlenerek geleceğe yürümesini sağlar. İnsanları bir araya getirerek amaç birlikteliğini sağlar (Işık, 2009: 855).

İnsan olmanın şartı, kültüre birebir bağımlılığı gerektirmektedir. Kültürdeki sorunlar, tarihi süreçten geldiklerinden ve tarih tarafından araştırıldıklarından, tarih biliminin araştırma alanına girmektedirler (Bıçak, 1999: 206).

Son zamanların en popüler dizilerinden olan ve ‘Bir milletin uyanış hikâyesi’ olarak adlandırılan “Diriliş Ertuğrul”, hem konusu hem de izlenme oranları bakımından sürekli gündemde olmaktadır. Sürekli gündem konusu olan dizinin senaryosunun tarihi gerçeklere uygunluğu da araştırmacılar tarafından her bölümde yeniden tartışmaya açılmaktadır.

Dizinin bütün bölümlerinin başlangıcında ekranlara yansıyan “Dizideki hikâye ve karakterlerin ilham kaynağı tarihimizdir.” ifadesinin doğal sonucu olarak dizinin yayınlanmaya başladığı günden günümüze kadar, dizi senaryosunun da gerçek bir tarihi olayı ne kadar yansıttığı veya kurmaca olup olmadığı tartışma konusu olmaktadır. Ayrıca dizide Türklerin İslamiyet’i kabul edişinin görece erken bir dönemini anlatılmasına rağmen sıkça İslami öğe ve söylemlere yer verilmesi, karakterlerin gerçeğe uygunluğu hususları da eleştiri konusu olmaktadır. Bu gerekçeyle “Diriliş Ertuğrul” dizisi son zamanlarda sadece medya ve iletişim alanlarında çalışma yapan araştırmacıların değil aynı zamanda tarih bilimiyle, siyaset bilimiyle ve halk bilimiyle ilgilenen araştırmacıların da çalışma alanını oluşturmaktadır.

Dizi senaryosunda geçen tarihi gerçekler ve hatalara yönelik ifadeleri barındıran bazı konu başlıkları ve söylemler şu şekildedir:

“-Başarırsak tüm bu coğrafyanın sınırları değişecek. -Kudüs’ümüzün kurtuluşu için tarikatımızın servetini harcamaktan da çekinmemeliyiz. -Bütün hazineyi harcamaya hazırız. Genç erkekler için yeni bir Kudüs seferi zenginliğin en kolay yoludur. Haçlı ordusunun bir neferi olabilmek için oluk oluk orduya akacaklar. Venedikliler, Marsilyalılar... Hepsi bu karnaval için yanıp tutuşacak. -Peki, bu Avrupa’nın şımarık prensleri, onlara nasıl güvенеceğiz? -Müslümanlar bu kadar birbirine düşmüşken işimiz bu kez zor olmayacak. -Ya Selçuklular efendim, Anadolu Sultan Alâeddin hükümdarlığında en parlak dönemini yaşıyor. -Türklerle Selâhaddin Eyyübi’nin torunlarını birbirine düşürdüğümüz gün hedefimize ulaşacağız, Kudüs bizim olacak.”

Daha önce bu çalışmanın ‘dini öğelere yönelik söylemler’ ve ‘siyasi içerikli söylemler’ başlıkları altında da incelenmiş olan Kudüs meselesi, tarihin en hareketli olayı olması hasebiyle bu başlık içerisinde tekrar analiz edilecektir. Üç büyük semavi dinin de başkenti konumunda olan Kudüs; Müslümanlar, Hristiyanlar ve Museviler için çok önemli yere sahip olmuştur. Çok eski bir tarihi olan şehir, konum itibarıyla de Filistin ile İsrail’in ortasında yer almaktadır. Dizide geçen yukarıdaki konuşmada ise tarihi gerçeklik kapsamında izler kitleye Kudüs’ün önemi aktarılmaktadır. Kudüs Müslümanlar için en kutsal şehirlerdendir. İslam dininde Kudüs M.S 610 yılında ilk kible olmuştur ve Kuran-ı Kerim’de Hz. Muhammet’in (sav) Miraç’a buradan çıktığı bildirilmektedir. Hristiyanlar için Kudüs’ün önemi İncil’e göre Hz. İsa’nın bu şehirde çarmıha gerildiğine

inanmalarıdır. Yahudiler için ise önemi Arz-ı Mev'ud olarak bilinen Nil'den Fırat'a kadar genişleme politikaları içerisinde bir başlangıç noktası olmasıdır. İşte tüm bu nedenlerden dolayı Kudüs, tarih boyunca sürekli işgallere ve kuşatmalara maruz kalmıştır. Haçlı Seferleri sonucunda Hristiyanların eline geçen Kudüs, Eyyubi devleti kurucusu Selâhattin Eyyubi ile yeniden İslam devleti topraklarına katılmıştır. Tarihi kaynaklara bakıldığında ise 1917'deki İngiliz işgaline kadar Kudüs Osmanlı yönetiminde kalmıştır.

Dizinin pek çok yerinde izleyiciye sunulan 'Kudüs' ve 'Haçlı Seferleri' genel olarak dünya tarihinde özellikle de İslam tarihinde çok geniş bir coğrafya ve süreyi kapsayan çok yönlü etkileşim ve değişimlere neden olan önemli olaylar bütünüdür. Bu nedenle Haçlı Seferleri özellikle İslam Tarihi araştırmaları kapsamında çok özellikli araştırmalara konu olmaktadır. İzler kitleye sunulan, farklı başlıklar altında da analiz edilen 'Kudüs' ve 'Haçlı Seferleri' meselesi, konu bütünlüğünün dağılmaması ve bu çalışmanın konusu olmadığından dolayı detaylı şekilde irdelenmeyecektir.

“Ben Süleyman Şah oğlu Ertuğrul, obanızın beyiyim.”

“-Kimsin? -Ben Süleyman Şah'ın oğlu Ertuğrul. -Ne istersin bey oğlu? -Sizden yurt almaya geldim.”

“Kervan yola çıktı komutanım, Süleyman Şahın Oğlu Sungur da başında.”

Dizi yayınlanmaya başladığı andan beri en büyük tartışma nedenlerinden biri olan ve yukarıdaki cümlelerde de dile getirilen konu, Ertuğrul Bey'in babasının Süleyman Şah olup olmadığıdır. Dizide Ertuğrul karakteri Süleyman Şah ile Hayme Ananın üçüncü oğlu olarak ekranlara yansımaktadır. Fakat bu bilginin doğruluğu üzerinde tarihçiler ortak hükme varmış değildir.

Ertuğrul Bey'in hayatı, kimliği ve nesli hakkındaki bilgilerin pek çoğu geç dönemlerde yazılmış kaynaklardan elde edilmektedir. Kendisiyle aynı dönemde yaşadığı bilinen Bizanslı tarihçi Georgios Pachymeres ve 14.yy'ın yine Bizans tarihçisi Loannes Kantakuzenos ile Nikephoras Gregoras'ın yazmış oldukları kaynaklarda Ertuğrul Gazi'nin ismine rastlanmaz. 14.yy'da eserlerini meydana getirmiş olan İslam Tarihçilerinden İbn Fazlullah el-Ömeri ve İbn Battuta da eserlerinde Osman Gazi'yi anlatmalarına rağmen Ertuğrul Gazi'den söz etmemekte ve O'na dair bilgi aktarmamaktadırlar. Ertuğrul Gazi hakkındaki bilgiler 15.yy'da kaleme alınan ilk Osmanlı kroniklerinde yer almaktadır. Bu kaynakların pek çoğunda Osmanlı'nın

kurucusu olan Osman Bey'in babasının Ertuğrul Gazi olduğundan bahsedilmekte ve Oğuzlar'ın Kayı boyundan olduğuna değinilmektedir.

Ertuğrul Bey'in geçmişi 100-150 sene sonra kaleme alınmış çeşitli kaynaklarda farklı şekillerde Oğuz Han'a oradan da Nuh peygambere kadar dayandırılmaktadır. Osmanlı Devleti'nin başlangıç yılları hakkında, çoğunluğunun hikâyevi bilgilerle kuşatılmış olan bu eserlerde Ertuğrul Gazi'nin babasının ismi iki farklı şekilde gösterilmektedir. Osmanlı tarihçilerinden olan Ahmedî, Enverî ve Karamanî Mehmed Paşa, babasının Gündüz Alp olduğunu yazarlarken Oruç b. Adil, Aşıkpaşazade ve Neşrî gibi tarihçiler ise Ertuğrul Gazi'nin babasının ismini Süleyman Şah olarak kayda geçmişlerdir. İkinci grup kaynaklarda aktarılan bilgilerin yanlış olduğu bugün hemen hemen kesinleşmiş gibidir. Çünkü bulunan Osman Bey'e ait sikkede "Osman b. Ertuğrul b. Gündüz Alp" ifadesinin geçmesi Ertuğrul Bey'in babasının Süleyman Şah değil de Gündüz Alp olduğu bilgisini daha da güçlendirmektedir (<https://islamansiklopedisi.org.tr/ertugrul-gazi>).

Yukarıda aktarılan bilgiler dikkate alındığında her hafta izlenme rekorları kıran ve reytinglerde ilk sıralarda yer alan TRT'nin fenomen dizisi "Diriliş Ertuğrul" un tarihi olaylar ve kişiler hakkında izleyicilere aktarmış olduğu bilgilerin gerçekliğinin tartışma konusu olmaya devam ettiği söylenmektedir.

Birinci sezonun 26.bölümünde yer alan Süleyman Şah'ın ölüm sahnesi incelenecek olursa diziye göre, Halep'e giden yolda Fırat nehrini geçerken boğularak ölen Süleyman Şah, oğulları tarafından orada defnedilmektedir. Fakat Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nde yer alan bilgide, Moğollar'ın, Kayılar'ın bulunduğu bölgeyi yağmalayıp tahrip etmeleri sonucunda Ertuğrul Gazi'nin babası olduğu ifade edilen Gündüz Alp ve beraberindeki Türkmenlerin Erzurum yakınlarındaki Pasinler Ovası'na gelerek, Sürmeliçukur'a yerleştikleri, Kayılar'ın Pasinler'e gelmelerinden kısa bir süre sonra ise Gündüz Alp'in hastalanarak vefat ettiği ve yerine oğlu Ertuğrul Gazi'nin geçtiği ifadesi yer almaktadır (<https://islamansiklopedisi.org.tr/ertugrul-gazi>).

"Allah aşkına, atam Oğuz adına taşıyacağım."

Dizinin başkahramanı Ertuğrul Bey'in kendisine verilen kılıç üzerine kullandığı yukarıdaki cümlenin "Tarihi Gerçekler ve Hatalar" başlığı altında analizi yapıldığında varılan sonuçta Kayı obasının Oğuzlar'ın soyundan geldiğine değinilmektedir.

“Biz sabrın ne olduğunu yurtsuz gezerek öğrendik Deli Demir. Gayrı neslimiz yurtsuz kalsın.”

“Duydum ki Halep Emiri El Aziz haçlı ordularına karşı kuvvet toplamaktaymış. Ben derim ki El Aziz’e elçi gönderelim. Diyelim ki sen bize oba ver, bizde sana pusatlı er gönderelim.”

Dizideki tarihsel gerçekler temel alınarak aktarılacak olursa yukarıdaki cümlede geçen El Aziz karakteriyle ilgili de şu ifadeler yer verilebilir. Halep Suriye’nin en kuzeyinde, Gaziantep sınırında bulunmaktadır. Bu bölge, söz konusu tarihlerde ünlü kumandan Selahaddin Eyyubi’nin kurduğu Eyyubi Sultanlığı’nın hâkimiyeti altında bulunmaktaydı. Selahaddin Eyyubi öldükten sonra yerine oğlu ‘Aziz Osman’ geçmiş ve 1198 yılında vefatından sonra onun da yerine oğlu Mansur geçmiş ve 1200 yılına kadar hüküm sürmüştür. Küçük yaşlarda tahta çıkan Mansur’dan sonra Eyyubi Sultanlığına Selahaddin Eyyubi’nin kardeşi Adil çıkmış ve 1218 yılına kadar hüküm sürmüştür.

Dizide canlandırılan ‘El Aziz’ karakteriyle paralellik gösteren tek Eyyubi hükümdarı ise Aziz Osman’dır. Aziz Osman amcası (Selahaddin Eyyubi’nin kardeşi) Adil’i vezir yapmış ve devleti amcasının kontrolünde yönetmiştir. Diriliş Ertuğrul dizisinde canlandırılan El Aziz karakteri Selahaddin Eyyubi’nin oğlu Aziz Osman’ı, Atabey Şehabettin ise Selahaddin Eyyubi’nin kardeşi Adil’i temsil etmektedir.

Orta Asya’nın ağır coğrafi şartları sebebiyle savaşçı ve teşkilatçı bir yapıya sahip olan Türklerde at kültürü de çok önemli bir yere sahiptir. Atın sütünden (kımız) yararlanan Türkler atı aynı zamanda ulaşım ve savaş aracı olarak da kullanırlardı (<http://img.eba.gov.tr>).

Daha önce toplumsal yapıya yönelik söylemlerin analizinin yapıldığı başlık altında da incelenen Türklerin savaşçı özellikleri bu başlık altında da işlenmektedir. Tarihi kaynaklar ve yukarıda kullanılan cümleler birlikte değerlendirildiğinde görülür ki göçebe bir yaşam tarzına sahip olan Türkler, boylar halinde çadırlarda yayla ve kışlaklara giderek hayvancılıkla geçinirlerdi.

3.4.6.2. Popüler Tarih

Günümüzde tarihi film ve dizilerin ya da popüler tarih yapımlarının çoğu kişi tarafından ‘Tarih meraklılarına hitap eden, tarihi anlaşılabilir hale getiren, yeni nesile tarihi sevdiren...’ gibi ifadelerle tanımlanan yapımlar olarak kabul edildiği görülmektedir. Gerçek tarihin ilgilenmediği ayrıntılar ve tarihteki günlük yaşantıyı ekranlara getirmeleri sebebiyle izleyici tarafından sıklıkla izlenen yapımların sayısı giderek artmaktadır. İzleyici tarafından büyük ilgi gören bu yapımların yansıttıkları bilgilerin doğruluğu ise her gün tartışma konusu olmaktadır. Bu nedenden ötürü popüler tarih çok önemli bir konu haline gelmektedir. Halkla daha kolay iletişim kurabilen tarih olması nedeniyle önemli bir fonksiyonu vardır. Yeni Şafak gazetesinin yapmış olduğu röportajda “Halkın tarih öğrenmesi akademik yayınlarla olmaz. Halka nasıl öğreteceksiniz tarihi? Bu noktada popüler tarih faydalıdır tabi ki. 60-70 milyon insana, tarihi üniversite dergilerindeki makalelerle öğretemezsiniz. Dünyanın her yerinde böyledir bu.” ifadelerini kullanan Afyoncu’ya göre halk tarihi popüler kitaplardan, film ve dizilerden öğrenir (<https://www.yenisafak.com/kitap/populer-tarih-tarihin-neresinde-39429>).

Diriliş Ertuğrul dizisinde yer yer konular ve diyaloglar günümüz siyasetinde tartışılan konular ve söylemlerle örtüşecek şekilde seçilmiş veya kurgulanmıştır. Hatta zaman zaman günümüz siyasi tartışmalarına atıflar yapılmıştır. Tapınakçılar ve Haçlılar ile mücadele günümüz Batı dünyası ile özdeşleştirilmektedir. Özellikle iktidar kanadından Batı’nın Türkiye’nin büyümesine, bölgesinde ve dünyada etkisini arttırmasının önüne geçmek için düşmanca bir tavır içinde olduğu ve Türkiye’nin önünü kesmek için her türlü oyunu oynadığı vurgusu yapılmaktadır. Kurdoğlu karakterinin Tapınakçılar ile bir olup, Kayı Oba’sına ve Süleyman Şah’a ihanetinin de günümüzün siyasi kavgalarıyla örtüşür bir yanı vardır.

Dizide kullanılan “Popüler Tarih” anlayışına yönelik ifadeleri barındıran söylemlere örnekler ise şu şekildedir:

“Kurdoğlu araya nifak soktun. İkilik çıkardın misafirlerimizin çadırını taşılattın söyle Kurdoğlu bizim töremizde misafire saldırmak var mıdır?”

“Söyle de gel Gündoğdu daha düne kadar emmi dediğin adama hesap mı sorarsın. Süleyman Şah daha ölmeden onu mezara gömüp beylerden biat toplayan sen değil misin? Bizim töremizde hesap sormak toya hesap vermek de beye düşer.”

“Derdim ne der bilir misin Ertuğrul? Bu milleti diri tutacak, bir tutacak, bir rüya gördürecek kahramana daha ihtiyacımız var.”

“Tapınakçılar senden ne ister Ertuğrul?”

“-Birde obanıza veba bulaştığı doğru mudur? -Ben obadan çıkarken veba salgını yoktu, lakin obanın aşına vebalı et ve kan bulaştırmaya çalışanları yakaladık ve tapınakçıların yaptığını öğrendik Kayı’da veba olduğu haberi benden önce geldiyse bu işin arkasında tapınakçılar vardır. -Sen bu Nasır’a nasıl güveniyorsun? -Ben artık sarayda kimseye güvenmiyorum Ertuğrul yarın ilk işim nasırın durumunu El Azize anlatacağım.”

“-Bu Ahlat’taki Ak Sakallılardan bir haber var mı Aykut? -Valla Ahlat’a varıp bu duvarın eşiğinden geçmeyeli epey bir zaman oldu lakin bize gelen son haberler hiç iyi değil. Ahali Selçuklunun gidişi gidiş değil derler koca saraydan koca Alaattin’i al gerisini ateşe ver günaha girmesin derler.”

“-Bir şey mi oldu Ertuğrul doğru söyle bana? -Tapınakçılar esir almışlar. -Ertuğrul yalvarırım kurtar yiğidi.”

Yukarıda aktarılan örneklerden de görülebileceği üzere dizide popüler tarih anlamında izleyicilere ilginç ve merak uyandırıcı detaylar aktararak tarihi daha ilgi çekici getirebilecek ayrıntılara yer verilmiştir. Bu durumu, her ne kadar toplumun tarih konusunda bilgilenmesini sağladığı şeklinde savunan yaklaşımlar olsa da tarih gibi son derece köklü ve önemli bir disiplini, son kertede ticari kaygıların da etkili olduğu ‘diziler’ ile halka öğretmenin değeri en hafif deyimle ‘tartışmalı’dır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Son yıllarda artan bir şekilde Türk televizyon kanallarında izleyici karşısına çıkan ve prime time yayın saatinin %60-65'ini kaplayan dizi ve filmlerin ilerleyen zamanlarda da bu durumlarını koruyacakları hatta artarak devam edecekleri beklenmektedir. Türkiye’de televizyon izleme süresinin uzunluğu ve yapılan medya yatırımlarının başında televizyon kanallarının gelmesi böyle bir beklentiyi doğurmaktadır.

Bu çalışma kapsamında, yayınlandığı dönem boyunca reyting sıralamalarında ilk sırayı alan “Diriliş Ertuğrul” dizisinde izler kitleye sunulan bazı önemli söylemlerin analizi yapılmıştır. Diziyi izleyen toplum tarafından her hafta reyting rekortmeni yapılan dizinin neden bu kadar ilgi gördüğü farklı argümanlar ele alınarak analiz edilmiştir. Bu çalışmada; dizinin yapım ve içerik özellikleri bakımından ne tür öğeleri barındırdığı, televizyon dizi izleyicilerinin favori dizisi olan yapımın bu kadar takip edilmesine sebep olan söylemlerin farklı başlıklar altında analiz edilmesiyle açıklanmaya çalışılmıştır.

Türk kültürü, Türklerin zaman içinde meydana getirdikleri toplumsal yapı, geleneksel örf ve adetler, ahlak, sanat, düşünce, hukuk kuralları gibi özelliklerin tümüdür. Tüm bu kuralları yaşatmak ve gelecek nesillere aktarmak pek çok aygıt aracılığıyla gerçekleşmektedir. Teknolojinin gelişmesiyle beraber bu birikimler gelecek nesillere çok daha kolay şekillerde aktarılabilir. Bu aktarımı gerçekleştiren en önemli araçlardan biri de medyadır. Medya bu aktarımını belgeseller, tarihi filmler, tarihi diziler gibi çeşitli yollarla gerçekleştirmektedir. Medyanın, tarihi film ve diziler aracılığı ile Türk milletinin geçmişteki yaşayışını, düşünce yapısını, bilim ve sanatını, üretimini, sosyal ilişkilerini izleyiciye sunarak bu birikimi gelecek kuşaklara aktarma misyonun da olduğu iddia edilmektedir. Bu durum her ne kadar tartışmaya açık olsa da günümüz toplumlarının bilgilenme adına medyaya aşırı bir şekilde bağımlı olduğu da bir gerçektir.

10 Aralık 2014 tarihinde TRT’de yayınlanmaya başlayan “Diriliş Ertuğrul” dizisi konusunu tarihten almaktadır. Günümüzde Türk televizyon dizileri kültürün yansıtılmasında en büyük öğelerden biri haline getirilmiş durumdadır. Türk töresinin çeşitli örneklerini yansıtmaya iddiasında olan ve bu çalışmanın konusu olan Diriliş Ertuğrul dizisinde ise toylarda danışılarak yargıda bulunma, kağan olma gibi Türk kültürüne ait bazı izler yansıtılmaktadır. Dizide töre en çok değinilen unsurlardandır. Dizinin

başkahramanı Ertuğrul ise bilgili ve töreye uygun hareket eden biri olarak yansıtılmaktadır.

Toplumsallaşma süreci içerisinde kişi, toplumun bir üyesi olarak varlığını devam ettirmeyi, toplum tarafından benimsenmiş davranış şekillerini, davranış şekillerine yön veren temel kültürel ve toplumsal kuralları öğrenerek benimser ve bu yönde hareket eder. Toplum ile bütünleşerek o toplum tarafından kabul edilen bir kimliğe bürünür (Arslan, 2006:6-7).

Batı kökenli sosyal bilim araştırmacılarına göre kitle iletişim araçları yoluyla toplumda bir değişim ve gelişim sağlanabilir. Buna göre gerçekleştirilmesi istenilen toplumsal değişiklik için uygun aygıtlar seçilirse bu durum başarılıdır. Toplumsallaşma aşamasında birey, toplumsal değişime uygun şekilde toplumsallaşmasını gerçekleştireceğinden kitle iletişim araçları bu konuda da etkili olur (Aziz, 1982: 52).

Diriliş Ertuğrul dizisinde de izleyicilere Türk toplumunun kültürel kuralları ve geleneklerinin yansıtıldığı iddia edilmiş ve bu kurallara uygun söylemlerin geliştirildiği söylenebilir. Dizide Süleyman Şah'ın "Biz töremizle yaşar, töremizle ölürüz." ifadesi ve Ertuğrul Bey'in kullandığı "Ben atamın töresine uyarım." cümlesi, Türk töresini ve toplum içerisindeki normları her şeyin üzerinde tutma iddiasının göstergeleridir (Çetin, 2016: 2-7). Türk töresinin en önemli kişilerinden biri olan 'hatun', dizide kadını küçülterek erkeği yücelten bir töre anlayışından uzak olarak ekranlara yansıtılır. Yapılan analiz sonucunda kadın imgesinin dizide çok fazla söz sahibi olduğu söylenebilir.

Tarihi dizilerin popüler kültürün belli başlı ürünleri haline geldiği söylenebilir. Popüler kültürün gelişimini etkileyen televizyon dizileri aracılığı ile izleyenlere bir yaşam tarzı, mutluluk ve kimlik sunulmaktadır. Dizi karakterlerinin kullandıkları ürünler, bulundukları mekânlar, izleyenlerin kendilerini o karakterle özdeşleştirerek o ürünleri satın alması konusunda yönlendirme gibi uygulamalara sıklıkla rastlanılabilmektedir.

Kültürel kodlara televizyon dizilerinde yer verilmesi, bu dizilerin kültürel çerçevede kişilerin iletişim biçimlerini ele alıp inceleyen etnografik iletişim açısından incelenme ihtiyacını gündeme getirmektedir. Özellikle belli bir tarihi dönemi anlatan diziler, etnografik iletişim merceği altında onları incelemek isteyen araştırmacıya çok sayıda veri sunmaktadır. Dizi karakterlerinin giyim tarzları, dil özellikleri, üslupları, kişiler arası iletişim biçimleri belli tarihi döneme ait olan kültürel özellikler hakkında bilgi

vermektedir. Bu çalışmada “Diriliş Ertuğrul” dizisi, Hymes’in S.P.E.A.K.I.N.G. akronomu doğrultusunda konu, mesaj, davranışlar, söylemler, üslup, oyuncular, iletişim araçları ve normlar gibi etnografik iletişim kodları açısından değerlendirilmektedir. Dell Hymes’in bir konuşmayı oluşturan etmenleri anlattığı S.P.E.A.K.I.N.G. adını verdiği modeli modern iletişimin analiz edilmesinde yardımcı olan temel kuramlardandır.

-**Setting/Scene:** Faaliyet alanı veya sahne olarak tanımlanan bu madde, konuşmanın ve durumun gerçekleştiği zaman ve mekânı göstermektedir.

- **Participants:** Kısaca katılımcı olarak adlandırılan bu tanımlama, konuşmacı ve izleyiciler de dâhil olmak üzere iletişime katılan bütün bireyleri kapsamaktadır.
- **Ends:** Son veya sonuç olarak değerlendirilen bu alan, kurulan iletişimin amaçlarını ve yapılan konuşmaların, diyalogların hedeflerini tanımlamaktadır.
- **Act sequence:** Kısaca hareket esnası olarak tanımlanan bu özellik, konuşmalar ve iletişim boyunca meydana gelen olayların sıralamasını aktarmaktadır.
- **Key:** Kilit nokta denilen bu madde, gerçekleştirilen iletişimin genel tonunu ifade etmektedir.
- **Instrumentalities:** yapılan konuşmanın şeklini ifade eden bu tanımlama, kısaca vasıta olarak nitelendirilmektedir.
- **Norms:** Genel kabul görmüş kurallar olarak nitelendirilen bu alan gerçekleşen iletişimde nelerin sosyal olarak kabul edilebilir olduğunu ifade etmektedir.
- **Genre:** Üslup denilen bu içerikte, yapılan konuşmanın türü incelenerek bilgiler verilmektedir (Hymes, 1974).

Bütün bu araçları sistematize eden, insanlar arası gerçekleştirilen iletişimin ve bu iletişimin nasıl şekillendiği hakkında daha fazla bilgi veren S.P.E.A.K.I.N.G kuramı bu alanda araştırma yapan çalışanlara yardımcı olmaktadır.

Kültürün bir toplum içerisinde varlığını devam ettirebilmesi için o toplumun büyük bir kısmı tarafından kabul edilmiş olması gerekmektedir. Toplum tarafından kabul edilebilir olması için ise farklı aygıt ve araçlar vasıtasıyla o topluma iletilmesi gerekmektedir. Söz konusu iletişim, eğitim yoluyla, aile içerisinde, medya yoluyla gerçekleşebilir. Kitle iletişim araçlarının geneli olarak da adlandırılan medya yoluyla aktarım, günümüzde teknolojinin gelişmesiyle çok daha fazla kullanılmaktadır. Televizyon, gazete, dergi, internet gibi kitle iletişim araçları bu konuda büyük imkânlar

sağlamaktadır. Yapım tekniklerindeki imkân ve olanakların iyileşmesiyle beraber medya, bir toplumun kültürünü belgeseller, dizi ve filmler ile ekranlara yansıtmaktadır. Günümüzde bunun en etkili yöntemlerinden biri de televizyon dizileridir. Türk televizyonlarında ekranlara yansıyan tarihi diziler kültürün toplumun bilincine yerleşmesinde etkili araçlar haline gelmiştir. Diriliş Ertuğrul dizisi de bu durumun en bilindik örneklerinden birisidir.

Milli değerlerin ön plana çıkarıldığı dizide Türk kültürüne ait aile yaşantısı, yönetim biçimi, inanç yapısı, davranış şekli (büyüklere saygı ve küçüklere merhamet gösterme), yerel kıyafetler ve konuşma biçimine yer verildiği söylenebilir. Etnografik iletişimin sözlü ve sözsüz iletişim tarzını şekillenmesinde etkili olan kültürel değerler, dizide sözlü ve görsel olarak işlenmektedir. Dizinin akışı içinde arka fonda çalan etnik müziklerin de dizinin vermek istediği mesajı daha etkili hale getirdiği söylenebilmektedir. Böylece izleyici, milli değerlerin kodlarını medyadan izlemekte ve dinlemektedir.

Diriliş dizisinde değinilmesi gereken ve bu çalışmanın analiz kısmının başlıklarını oluşturan diğer çok önemli içeriklerden bazıları şöyledir; “Milliyetçi İdeoloji, Dini İdeoloji, Toplumsal Yapıya Yönelik İdeolojiler, Yönetim/Siyaset/Devlet Anlayışına Yönelik İdeolojiler ve Tarih Bilinci Oluşturmaya Yönelik İdeolojiler ”

Bir görüntü veya ses kuşağında, ekranlara getirilen dini içerikli söylem ve öğelere yer verilmesi, izler kitlenin o konuyla ilgili çıkarımlar yapmasının istenmesindendir. Diriliş dizisinde gerçekleştirilen diyaloglar analiz edildiğinde ise çok fazla miktarda dini söylem ve temsillere yer verildiği söylenebilir.

Milliyetçilik açısından bakıldığında Diriliş dizisinde gerek kültürel gerek dini içerikleri de içinde barındırarak izleyiciye sunulan birçok milliyetçi söylem ve temsiller bulunmaktadır. Osmanlının kuruluşunu ele alan ve 1200’lü yılları Kayı obasıyla anlatan dizide kostümlerden müziklere, dekorlardan diyaloglara kadar toplumun kültürel özelliklerini yani o toplumu millet yapan milliyetçi içerikler barındıran söylemlere yer verilmiştir. Dizide izleyiciye sunulan güncel Türkiye politikasıyla ilgili söylem ve içerikler dizinin yakın tarihe yönelik göndermeleri de içinde barındırdığını söylemek mümkündür.

Diriliş dizisiyle ilgili değinilmesi gereken çok önemli bir diğer konu, unutulmaya yüz tutmuş ve Türk toplumunda yaygın olarak kullanılmayan ifade, kelime ve

söylemlerin dizide sıkça izler kitleye sunulmasıdır. Dizi, unutulmaya yüz tutmuş kimi kelimeler ve deyimleri dolaşıma sokmuş olsa da bu durumun kalıcı bir biçimde olmaktan ziyade ‘popüler’ bir yapıda olduğu söylenebilir. Dizide sunulan bazı diğer siyasi içerikli söylemlerin analizine bakıldığında ise güncel politikayla dizi arasında benzerliklerin olduğu görülmektedir. Türkiye’deki güncel politikanın dizide yansıtılmasının pek çok sebebi olmakla beraber en önemli sebebin Türkiye’deki siyasi liderlerin güçlerini ve toplumdaki saygınlıklarını, prestijlerini kitle iletişim aracı üzerinden kuvvetlendirme anlayışının etkili olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Diriliş dizisinin yayınlandığı dönemde bazı siyasi liderlerin, medyanın gücünü fark ederek kendi tanıtım ve politikalarını dizi üzerinden yansıtmaya yoluna gidildiği söylenebilir.

Sonuç olarak, Türk televizyon kanallarında, son zamanlarda tarihi film ve dizilere bir eğilimin olduğu saptanmaktadır. “Muhteşem Yüzyıl” dizisiyle başlayan bu furya, “Vatanım Sensin”, “Payitaht Abdülhamit”, “Filinta”, “Diriliş Ertuğrul” gibi dizilerle devam etmektedir. İzler kitlenin tarihi dizilere ilgi göstermesi bu alanda yapılan çalışmaların giderek artmasına neden olmaktadır. Bu ilginin altında yatan pek çok neden olmasının yanında; tarihi bir hikâyeyi anlatması, o dönemi yaşatan kostüm ve dekorları bünyesinde bulunduruyor olması ve pek çoğunun güncel politikaya göndermeler yaparak farklı alanlarla ideolojik iletiler barındırmasının etkili olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Agocuk, P. (2013). “Amarcord Filmi Özelinde Göstergebilimsel Film Çözümlemesi ve Anlamlandırma”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(31), 8-18.
- Akın, C. (2015). *Medyanın “Yeni”leşmesi: İyileştirilme Kavramı*. I. Ulusal İletişim Bilimi ve Medya Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı-Cilt II, Kocaeli, (182-192)
- Akşit, N. (2004). *A’dan Z’ye Kültür ve Tarih Ansiklopedisi*. Cilt: 1-2, İstanbul: Serhat Yayınları.
- Aktay, Y. (1999). *Türk Dininin Sosyolojik İmkânı*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aktay, Y. (2013). *Din ve Toplum*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Aktay, Y. K. & Emin, M. (1998). *Din Sosyolojisi*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Aktulum, K. (2013). *Folklor ve Metinlerarasılık*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Arıkan, Z. (2015). *Tarih Boyunca Paleografya ve Diplomatik Semineri*. Bildiriler, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, İstanbul.
- Arslan, A. (2006). “Medyanın Birey, Toplum ve Kültür Üzerine Etkileri”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 3(1), 3-19.
- Ataş, F. (2011). *Medyanın Terör Konusunda Bilgilendirme İşlevi ve Terör Olgusunun Dizilerdeki Sunumu: “Kurtlar Vadisi Gladio” Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aziz, A. (1982). *Toplumsallaşma ve Kitleleşme İletişim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Yayınları.
- Aziz, A. (1994). *Araştırma Yöntemleri- Teknikleri ve İletişim*. Ankara: Turhan Kitapevi Yayınları.
- Bahn, P. (1999). *Arkeolojinin ABC’si*. Çev: Banu Örenk, İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Balay, R. (2004). “Küreselleşme ve Bilgi Toplumu”. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 61-82.
- Barthes, R. (1993). *Göstergebilimsel Seriüven*. Çev: Mehmet Rifat & Sema Rifat, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Behar, B. E. (1996). *İktidar ve Tarih*. İstanbul: Afa Yayınları.
- Berger, P. L. (1985). *Modernleşme ve Bilinç*. Çev: Cevdet Cerit, İstanbul: Pınar Yayınları.
- Bıçak, A. (1999). “Tarihin Yapısı ve Kültür Bilimlerindeki Rolü”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 40(1), 205-213.
- Bilgiseven, A. K. (1985). *Din Sosyolojisi*. İstanbul: Filiz Kitapevi.
- Bilis, P. Ö. (2015). “Medya Pedagojisi: Dünyü, Bugünü ve Yarını”. I. *Ulusal İletişim Bilimi ve Medya Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı-Cilt II*, Kocaeli, 399-414.
- Binark, M. (2007). *Yeni Medya Çalışmaları*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Carr, E. H. & Gürtürk, M. G. (1996). *Tarih Nedir?* İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çevik, M. (2014). *Tarih Felsefesi*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Dağhan, I. & Yazıcıoğlu, O. (2012). *Türkiye ve Sosyal Medya*. İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- Delice, D. (2011). “Annales Okulu ve Ricoeur'un "Anlatı" Bağlamında Annales Okulu Eleştirisi”. *Ankara: History Studies*, 3(2), 101-124.
- Demircioğlu, İ. H. (2005). *Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar*. Ankara: Anı Yayınları.
- Dilek, D. (2002). *Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dönmezer, S. (1990) *Sosyoloji*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Durant, W.A. (1994). *Tarihten Alınacak Dersler*. İstanbul: Bedir Yayınları.
- Eker, A. & Devrim, F. & Savcı, H. & Miroğlu, İ. (1993). “Gazete”. *Yeni Rehber Ansiklopedisi*, Cilt: 7, İstanbul: Türkiye Gazetesi Yayınları.
- Er, I. (1998). *Din Sosyolojisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Erdoğan, A. K. (1990). *İletişim ve Toplum*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Erdoğan, İ. (2005). *İletişimi Anlamak*. Ankara: Erk Yayınları.
- Ersoy, A. (2012). “Arkeoloji ve Antropoloji”. *İnsanbilim Dergisi*, 1(1), 1-5.

- Fairclough, N. & Wodak, R. (1998). *Eleştirel Söylem Analizi, Sosyal Etkileşim Olarak Söylem, Söylem Çalışmaları: Multidisipliner Bir Giriş*. Londra: Sage Press.
- Fairclough, N. (1998). *Söylem ve Toplumsal Değişiklik*. Cambridge: Polity Press.
- Freyer, H. (1964). *Din Sosyolojisi*. Çev: Turgut Kalpsüz, Ankara: AÜ İF Yayınları.
- Gordon, M. (2005). *Sosyoloji Sözlüğü*. Çev: Osman Akınhay & Derya Kömürcü, Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- Günay, U. (2012). “İslami Dönemde Türk Toplumunda Kadının Yeri ve Önemi”. *Milli Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 46, 4-9.
- Günay, Ü. (1986). “Modern Sanayi Toplumlarında Din: I”. *Kayseri: EÜİFD*, Sayı:3, 41-88.
- Günay, Ü. (1998). *Din Sosyolojisi*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Gündüz, A. (2012). “Tarihi Süreç İçerisinde Türk Toplumunda ve Devletlerinde Kadının Yeri ve Önemi”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(5), (129-148).
- Güney, S. (2014). *Davranış Bilimleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Güngör, E. (2006). *Tarihte Türkler*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Güvenç, B. (1979). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Habermas, J. (2015). *Kamusal Yaşamın Yapısal Dönüşümü*. Çev: Tanıl Bora, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hymes, D. (1974). *Toplum Dilbilimin Temelleri: Etnografik Bir Yaklaşım*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press
- Işık, A. (2009). *Kültür ve Kalkınma: Vergi Kültürü Örneği*. Ege Akademik Bakış Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 2, (851-865).
- İnan, A. (1956). *Eski Mısır Tarihi ve Medeniyeti*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- İspirli, M. (2000). *Medya Gerçeği ve Haberciler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karabıyık, S. (2014). *Türk’ün Dizi ile İmtihanı*. İstanbul: Profil Yayıncılık
- Karp, David ve diğerleri. (1991). *Kentsel Olmak, Şehir Hayatının Sosyolojisi*. New York: Proper Press.

- Kemerkaya, G. (2012). *Korunmaya Muhtaç İlköğretim 6-8. Sınıf Öğrencilerinin Sosyalleşme Becerilerinin İncelenmesi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Aksaray: Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keyder, Ç. (2007). *Türkiye’de Devlet ve Sınıflar*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Kılıç, D. (2010). *Medya ve İletişim*. T.C Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2548.
- Kızılcıkel, S. (1992). *Sosyoloji Teorileri I*. Konya: Mimoza Yayınları.
- Kocadaş, B. (2005). “Kültür ve Medya. Bilig Türk Dünyası”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 34, 1-13.
- Köktaş, M. E. (1993). *Türkiye’de Dini Hayat*. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Köktaş, M. E. (1997). *Din ve Siyaset–Siyasal Davranış ve Dindarlık*. İstanbul: Vadi Yayınları.
- Köprülü, M. F. (1950). “Türk Onomastique’i Hakkında”. *Tarih Dergisi*, 1(2), 221-236.
- Kösemihal, N. Ş. (1971). *Durkheim Sosyolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kurşun, H. (2017). *Medya ve Şiddet: Medyadaki Şiddet Olgusunun Toplumsal Hayata Yansıması Hakkında Niceliksel Araştırma*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kütükoğlu, M. (1991). *Tarih Araştırmalarında Usul*. İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- MEGEP. (2007). *Eğlence Hizmetleri Farklı Kültürler*. Ankara: MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Meirget, E. (2014). *Medya ve İletişim Sosyolojisi*. Çev: Halime Yücel, İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Menshing, G. (1994). *Dini Sosyoloji*. Çev: Mehmet Aydın, Konya: Din Bilimleri Yayınevi
- Mills, C.W. (1979). *Toplumbilimsel Düşün*. Çev: Ünsal Oskay, Ankara.
- Ongun Ö. (2014). “Uluslararası Habercilik ve Söylem: Türkiye’deki Gazetelerin Suriye İç Savaşını Yansıtmaya Biçimleri”, *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, Sayı: 20, 77-97.
- Özbaran, S. (2005). *Tarih, Tarihçi ve Toplum*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

- Powers B. R. & McLuhan M. (2015). *Global Köy*. İstanbul: Skala Yayınları.
- Rawlinson, G. (1941). *Herodot Tarihi*. Çev: Ömer Rıza Doğrul, İstanbul: Kanaat Yayınları.
- Ricœur P. (2013). *Zaman ve Anlatı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Sander, O. (1992). *Siyasi Tarih*. Ankara: İmge Yayınları.
- Sayın, Ö. (1993). “Toplumsal Yaşam ve Toplumsal Yapı”. *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Sosyoloji Dergisi*, Sayı: 4, 1-17.
- Sezen, Y. (1988). *Sosyoloji Açısından Din*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Sözen, E. (1999). *Söylem*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- T. C. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, (2007). *İlköğretim Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı*, Ankara: T.C Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Yayınları.
- Togan, A. Z. V. (1969). *Tarihte Usul*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Tokgöz, O. (1981). *Temel Gazetecilik*. Ankara: Basın Yayın Yüksek Okulu Basımevi.
- Tokgöz, O. (2008). *Siyasal İletişimi Anlamak*. Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.
- Tuncel, H. (2005). *Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya*. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Tutar, H. & Yılmaz, M.K. (2003). *Genel İletişim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkmenoğlu, H. (2015). “Televizyon Reklamlarında Animacitasyon Kullanımı: Animasyon Öğelerinin Hatırlanma Etkisi”. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 8(16), 51-69.
- Ustakara, F. (2014). “Bir Halkla İlişkiler Aracı Olarak Sosyal Medyanın Marka İletişimine Katkısı”. *I. Ulusal İletişim Bilimi ve Medya Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı-Cilt II*, Kocaeli, 132-145.
- Uzun, H. (2006). “Tarih Bilimi ve Tarihte Nedensellik”. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 1-13.

- Wach, J. (1995). *Din Sosyolojisi*. Çev: Ünver Günay, İstanbul: MÜİFVY.
- Yalçın, M. F. (2013). *Türkiye Selçukluları ve Erken Beylikler Epigrafisine Giriş (1065-1350): Bir Bibliyografya Denemesi*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Yavuz, C. (2016). *Korunmaya Muhtaç Çocukların Koruma ve Bakım Altına Alınma Nedenleri*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldırım, E. (1999). *Değişen Din Anlayışının Sosyolojisi*. İstanbul: Bilge Yayınları.
- Yıldız, A. (1994). *Tarih Bilinci*. İstanbul: Denge Yayıncılık.

İNTERNET KAYNAKLARI

- www.bilgiustam.com/realizm-nedir/ Erişim Tarihi: 25.07.2019
- www.yenisafak.com/kitap/populer-tarih-tarihin-neresinde-39429 Erişim Tarihi: 02.08.2019
- www.islamansiklopedisi.org.tr/milliyetcilik Erişim Tarihi: 16.08.2019
- www.islamansiklopedisi.org.tr/ertugrul-gazi Erişim Tarihi: 01.08.2019
- www.img.eba.gov.tr Erişim Tarihi: 26.07.2019
- www.posta.com.tr Erişim Tarihi: 20.05.2016
- www.dirilisdizisi.com/karakterler.html Erişim Tarihi: 01.11.2016
- www.dizisi.info.tr/dirilis-ertugrul/teknik-ekibi/ Erişim Tarihi: 01.11.2016
- www.ratingkurdu.com/haber/ROPORTAJ/TV_Sohbetleri_Dirilis_Ertugrul_set_arkasi_Birinci_Bolum Erişim Tarihi: 01.11.2016
- www.tr.wikipedia.org/wiki/Ana_Sayfa Erişim Tarihi: 18.08.2016.
- www.youtube.com/user/TRTTelevizyon Erişim Tarihi: 18.08.2016.
- [www.twitter.com/bdogu/status/568171498755780608](https://twitter.com/bdogu/status/568171498755780608) Erişim Tarihi: 05.06.2015.
- www.sabah.com.tr/dunya/2014/10/19/bilge-kral-aniliyor Erişim Tarihi: 05.06.2015.
- www.sabah.com.tr/gundem/2015/02/22/suleyman-sah-turbesi-nereye-tasindi Erişim Tarihi: 05.06.2015.

ÖZGEÇMİŞ**Kişisel Bilgiler**

Ad Soyad : Betül GÜNGÖR
Uyruğu : TC
Doğum tarihi ve yeri : 31.01.1989/ ERZURUM
Medeni hali : Bekâr
Telefon : 05541502980
e-mail : btlgnr25@hotmail.com

Eğitim

Yüksek lisans : Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve
Tanıtım Anabilim Dalı

Lisans : Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari bilimler Fakültesi
İşletme Bölümü

Lise : Yabancı Dil Ağırlıklı Erzurum Lisesi

İş Deneyimi

2016/2017: Atatürk Üniversitesi / Halkla İlişkiler Müşavirliği

2019: Atatürk Üniversitesi / Kriz Yönetim Merkezi